

Srečni Janko nesrečen.

V mladosti Janko služil gré
Načrtov poln in nad:
„Poprej ne jenjam od službé,
Da si prislužim grad.

Služeval bom in slušal bom,
Kar htel bo gospodar,
Do boljših služb poskušal bom
In čuval bom denar.

In ko denarja bo dovolj,
Pa kupim si gradič,
Potem za svet se brigam bolj,
Prej zanj ne maram nič.

In mlado ženko bom dobil
In v grad jo bodem vël,
Ž njo v krasnih sobah vince pil,
Pečene piške jël.

In slugam ukazaval bom,
Imel bom voz krasán,
Z ženó se prepeljal bom
Na sprehod dan na dan.

In če mi Bog bo dece dal,
Bom čuval ta zaklad,
V kreposti uril zarod mal,
Imel ga srčno rad.

In srečen bodem tisočkrat,
Da nihče ne takó,
Ko bom grajščak, ko bom bogát —
Da skoraj bi biló!“

In Janko služi mnogo let,
Pošten naprej, naprej,
Prav nič ne briga se za svet,
Da srečen bil bi slej.

Stotak nalaga na stotak,
Denar se mu množi,
Naraste kmalu tisočak,
In ta se podvoji . . .

Na dražbi kupi Janko grad
Za desetakov sto,
A Janko star je, ni več mlad —
Pa žéni se na to.

Ni Janko sam, ni hlapec več,
Sedaj je on grajščak;
Več ni pohleven in boječ,
Sedaj je on veljak.

In ima ženo, ima kruh,
In vino in gradič,
Pokorne sluge vse na sluh,
Res mu ne manjka nič.

Pa zakon je neskrížen ta:
Gosposka — prosta kri,
On star je — mlada je gospá —
Ljubezni prave ni.

Kaj če bogastvo, grad in kras,
Če srce krvaví?
In Janko srečen kot tačas,
Ko služil je — zdaj ni!

Anton Hribar.

Jarem pregrehe.

(Povest. — Spisal P. Bohinjec.)

I.

Povrača v domače se sêlo
Iz vojne junak domóv.
Razjasni se mlado mu čêlo,
Zazršemu rôdni krov.

I. K.

Bil je pust dan meseca vinotoka. Gosti oblaki so se polastili širnega nébesa in siva megla je objemala tu pa tam namočeno zemljo. Koder se pa megla ni mogla vsesti, tam je dež pribijal na tla in mesil cestni prah.

Drevje je trosilo pormenelo listje po vlažnih tleh in jesenske cvetlice so se poslavljale s po-

trtimi stebelci pa ovenelim cvetjem od ljube zemlje. Kaka zakasnela ajdica je še čakala gospodarja, mršavi koren pa in debeloglava repa sta se še redila pod prsteno skorjo.

Sicer pa je bilo razven običajne burje vse tako mirno, tako prazno, tako osamelo! Le zelenkasta žolna ni mogla zatreti svoje jeze v hra-

stovem duplu, in tam izza trdovratno-zelenega brinja se je čula „otožna pesen samca strnada.“

Tudi dan se je hitreje pomikal v kraj ob takem vremenu. Cerkvenik breške podružnice je že potegnil za vrvi in zvonil „Zdravo Marijo.“

„Že zvoni“, zamrmra popotnik, korakajoč po cesti iz Ljubljane v Kranj.

Kakor bi mu ne bilo ljubo, da je že tako blizu doma! In vendar se je zemlja že trikrat zasukala okrog solnca, kar je čul zadnjikrat glasove tega zvona.

Dasi že pada večerni mrak po neznanem popotniku, vendar mu še lahko pogledamo v obraz.

Kajpada! Mlad je, lep je!

Le obleka njegova, ta se mu nič kaj ne podá. Vojaška čepica na glavi pristoja mu še nekako. Ali vojaški rokavnik, ki mu greje prsi in hrbet, — tega niso ukrojili zanj. Petelinje hlače z drsami, krpami in votlinami oznanjujejo nam zaslužno in slavno preteklost. Nogi pa si je popotnik zavaroval s čeveljčki, v katere je svoje dni menđa kako gosposko ženišče skrivalo nežne nožice. Seveda so bili sedaj že drugič v cvetju, ti nežni čeveljčki. Ako še pridenemo, da se je videlo popotniku za vratom nekaj srajci podobnega, dovršili smo opis njegove obleke.

In vendar ponavljamo: mlad je, lep je, zale rasti, sorazmerne velikosti, močnih prsij, čvrstih mišic! Pa ta njegov obraz! Kako pravilno se vrsté in vjemajo posamezni deli! Kakor bi gledal kako stavbico najnatančnejše gotike! Na prej daljšem, nego krajšem vratu ponosno sedi podolgasta glava, katero pokrivajo gosti črni lasje, razlivajoč se kakor griva v pramenih po tilniku. Zaostren nos mu sedi sredi obraza in dvoje črnih očij se mu blišči pod črnimi obrvmi kakor dvoje granatov pod prozornim steklom. Le preveč udrté so te oči, in vela lica, liki beli marmor, jemljó mlademu obrazu prirojeno veselost in zdravost. A ta nedostatek nadomeščajo rdeče ustnice, za katerimi se belé kakor sneg beli zobje, dalje polni podbradek in črne brke, pod katerimi sedaj kroži prijazen smehljaj, sedaj se piker zasmeh poprijemlje ustnic. In kolikokrat se jih poprime, tolikokrat prileti izza bele zobne ograje robata kletev.

V hlačnih žepih drži roki in hitro se poganja po blatni cesti. Sedaj pa sedaj nevoljno stresne glavo, da se mu čepica še bolj pomakne na levo uho. Zakaj vsak čas mu stresa nadležna burja deževne kaplje po velem obrazu. Dostikrat je primoran potegniti iz žepa desnico, da obriše z obraza sitne kapljice, obešajoče se mu po licih.

Naposled zagleda malo od ceste nekaj hišic, v katerih se prikazujejo medle luči.

Iz lesene kočé priteče majhen deček s koškom v roki. Moško se postavi na prag, ozirajoč se po cesti, potem pa proti nebu, kakor bi se hotel še kam napotiti na večer.

Popotnik je pač dobro vedel za pot in znana mu je bila okolica bolj nego dečku na pragu. Vendar bi bil rad izpregovoril že tako iz navade. Zato se ustavi in popraša dečka:

„Fant, čegav si?“

„Naš! Če me vzameš, bom pa vaš.“

„Ná, sedaj sem pa zvedel“, zamrmra vprašalec, pristavlja običajno kletvico. Vendar mu je ugajal ta odgovor. Kakor da bi deček vedel, da ga ptujec nalašč poprašuje, znal se je urno odrezati.

Zato nadaljuje ptujec pogovor:

„Kako ti je pa imé?“

„Takó, da se nikjer ne zvé.“

Popotnik se nehoté nasmeje.

Kakó se pa pišeš?“

„Takó, da me ti ne izbrišeš.“

Ker vidi, da mu tako ne pride do živega, povpraša ga:

„Kaj pa imaš v košku?“

„Poglej, boš pa videl!“

In predno se popotnik spomni novega vprašanja, že ubere deček pot pod noge in steče po cesti pred zvedavim ptujcem.

Naš znanec pocepeta nekoliko z nogama, kakor bi hotel dečka zastrašiti in doiti. A deček mu je že izginil izpred očij.

Le objesten otroški smeh se čuje v daljavi.

Popotnik pa pospeši korake in smejoč se premišljuje dečkove odgovore. Spomni se svojih otročjih let, ko je tudi on tako-le brezskrbno dražil pred domačo hišo ljudi.

Stara pesem in vendar vedno nova!

Kmalu obstane mladi popotnik pred veliko hišo ob cesti, kjer „Bog roko ven molí“. Znana mu je ta hiša le predobro! Kolikokrat je bil njen gost, kolikokrat je polival v nji nedolžno mizo z božjo kapljico, kolikokrat sta ga „sekala“ z očetom pod to streho! Spomini obletavajo njegovo dušo, tako sladki, a vendar zanj tako otožni! Mrak mu leže za trenutek na obličje in robato se poslovi od hiše, iz katere se je čula vesela govorica.

Pač bi bil rad stopil pod streho. Saj je bil potreben. Ali ta suša, ki je razsajala po njegovih žepih, ta ga je gnala dalje. Že ga je obletavala ptica-izkušnjavica, da bi potrkal na vrata in se pridružil veselim gostom; a ptici-izkušnjavici so bile peruti porezane. Da bi bil brez cvenka stopil v gostilno, ni mu moglo v glavo. Sram ga je bilo.

„Še četrť ure in — doma smo“, misli si. Da bi si odpodil otožne izkušnjave, začne prav strastno žvižgati in brlizgati, da se mu je sova oglašala v bližnjem skalovju.

„Prešmentana sova, kdo te je klical?“ zardere se na ponočno ptico. Nato pa začne peti:

Jaz sem pa fantič mlad,
Pijem ga jako rad;
D'narcev če tud' nimám —
Žvižgat' pa znam.

Neka prijetna zadovoljnost sede v srce mlademu prihajalcu. Popisati se ne dá. Le tistemu je znana, kdor jo je že občutil. Čez tri in pol leta zagleda zopet tisto hišo, kjer je zagledal luč življenja.

Vse je še tako, kakor je bilo.

K oknu pristopi in pogleda v hišo.

Na žici visi od stropa svetilka z velikim otrinkom in širi svoje medle žarke na okoli. Po peči leže poveznjene skledе, izza peči pa raznolika obleka. Ob steni stoji široka in visoko postлана postelja, na nji se prekucujeta dva mlada mačka. Pri peči se greje dolgouhi „Čerín“ pasjega plemena, pod pečjo ščebetajo jesenska piščeta pod perutmi ošabne koklje, in na klopici ob peči sedi tigrasta stara mačka ter pomaka svoj gobček v skledo, napolnjeno z mlekom.

Vse tako, kakor je bilo. Ptujec bi bil šel najrajši podit najprvo drzno mačko, kakor jo je včasih podil okrog hiše.

Pogrešal pa je vendar-le kolovrata in pri njem male ženske živih očij in pridnih rók. Tudi očeta ni videl sedečega na zapečku.

A na pol se mu kmalu izpolni bolj radovedna nego srčna želja.

Hišne duri se odpró. Ženica živih očij in pridnih rók stopi v izbo. Takoj ji obtiči pogled v okno, skozi katero se kaže človeško lice.

„Če te mika biti pri nas, pa stopi noter! Kaj zalezuješ hišo?“

Človek pod oknom se zasmеje prav iz srca. A Čerín že laja zunaj hiše in se zaganja v prišleca.

„Oho, Čerín, le počasi! Kaj me več ne poznaš?“ oglasi se nenavadni vasovalec.

Takoj začne pes cviliti in se dobrikati. Spoznal je prišleca po glasu.

Ženici v hiši se čudno zdi, da je pes nadoma umolknil. Stopi v vežo. Ob jednem se odpró vežna vrata do kraja, in spoznata se — mati in sin.

„Dober večer, mati! Ali večerjo kuhate? Le še dober kos vrzite v pisker! Lačen sem kakor pes in žejen kakor goba.“

„Kaj si ti, Cene? Mhe! Kdo bi si bil mislil? Pa sedaj-le? Stopi no v izbo, da te vidim, kakšen si!“

„Kaj pa je za večerjo?“

„Ječmenček sem pristavila in prešičje uhlje sem ukuhala.“

„Kje pa so oče?“ popraša sin mater, ko stopita v izbo.

„Uh, kakšen pa si, Cene? Ves premočen! In pa take vojaške cape imaš na sebi! Kaj nisi drugega prinesel s seboj?“

„Kje so oče, vprašam!“ zarohni Cene na ženico, ker mu ne odgovori na vprašanje.

V tem pa je prišlec že zlezal za peč, zagibal parkrat z nogami in gosposki čeveljčki so zleteli po izbi.

„I, saj veš, kakšen je oče! Saj ga ni nikoli o pravem času domov. Menda ‚likof‘ pijó pri Gregcu.“

Tako hiti tolažit ženica sina.

„Srajco mi prinesite, da se preoblečem!“

„Le malo potrpi, Cene, da popravim luč! Saj imam v skrinji še shranjene tvoje srajce. Prazniško obleko imaš tudi še vso, kakor si jo pustil, ko si šel iz doma. Za nocoj pa obuj te-le očetove hlače in rokavnik. Dobro bo.“

In žena potegne z drugega konca peči očetove hlače.

„Le prinesite mi mojo obleko iz skrinje!“

„Saj nocoj ne pojdeš drugam kakor spat. Kaj ti bom nosila praznično obleko!“

„Če pa rečem!“ — odvrne sin osorneje, in mati si ne upa ustavljati se sinóvi želji. Poznala ga je.

Iz skrinje prinese obleko. Cene pa zleze izza peči in se preobleče.

„Le brž prinesite večerjo“, opomni starko, ki takoj izgine v kuhinjo.

Sedaj je bil Cene ves drugačen človek. Obleka dela človeka, pravi pregovor.

Čedna obleka mu je pokrivala čedno telo, in vojaška čepica je pričala, da je prišel od vojakov. Tam raz okno vzame zrcalce brez okvirja, zadovoljno si počese lepe lase po sredi glave, na tilniku pa si jih parkrat prerije s prsti, da so mu štrleli po koncu za višnjevo čepico kakor razsrjenemu ježu.

Mati postavi večerjo na mizo. Cene sede takoj in v slast mu gre gorka večerja.

„Ali si že kaj molil?“ povpraša mati skrbno, sedaje na drugi konec mize in polagaje palec svoje desnice na čelo.

„Tega sem se odvadil“, odvrne sin ravno-dušno.

Mati pa se prestraši takega odgovora.

„Kam še misliš nocoj, da si se tako napravil?“

„Očeta grem poiskat“, reče sin in položil žlico na mizo.

„Čajte, mati! Dajte mi, dajte par krajcarjev! Tako nerodno je, če človek nima pri rokah nič okroglega.“

Te besede so bile sladke in prijazne, kar ni bila sinova navada.

„Za denar je huda, Cene!“ dé mati.

„Samo nocoj, mati! Saj veste, kaj je mlad človek!“

„Pa bi vendar povedal kaj, odkar te nismo videli. Saj si dosti poskusil! Še v vojski si bil menda. Kako, da so te tako ubogega izpustili domov?“

„Le potrpite, mati! Vse vam povem, kadar bodo še oče doma.“

Ženica odide otožnega obraza v kuhinjo do omare, kjer je imela shranjene svoje krajcarčke.

„Ná! Za nocoj boš že imel. Pa nikar ne zapravljaj po nepotrebnem! Kmalu pridita domov!“ reče še ženica za odhajajočim in zapre za njim težna vrata.

Cene je izginil v noči.

Pri Gregcu pa so bili tisti večer še dolgo v noč prav dobre volje. Starec je bil vesel, da ima zopet doma sina, katerega je tako pogrešal. Večkrat se je jokal tisti večer samega veselja. Pa saj pijanci radi jokajo.

Dobro, da ni Cene prej zavil k Gregcu, nego v domačo hišo. Gotovo bi se bilo zasukalo drugače.

Sedaj pa je šel še tisti večer samo ta glas na okoli, da je Cene prinesel od vojakov silno dosti denarja.

Mati je doma s solzami močila belo blazino in prebirala molek, da bi lože pozabila prihranjene krajcarčke, in s posebno zbranostjo je govorila besede: „Ki nam razsvetli našo pamet.“

Oče pa je dokazoval sinu na poti proti domu, ko je cerkvenik dan zvonil, da je svet okrogel. In sin mu je dokazoval, da je denar še bolj okrogel.

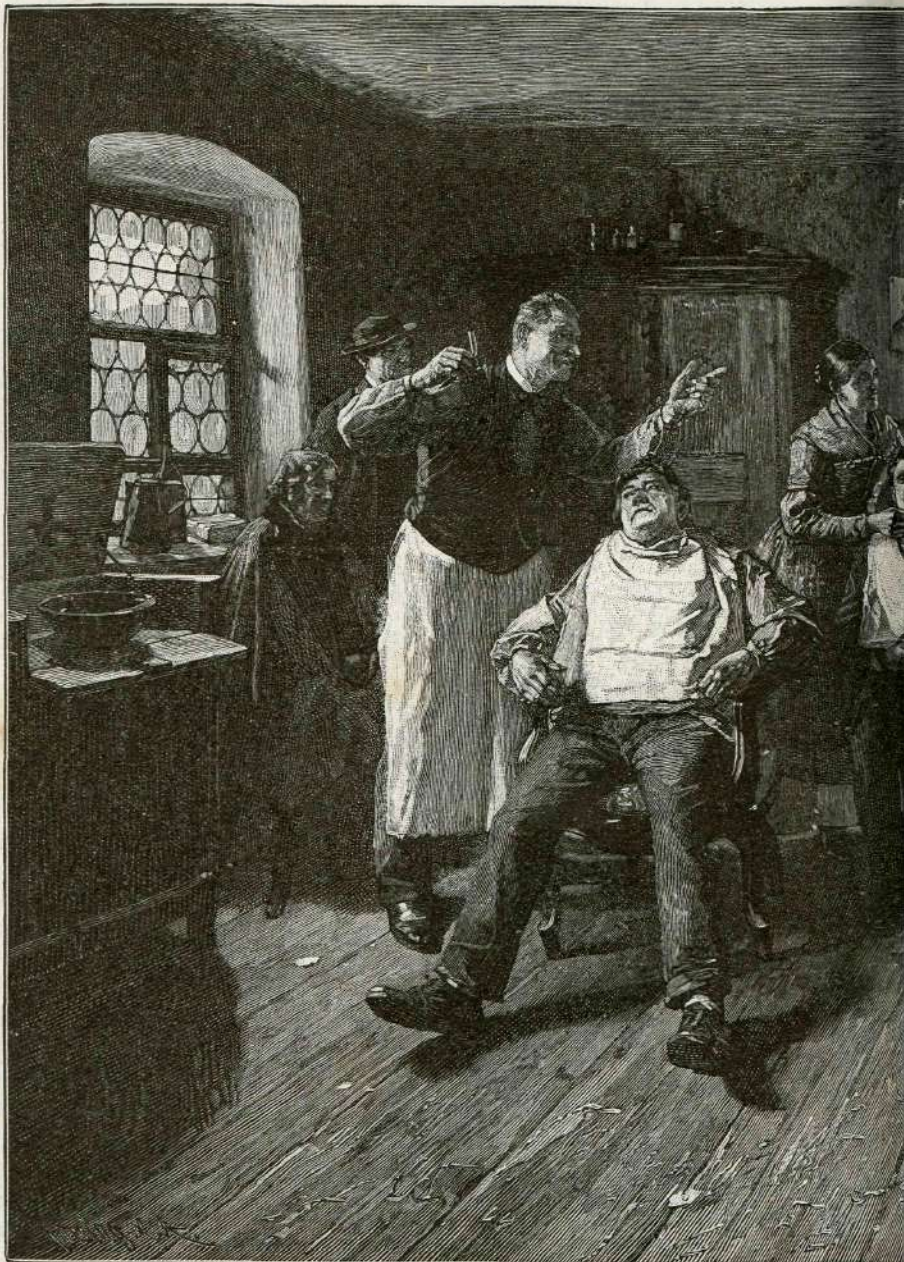
II.

V delalnico sem Tvojo zrl,
Ki bitij si rodil brez broja!
Skrivnostno snuje roka Tvoja . . .

S. Gregorčič.

Oni rod je že davno izmrl, ki je živel ob času naše povesti, in tudi drugi rod za njim se je danes že postaral.

Tam na pristavah kranjskega mesteca je čepela hišica, kjer je imel junak naše povesti

Pri vaškem brivcu

rojstveno pravico. Prav navadno stanovišče je bilo na pol zidano, na pol leseno in pokrito s staro slamo. Zidú še ni pogladil zidarski čopič, in vrata so kazala jako usmiljeno srce vetru in mišim.

In vendar je bilo v tem zastarelem poslopju včasih jako živahno življenje. To pa takrat, kadar je bilo pri domu vse prebivalstvo, človeško in živalsko. Od severne strani predeljene hiše se je oglašala žival z rilcem, žival z gobcem in žival s kljunom. Od južne strani pa se je

razlegal tanki glas gospodinjin, hripavi glas gospodarjev in debeli glas sinov. Gospodar se je pridušaval, sin je drugače preklinjal, gospodinja pa je vmes kričala, da te je po ušesih skelelo, Ljubega mirú torej ni bilo dosti.

To je bila družina Črevesnikova.

Gospodar je rad trdil, da so bili njegovi pradedje imenitni meščani kranjskega mesta. Toda vsaka reč traja le nekaj časa, rekel je Kranjec, ki se je naveličal zibati Francoza. Tako je bilo tudi z meščanstvom Črevesnikovih pradedov. Že Črevesnikovega očeta, ki je opravljal razne brezimne službe, niso marali več v mestu, in tako si je moral na stara leta poiskati „mirnega kota, kjer bi bil sam svoj gošpod.“

Da pa Črevesnikovi pradedje niso bili ljudje navadnega cepa, povedó nam viri. Zatrjujejo namreč, da so Črevesniki-predniki prejeli svoje lepo ime od todi, ker so si kot mesarji kranjskega mesta pridobili veliko zaslug osobito s pripravo in prodajo raznih čreves. Ta so znali posebno dobro pripravljati: tanka čreva za klobase, debela pa za vkusno jed. Ker so Črevesnikovi pradedje imeli tudi krčmo, ni mi treba še praviti, koliko gostov so imeli tržne dneve in koliko pečenih črev in drugih mesarskih izdelkov se je takrat razrezalo na Črevesnikovih mizah. Ker so bili Črevesnikovi tako imenitni, kajpak so jih objedali zavistniki in dokazovali, da so Črevesniki in tamošnji konjedec v rodu v tretjem kolenu.

Toda bodisi tako ali tako, slava Črevesnikovih prednikov je zašla za gore, ime Črevesnikovo pa je še dičilo nevrednega potomca vrednih njegovih prednikov.

Svet je čuden. Črevesniku ni hotel priznati zaslužene hvale njegovih pradedov. Le sam se je še imenoval tako, kakor njegovi očetje; ljudje pa so ga klicali le „mešetarja“. Rad bi se bil včasih znosil nad kom, in kadar mu je glava zavrela (kar je bilo dostikrat), tedaj se je

u. (Slikal. A. Bihari.)

razkoračil z vso svojo modrostjo in dokazoval z velikim ponosom na dolgo in široko, da je on Črevesnik, ne mešetar. Toda svet nerad poslušá besede starih ljudij. Prepričal se je, da ljudij ne more izpreobračati. Poskusi torej drugače.

„Ako se že mešetarstva ne morem ubraniti, tedaj jim vtepem v glavo drugo besedo, ki je vsaj komu podobna.“

In kakor je mislil, tako je storil.

Po rajnem župniku podšmarnogorskem si kupi staro kočijo, na ljubljanskem sejmu pa kljuse.

Postal je „fijakar“.

In res so ga jeli sčasoma klicati tudi „flakarja“, ker je bil pripravljen odpeljati kogarsibodi, kamorsibodi in kadarsibodi, da je le dobil plačilo.

A pomagaj si, če si moreš! Mešetar ne more zakriti svoje narave kakor žid ne svoje dobičkalnosti. Bil je Črevesnik „kmečki flakar“, kakor so mu rekali nagajivo, a pri vožnji se je dalo še tolikanj uspešneje mešetariti.

Fijakar biti pa ni karsibodi. To je izkušal Črevesnik v obilni meri. Čutil je vedno bolj, da si mora pomnožiti dohodke. Kolikokrat je moral slišati očitajoče besede: „Kdo se bo vozil s tvojim kljusetom, ki leze tako po polževo!“

Zopet je moral pogosteje požirati zabavljice o mešetarstvu.

Kar ga reši nanagloma iz zadrege njegovo — kljuse. Pešalo je vedno bolj, dokler ni popolnoma opešalo. Zlezlo je na tla, in nekega jutra ga Črevesnik ni mogel več spraviti na noge. Nihče mu ni mogel pomagati. Uboga para je tako milo gledala gospodarja, kakor bi se bila poslavljala od polnih jasel in kdo vé kakšnih konjskih zabav.

A Črevesnik je bil tudi mož, ki je jako cenil besedo stare konjederke. Sam je naložil na samokolnico kosti svojega kljusea in odpeljal jih h konjederču. Ostal pa je pri njem toliko časa, da je konjski mojster razparal ubogo paro. Rad bi bil vendar-le vedel, zakaj „mažar“ ni več maral zanj. Tako je namreč klical svojega konjička, ker je bil madjarske krvi.

In glejte! Glava Črevesnikova ni imela zastonj slavnih prednic. Konjederčec je uganil tako, da so se mažarju čreva vnela in da je za tem poginil.

„Ahà, Črevesnik in vnetje črev! To ni brez nič“, misli si potrti fijakar in hajdi v kuhinjo k materi konjederki! — — —

Veselega obraza je zapustil Črevesnik konjederčevo hišo. Kar nič se ni kesal, da je pustil v nji svtelo dvojačo. Še več! Obljubil je rade volje poslati konjederču celó svojega mažarja rep, ki ga je doma odrezal. Konjski mojster je

namreč tirjal, sklicujé se na svoje postave, da spada tudi rep k mrtvememu konju.

Čez mesec dnij je že imel Črevesnik novega konja. Šel je sam ponj tje na Ogersko. In ni storil zastonj take dalje. Konj je bil res vreden, da se ga je pogledalo. Ljudje so se kar povpraševali, kako je prišel mešetar do takega konja. Sam pa je dostikrat pritrdil na svojo dušo, da ni le brez cesarske, ampak sploh brez vsake napake.

Nekateri objestneži so celó ugibali, da je mešetar ukradel konja kakor cigan. A nas bolj zanima govorica drugih, ki so trdili, da mu je Cene kupil konja in dokazovali s tem, da je prinesel domov veliko denarja. Dejali so, da si je pri vojakihi nabral denarja in sicer po nepošteni poti.

Iz tega javnega mnenja spoznamo, da je Črevesnik prignal novega konja z Ogerskega ravno nekako tisti čas, ko je bil Cene prišel domov. Zato so zopet drugi ugibali, da bi bil utegnil sam Cene staremu prignati konja z Ogerskega. S tem v zvezi je pa tudi bila misel tistih, ki so govorili, da je bil jedno celo leto Cene med cigani. Zakaj nekaj drugih, ki so bili šli prav ta čas v vojake, kakor Cene, prišlo je že lansko jesen domov. Kajpak tem ugibačem Cene ni povedal, da je presedel dobrega pol leta v zaporu. Takrat še ni bilo toliko takih zvedavih ljudij, ki v časnike svoj nos vtikajo in vse zvedó, še to, česar treba ni.

Da sedaj umemo še junaka te povesti, sezimo nazaj v njegovo življenje. Cene ni bil zakonske matere otrok; pregreha je znala v temo zaviti njegovo rojstvo. Krščen na dan mrzlega svetega Vincencija, imel je ime Cene. Bil je prva leta „na reji“ pri neki vdovi. V onem času se je Črevesnik oženil, ker ni mogel biti sam gospodar in gospodinja. In dobil je dobro ženico, zanj še predobro. Če pa jima Bog ni dal drugega otroka kakor Reziko, ki pa je umrla že v otročjih letih, kaj čuda, da sta vzela Ceneta za svojega otroka. Vendar so bili pač za to še posebni vzroki. Posinovila sta ga prav po postavah, da je bil Cene res Črevesnikov. Svoje prave matere pa Cene ni poznal nikdar, kakor je tudi ni poznala njegova druga mati. Umrla je, ko je bil Cene star deset let. Dasi je Cene povpraševal včasih Črevesnika to ali ono stvar o svoji materi, vendar mu oče ni vedel ali ni hotel mnogo povedati. Cene je mislil sčasoma, da Črevesnik zato nerad govori o njegovi materi, ker mu ne mara ponavljati bridkih spominov. In prav se mu je zdelo tako. Zato se taka vprašanja niso ponavljala, in čim večji je bil Cene, tem manj je mislil na svojo mater. Saj mu je bila Črevesnica dobra mati, še predobro. Kdo vé, če bi ga bila njegova mati tako

ljubila in tako zanj skrbela? In Črevesnik ni nikdar drugače imenoval Ceneta, kakor svojega sina. Rad ga je imel, kakor more le oče rad imeti svojega otroka. Cene je bil prav domač pri Črevesnikovih in ljudem, zlasti mlajšim, se niti sanjalo ni, da bi Cene ne bil Črevesnikov pravi sin.

Cene jima je bil jedinec. In rado se zgodi, da taki otroci uživajo slepo ljubezen svojih staršev. Črevesnik že tako ni bil odločen po svojem stanu, da bi dobro vzgajal otroke. Večinoma je bil na cesti in v družbah. Za dom je skrbela žena. Reza je bila dobra gospodinja. A preveč je bila prizanesljiva, kar se ženam že tako rado oponaša. Cenetu je dovolila vse, kar si je le mogla izmisliti njegova mlada glavica. Kar pa mu je odrekla, to mu je privoščil oče.

Zato ni nič posebnega, ako rečemo, da je bil Cene najnavihanejši med svojimi vrstniki. Lahko si tolmačimo, zakaj so matere zabičavale svojim otrokom: „Z malopridnim Cenetom ne smeš hoditi!“

Za uk Cene ni bil slabe glave. Brati in pisati se je kmalu navadil. Celó nemške črke je znal napisati na papir. Le krščanski nauk mu ni šel v glavo. In v vedenju je prinesel vselej najslabši red, ki mu ga je mogel učitelj napisati.

Mnogokrat ga je prisilila mati, da je moral sedeti poleg nje, ko je predla o zimskih dnevih. Toda Cene je imel vse drugodi svoje misli, kakor pri molitvicah, katerih ga je učila mati. Izmisli si je vselej kaj novega, da jo je pomaknil iz hiše. Dostikrat ga je pa tudi oče vzela s seboj, da se je učil „fjakariti“, „mešetariti“ in drugih takih rečij, ki niso za otroka. Po ne ravno izbranih družbah si je Cene nabral mnogo gradiva za svoje neporednosti.

Že je bil izpolnil petnajsto leto. Šolo je bil že davno obesil na kol, a „nauka“ ne še opravil. Naposled se mu izpolni vendar-le tudi ta zadnji up, ki ga je imel od svojih šolarskih let.

To pa je bilo tako-le:

Mati je prigovarjala očetu že dolgo, da bi se dečko poprijel kakega rokodelstva. Oče je dejal vselej, da se še ne mudi: „fant še nima prave pameti.“ Sedaj, ko je bil Cene že velik, da bi lahko služil za hlapca, in ker ga doma res nista ravno potrebovala, udal se je oče, da se dečko izuči kakega rokodelstva. Toliko pa je tudi vedel, da ne bo nič z njim, ako ga izroči mojstru v domačem mestu. Preveč blizu doma bi bil. Ko bi ga bil kodi ponujal, najbrže ne bi bil maral nobeden mojster zanj, ker so v mestu dobro poznali „mešetarjevega fanta“. Največ pa je Črevesnika navdajala misel, da bi se fant priučil z rokodelstvom ob enem nemščini, katero je tudi sam nekoliko lomil. Naučil se je je v svojih mladih letih na Koroškem.

„Nemški mora fant znati, bodisi že kakor hoče“, pravi oče zakonski polovici, ki je bila s tem zadovoljna.

„Da bi se že vendar kam pripravil“, dejala je mati, „naj že govori turški ali kakor se mu ljubi.“

„Pojdi, pojdi h gospodu kapelanu, da bo fant vsaj nauk odpravil! Če mu sedaj ne dadó listka, potlej ga ne bo dobil poprej kakor na smrtni postelji“, reče Črevesnik ženi.

„Pojdi ti! Jaz se bojim.“

„Le ti pojdi! Kaj se boš bala? Saj te ne bodo snedli. Če te pa —“

„Naj pa tebe“, seže mu ženica v besedo.

„Le pojdi, le, Reza! Ženske ste bolj za tako reč, kakor smo moški.“

Te besede moževe so dobro déle ženi.

Črevesnica se praznično napravi še tisto popoldne in odide s težkim srcem proti kapelaniji.

Kako ji je srce bílo, ko potrka na duri!

In šlo je vendar-le!

„Saj so tako dobri gospod kapelan“, pravila je pozneje možu.

In vendar ji je vest očitala, kakor še nikdar poprej, da ni doslej prav ravnala. Z vso skrbnostjo je učila Ceneta od zore do mraka.

V saboto pa sta šla s Cenetom po listek.

„Če bi fant ne šel od doma, ne bi ga mu dal“, reče resno kapelan.

Mati in sin pa sta šla iz kapelanije s takim veseljem, kakor Cene še nikdar ni šel od krščanskega nauka.

„Le dobro si zapomni lepe nauke, ki so ti jih dali gospod na pot!“ izgovorí potoma mati sinu.

Cene pa je premišljal, kako bo na Koroškem veselo in prijetno, ko ne bo treba bati se niti gospoda, niti matere, niti očeta . . .

Drugi teden sta že šla, oče in sin, v Svinec na Koroško, da se sin izuči kolarstva. Črevesnik je imel namreč v Svincu daljnega sorodnika — kolarja. Toda Cene je bil poprej doma nego oče.

Ker je imel več znancev po Koroškem, odvéde ga drugič v Svinec, da se izuči sedlarstva. A tudi tega rokodelstva se Cene ni izučil. Vendar tako hitro ni bil doma kakor prvokrat. Bal se je očetove jeze, ki je bila silno huda, kadar je prišla na dan. Preveč dobro so mu bili v spominu tisti dnevi v domači hiši, ko je šiba pela in kletev očetova gmela. Črevesnik ga je imel od sile rad. In največ je bil on sam kriv slabe vzgoje njegove. A kadar je bilo tudi njemu dovolj, takrat je bil Črevesnik kakor zverina. Še žena je bežala v kraj.

Popustivši torej sedlarskega mojstra, nastani se Cene pri nekem peku, ki je ravno potreboval takega dečka, kakor je bil on. Največ je prebil sedaj Cene na kmetih. Nosil je namreč okrog

prodajat žemlje, reglje, rogove, štruce in drugo tako pecivo. In ni se mu slabo godilo.

Prebrisane glave je bil in premeten do kože. Govoriti je znal tako gladko in sladko, kakor bi se mu sam méd cedil iz ust, in vèsti se je znal tako ljubo, da se je prikupil človeku na prvi mah. Koder je potrkal na vrata, povsodi so ga sprejeli kot ljubega popotnika. Pripovedovati je znal tako mično, kakor znajo stare mamice pripovedovati svoje tolikokrat ponovljene povesti. Da je imel tudi bujno domišljijo, ni nam treba še dokazovati. In njegova prijetna vnanjost tudi ni odganjala človeških src. Oponašati je znal vsakega človeka, kakor da bi bil rojen za vsak stan.

Najboljši gledališki igralec bi mu ne bil kos. Ni čuda, da so se njegovi tovariši tako težko ločili od svojega „prvaka“. Kar je on rekel, obveljalo je vselej. Kar je izpregovoril, prilagalo se je. Burke je znal uganjati, kakor nihče drugi. Kjer je bil on, tam je bilo dosti smehú, pa tudi nerodnostij. Tudi mojster njegov ga ni ravno črtil, ker mu je znal tako govoriti, kakor bi bil kruh mazal s surovim maslom. Za dober izgovor ni bil nikdo tako naglo pripravljen, kakor Cene. Potuhnil se je, kakor bi ne znal do petih šteti. Pa tudi za vsako delo je bil sposoben, in če ga drugi ni zmožel, gotovo je znal Cene. Večkrat je peval:

Žemlje, reglje, štir' za groš,
Vse gre v moj raztrgan koš — —

Nekoč pa se mu pripeti, da je zaspal s polnim košem pod senčnato jablano. Nesreča je hotela, da so prihajali ravno takrat otroci iz šole in privoščili so si prepovedano veselje, da so mu pobrali vse žemlje iz koša. Gospodar je bil hud, in Cene je moral zapustiti pekovo hišo.

Vzel je v roko popotno gorjačo, na hrbet navezal rončič, in hajdi v daljnji svet.

Pride v Celovec. Tamkaj se ponudi nekemu izvoščku za hlapca. Pri njem ostane do devetnajstega leta svoje starosti. Ugajalo mu je življenje na „kozlu“ in pri lačnih kljusetih. Tudi gospodar ga je hvalil. Saj sta bila oba jednake nravi. Vozila pa sta oba, po dnevu in po noči, o lepem in grdem vremenu, po kameniti cesti in po lesenih klopeh celovških gostilen. — No, tudi tukaj ni ostal dolgo. Prišli so na sled velikim nepoštenostim, in gospodar mu je pretil, da ga bo dal zapreti. Cene jo udari domov, kjer sta

ga z veseljem sprejela oče in mati. Pravega dela tukaj ni imel; sedaj je postopal, sedaj hodil sem ter tje z očetom.

Toda prišel je čas, da so Ceneta poiskali za vojaščino. „Naj bom pa še to“, pravi sam sebi, in res ga potisnejo v vojaško suknjo. Cene je moral v Ljubljano in še naprej, naprej . . .

Koliko solzá je potočila stara Črevesnica, kolikrat je poklical stari Črevesnik svoje peklenške varihe od Luciferja do najmlajšega njegovega oprode, ne upa si pisatelj naštevati, ker se boji, da se pregreši zoper zakone leposlovja.

Vojaškega dnevnika ni pisal Cene, da bi mogli iz njega zajeti kake drobtine o njegovem vojaškem življenju. Le nekaj je hranila stara Črevesnica v predalu svoje skrinje v davkarskih bukvicah. In še izmed teh pisem podajemo bralcem samo jedno, ki se ože dotika niti naše povesti. Pisano je nekodi na Laškem.

Predraga oče in mati!

Roka se mi trese, če pomislim, da morda zadnjikrat pišem pismo domov. Vsak dan smo v najhujšem ognju. Krogle letajo okrog ušes kakor čebele okrog medú. Sablje imamo na dva kraja brušene. Mrtvih je toliko, da samo po truplih hodimo. Neba že nisem videl tri tedne od samega dima. Obstreljeni konji so naša jed, kri pa pijača.

Ker je naš bobnar ranjen, postavili so mene za bobnarja naše kompanije. Toliko trpé roké, da jih zvečer še stegniti ne morem. Tudi so mi prišili dve zvezdi na ovratnik, na vsako plat jedno, zato, ker sem oni dan trem Lahom na jedenkrat glave odsekal. Na postelji že nisem spal, kar smo šli čez mejo. Nebo je moja streha, boben moja miža, zemlja moj stol.

Molite záme! Jaz še križa ne utegnem storiti. Po cerkvah imamo tukaj svoja skladišča.

Če se nikoli več ne vidimo, dobi naj ves tisti moj denar, ki je naložen na glavnico, Repnikova Tona.

Zdaj pa vaju oba, očeta in mater, lepo pozdravljam in sem do mrzlega groba

Vaš

Vincenc Črevesnik,
c. kr. poddesetnik.

(Dalje.)

Jarem pregrehe.

(Povest. — Spisal P. Bohinjec.)

III.

Ah koli se divno onda kreće
S poniknutim trepavicam, za njom
Svak da šilje oči i uzdašce.

I ja s vatrom nesliedim je manjom;
Za njom pogled i misao odlieče
Te več neznam ni kud mi srdašce.

St. Vraž.

Kdor je prihajal v dóbi naše povesti ob se-manjih dneih v Kranj, utegnil je poznati očeta Krajca. Po letu je nosil velik, bel slamnik z zobčastimi okraji, po zimi pa obilno polhovko na obilni glavi. In ta glava je bila povse primerna njegovemu telesu. Ponosno je hodil po trgu gori in doli s prazno vrečo na rami. Ustavil se je sedaj pri kakem šotoru, kamor ga je vabila jezična kramarica, sedaj pri kakem kupu vreč, z žitom nasutih. A govoril ni mnogo.

„Po čem?“ povprašal je žitnega prodajalca, položivši kako zrnce na zobe, poskušajoč, ali je dovolj močnato.

„Po dva in pol.“

„Po dva pa dvajset.“

In kupčija je bila kmalu gotova.

Če pa je pristopil do kramaričinega šotora in pregledaval rute, batmol, tibet in drugo tako blago, tedaj ga je vselej prijela nekaka nevolja.

Kakor vselej, tako je bil na semnju tudi okrog sv. Jakopa tisto leto potem, ko se je začela naša povest. Tam pri onem šotoru si je kar velel pokazati rute za ženske.

„Ná, izberi, Polona“, zakliče dekletu, ki je stalo plaho kake tri korake za njim, in pokaže s prsti na precejšen kup raznolikih rut.

Dekle nekaj časa izbira, potem deje boječé:

„Oče, tá-le!“

„Koliko pa bo?“ osorno povpraša oče kramarico.

„Ta-le je goldinar, ta-le dva, ta-le dva in pol.“

„Za to-le vprašam“, zadere se kupec osorneje.

„I no, naj pa bo! Tri pa trideset bodete dali, zato ker ste vi.“

„Predraga je.“

In šla sta. Oče naprej, hči pa za njim.

Pri drugem šotoru se je tudi tako zgodilo. In pri tretjem tako. In pri četrtem tako.

Naposled pa sta kupila ruto pri kramarici, kjer sta se najprej pogajala.

Dekle je bilo povse podobno svojemu očetu. Visoke rasti, postavno in zagorele kože, le na

licih so cvetle še pomladanske rožice. Pristna gorska roža to! Na prvi mah bi bil človek mislil, da je to že izkušena žena. A bilo je le neizkušeno sedemnajstletno dekle. Vijoličasto krilo je odevalo njeno telo. Zgornjega dela nje života se je oprijemala rdeča svilena ruta z gostimi čipkami, in glavo ji je krila „na štruco“ zavezana pepelnata ruta. Rožasti predpasnik se je kaj podajal na vijolično krilo, in po hrbtu sta viseli dolgi, debeli kiti.

„Kje pa je fant?“ povpraša oče hčer.

„Tam-le.“

„Kje?“

„Tam-le je!“ ponovi Polonica in pokaže s prstom na svojega brata Janeza.

„Pokličí ga!“

In fant gre z očetom do šotora, kjer je železar prodajal železnino.

V tem, ko izbirata oče in sin kôse in sekire, umakne se dekle za vogel, kjer prodaja v veži stara ženica ‚odpustke‘ na dveh širokih deskah, ležečih na dveh nizkih stolčkih.

Nekako boječé se ozre dekle okrog sebe, kakor otrok, ki ga mikajo na sosedovem vrtu na pol zrele češplje. In če bi bila imela prodajalka bistreje oko, opazila bi bila lahko na dekličinih licih rdeče pegice.

Kmalu pa je Polonica vsa zaverovana v ‚odpustke‘ najraznejše vrste. Brati zna tudi. Papirček za papirčkom odvíja in bere in bere. Marsikateri napis ji pordeči že tako rdeča lica, in hitro ga položi nazaj med ostale tovariše. — Trgala je prvi sad spoznanja dobrega in zlega. Naposled pa se vendar odloči za jednega. Bralo se je na njem takó-le:

Jezus, bodi moj ženin!

Jaz pa tvoja nevesta.

Marija, bodi mi mati!

Jaz pa tvoja hči zvesta.

Polonica je bila dobro vzgojena in doslej še nepokvarjena. Zato je premagala izkušnjavo in ni kupila sladčice s slabim napisom.

„Kakšno branje pa je, Polonica?“ oglasil se zdajci nekdo za njenim hrbtom.

Samega strahu se dekleta strese, da ji pade ‚papirček‘ na tla. A predno se pripogne dekleta, prehitijo jo že vljudni prišlec.

Bil je človek najboljših let. Napravljen je bil pol kmečko, pol mestno; bil je prikupljivega obraza in dobrega jezika. Na močno počesanih črnih laséh mu je čepel zal klobuček, in desnica njegova je sukala gladko paličico.

Pobere torej padli papirček, bere, a nikakor ni zadovoljen z dekličinim vkusom.

„Ej, Polonica, kaj boš tako-le izbirala? To je za stare babnice. Le počakaj, izberem ti jaz nekaj, kar je zate.“

In prišlec vrže Polonici papirček nazaj med druge papirčke ter izbira drugega. Kmalu ga zaloti, da mu je všeč.

„Vidiš, Polonica, tega-le vzemi, ta-le je lep! Le počakaj, kupim ti ga jaz, da boš imela od mene spomin.“

Glasil pa se je tako-le:

Polon-, Polon-, Polončica,
Obraza si prelepega,
Še nisem videl takega,
Polon-, Polon-, Polončica.

Za-te le jaz živim,
Za-te le jaz gorim,
Nikdar te ne pustim,
Polon-, Polon-, Polončica.

Samoljubje je preplulo Polonino osrčje. Tako mičnim besedicam, polnim sladkorja in medú, kako bi se mogla ustavljeti? In ta Cene! Saj je bil vselej tako prijazne besede proti meni, kolikorokrat je bil pri nas.

Še je dejalo dekleta:

„Ne smem, oče bodo hudi!“

„Saj jim ni treba kazati. Vidiš, Polonica, take reči so samo za nas, mlade ljudi, za stare to seveda ni —.“

„Ali Janez me bo karal.“

„Ne bo te, ne! Kaj meniš, da je Janez tak svetnik? Saj ima Janez tudi take stvari. Kaj meniš, da jih nima? Seveda, tebi jih ne pokaže. Sedaj ti jih bo, ko bo videl, da jih imaš tudi ti.“

In Cene kupi Polonici tudi še velik strdén „srček“, ki stane pet krajcarjev.

Polonica je bila premagana in izvolila drugega ženina.

„O, ta ženska ničemernost!“ mrmrala je ženica pri svojih ‚odpustkih‘.

„Kje pa te nosi pasja dlaka?“ zarohni Krajec nad hčerjo, ko se mu približa sredi trga.

Polonica je zardela danes že strašno velikokrat. Skoro ji je postalo to že nekaj vsak-

danjega. Zato oče ne opazi premembe na hčerinem obrazu.

„Cimeta sem šla kupit, ker ga ni več, in pa lorbarjevih glavic.“

Prvikrat se je zlagala očetu. A oče tega ni spoznal, ker ni pogledal dekletu v košek. Le nevoljno zamrmra kar tako, ker je bil vajej godrnjati:

„Ti bom že dal cimeta in pa lorbarja.“

* * *

Poldne je že davno odzvonilo, ko stopi Krajec v gostilno, kjer je navadno spravljal konja. Polič vina ukaže prinesiti. Polona sede poleg njega, Janez pa stoji pri mizi z bičem v roki.

„Ná, Janez, pij! Potlej pa naprezi!“

In starec porine polič proti sinu. Nato prime za vogál kruha, ki leži na mizi, odtrga ga polovico z rokama in položi pred Polono:

„Ná, jej štruco!“

Kmalu stopi v pivsko izbo mladenič, ki je kupoval Poloni ‚papirčke‘.

„O, dober dan, Krajčev oče! Ali ste že napravljene proti domu?“

„Aha! Ná, pij, Cene!“ odgovori Krajec in porine kozarec prišlecju.

Dekleta pa položi nehoté roko na košek poleg sebe.

„Pij, pa naprej nalij dekletu!“ ponovi oče svoj ukaz.

„Dobro zdravje, Krajčev oče!“

In Cene izprazni kozarec, nalije pa napije Poloni. Kaj bi bil pač rajši storil kakor to?

„Pijte, Krajčev oče! Potem dam še jaz za polič.“

„Saj žejen, si pa res, kakor vidim“, zbóde ga starec.

„Žejen pa, žejen, zmerom kakor goba“, zakrohoče se Cene.

„To je še dobro, da tvoj stari nima gostilne. Drugače bi moral zate posebej plačevati vinsko užitnino.“

A Cenet niso mnogo zbódle Krajčeve besede.

„Norčuj se“, mislil je sam pri sebi, „kadar pridemo gori k tebi, takrat ga bomo pa vendar le pili, da bo od mize teklo.“ Le to mu ni bilo ljubo, da Polonica čuje te besede. Zato obrne pogovor.

„Polonica, zakaj si pa tako klaverna danes?“ povpraša deklico. A ta je le molčala.

„E, za taka dekleta je najlepše, da molčé“, pomaga ji oče odgovarjati.

Polonici pa je bila glava polna skrbij. Nekaj ji je reklo: „Kaj si storila? Kaj porekó oče, če zvedó? Kaj poreče Janez? In če Agata zvé? Če ljudje zvedó?“ Že ji je žal, da se je dala pre-

govoriti. Kar v košek bi najrajša posegla in zagrnala Cenetu v naročje ta papirček. A zopet ji nekaj zašepeta: „Kaj poreče potem Cene? In če ljudje to zvedó?“

„Kar je, pa je“, reče po tihem in se otrese nadležnih skrbi. A takoj se zopet prikažejo v njeni rahločutni duši novi pomisleki, nove skrbi.

V tem pa sta bila Cene in Krajec že v živem pogovoru.

„Drugi teden pride Tirolec po voli. Ali imate kaj na prodaj? Ali je kaj debele živine v vaši vasi?“

„Brez nič ne bo. Naj le pride; za dober denar se vse dobi.“

„Nič se ne bojte, Krajčev oče! Govoril bom že tako, da bo za vas prav.“

Tedaj se Krajcu razjasni hudo lice.

„Še jeden polič, pa še ne gremo“, reče Cene.

In pili so še. Polonica pa je priganjala na odhod.

„Kmalu pojdemo, Polonica! Le kar reci Janezu, da napreže.“

Dekle odide iz hiše.

„Kaj pa žito letos?“ povpraša Cene in z veselim obrazom pogleda za Polonico.

„Pri nas smo že vse poželi in vsejali. Še repo bomo ta teden. Naš je tak za delo kakor železo, in naša je taka, da nobena ne taka: kar po tri kraje žanje sama.“

Kadar ga je mož dobil malo v glavo, takrat je postajal glasnejši in zgovornejši kakor navadno. In kadar je govoril o svoji zemlji in kmetijstvu, o svojem Janezu in Poloni, takrat je bilo vse le naš, pa naša, pa naše.

„Konj je že naprežen, oče!“ reče Polona, povrnivša se v izbo.

„Ali je? No, je že prav, pa pojdimo.“

„Polič še, Krajčev oče! Saj smo malokdaj vkupaj! Kaj pa vam je za par poličev? In taka pridna otroka imate, da ju je veselje gledati!“

Te besede Cenetove so dobro déle starcu. Še je postavila krčmarica na mizo nov polič.

„Oče, gremo?“

„Koj gremo, Polona! Ali je Janez že naprežen?“

„Je že, kdaj že!“

„No, potlej je pa prav! Polona, na voz nesi, kar je; potlej pa odrinemo.“

„Oče, pojdimo no! Kdaj pa pridemo domov? Po noči.“

„Saj mesec sveti, Polonica, nič se ne boj!“ reče Cene in se nasmeje tako sladko, da se je morala tudi ona nasmejati.

„Ali te je strah, Polonica? Če te je, pa grem s teboj.“

„Če bi šel ti z nami, Cene, potem bi me pač bilo strah“, odgovori dekle osorneje in huduje se, da se oče toliko časa obotavljajo.

„Pojdite no, oče! Koliko dela nas še čaka doma.“

„Ali je Janez naprežen?“

„I, seveda je, no! Tako nevoljen je, ker konj neče že stati.“

„Ali je že vse na vozu?“

„I, seveda je! Brž pojdite!“

In deklica prime očeta za roko.

„Ná, še jedenkrat pij, pa Janezu reci, da pride pit!“

Dekle gre po Janeza. Janez pride.

„Brž pij, Janez, da gremo! Pa še hlapcu reci, da pride pit.“

In prišel je še hlapec pit.

„No, ali še ne greš?“ povpraša Krajec vstopivšega soseda.

„Kmalu pojdem. Še nekaj imam opravka“, odgovori sosed.

„Janez, kar pojdita s Polono, ker se vama mudi! Jaz se pripeljem s sosedovimi. Imava še s Cenetom nekaj govoriti“, reče naposled Krajec.

Janez in Polona sta se odpeljala sama. Oče pa se je pripeljal že pozno zvečer s sosedom.

Tako se je vselej rado zgodilo, kadar je šel Krajec v semenj.

IV.

Róže je na vrtu pléla,
Pésni pela je glasnó —
Kaj da vrta več ne déla,
Kaj ne poje več takó?

S. Gregorčič.

Vas je vas. Hiša za hišo, hlev za hlevom, pód za pódom, vrt za vrtom, kozolec za kozolcem. Vse to pa veliko in majhno, lepo in grdo, čedno in nemarno. Imovitost in ubožnost, pridnost in zanikarnost, gorečnost in mlačnost odseva na teh domovih. To je svet v malem.

Tako je z Bičjem. Pogorska vas je. Kakih dvajset številik ima. Sadja mnogo obrodi na bičenskih vrtovih in travnikih: hruševe vode in hruševca, češpljevca in suhih češpelj je dovolj v vsaki hiši. Polje je seveda bolj pusto. Kaj se hoče? Kamen je kamen, prst je prst.

Bolj na sredi vasi ob cesti stoji hiša, katere prebivalce že nekoliko poznamo. Vsa je zidana in z opeko krita. Tudi hlev je zidan, a pokrit s slamo. Pód pa je lesen. Nad hišnimi vrati visi lesena deščica z veliko užgano številko, katero imajo otroci za „sedmico“, kadar se učé šteti. Nad številko pa je dolbina, kjer sedi na prestolu Mati Božja z Detetom v naročju. Podoba kaže, da mora imeti ta hiša hčerko go-rečo za čast božjo. Vsa je v zlatih in srebrnih

penah. V stranskih koticah te dolbine stojita dve posodici z žeravcem, ki popenja svoje zelene in dišeče liste okrog podobne. V sredi stoji druga posodica, iz katere klijejo sivkasto-zelena stebelca s klinčkovim cvetjem, viseča po zidu kakor oltarni prtič. Navzdol pa visi ob robu dolbine višnjava svetilka, ki daje v temi tej skupini prav čarobno lice.

Bela hiša ima zelene veternice pri oknih in na koncu je naslikal Lužarjev Francè svetega Florijana, ki ima v roki večjo golido kakor je cerkev poleg njega. Ako še pristavimo, da gleda izpod strehe okno zgornje sobe, povedali smo vse. Gospodar jo je dal napraviti sebi za stare dni.

To je bila Krajčeva hiša.

Krajec je štel osemindesetdeseto leto o sv. Verbanu tistega leta, ko smo ga videli na kranjskem sejmu. Vdovec je bil. Žena mu je bila umrla pred dvanajstimi leti. Dvoje otrok je imel. Polonica ima sedemnajst let, Janez pa gré v dvajseto leto.

Pač bi bil Krajec lahko izbral nevesto pred dvanajstimi leti. Saj je bil takrat izpolnil komaj šestindesetdeseto leto, in moški rod ne vene tako hitro kakor ženski. Tudi imetje njegovo ni bilo beraško in redil je vedno po desetero živinčet. Vina in belega kruha je bilo vselej za potrebo pri Krajčevih, in gospodariti so znali! Poslov niso jemali razven stare Agate, ki je bila že od mladih nog pri hiši. Ta je tudi gospodinjila, odkar je mati zatisnila oči. Kar pa je Polona „nauk“ odpravila, veljala je ona za gospodinjo. Vendar Agate ni imela nikdar kot dekle, ampak ljubila jo je kakor svojo mater. Saj jo je zibala in pestovala, v cerkev vodila in moliti učila. Kajpak je Agata rada potožila kaki svoji prijateljici, da ji sedaj ni več tako, kakor ji je bilo. A to je že navada pri starih ljudéh. Hudega ji ni bilo, le to ji ni moglo v glavo, da bi znalo tako dekle bolje gospodinjiti kakor ona.

Bila je dobra, ta Agata! Tako rada je imela Polonico, kakor bi bila njena hčerka. Nič manj pa tudi Janeza. Hujše ji je bilo, če je čula o njem kaj napačnega, kakor da bi se nji sami zgodilo kaj zlega. Dokler sta bila še otroka, bila sta tako največ okrog Agate. Oče Krajec se ni mnogo ménil za otroka in njiju vzgojo, kakor je to že navadno. Žensko srce je pač bolj ustvarjeno za otroško naravo in tudi ž njo tesneje spojeno. Kolikor pa sta otroka bolj zorela, tolikanj tesneje sta se oklepala očeta. Janez je bil očetov ljubljenc. Saj sta vedno hodila skupaj, delala in govorila, kolikor sta. Janezova ljubezen je bila bolj zaupna, odkrita, naravna. Polonina ljubezen do očeta pa je bila bolj bo-

ječa, skrivajoča v sebi več strahú nego zaupnosti. Ljubila je očeta, a bala se ga je še bolj.

Polona se je sukala po kuhinji. Vesela je bila poprej zmerom in prepevala je po hiši kakor ptičica. Nekaj dnij sém pa se ji ni tako ljubilo. Tudi cveticam po oknih je že nekaterikrat pozabila priliti. Vse to se ji je zdelo nekako otročje. Pač pa je mnogo več mislila kakor poprejšnje čase. Še vedno so ji šumele po ušesih sladke Cenetove besede, in prišla je na posled do sklepa, da Cene le ni napačen človek.

„Polona, kaj pa premišljaš tako? Glej, včasih sem bil na dvorišču in sem slišal, kako žvrgoliš po kuhinji in vesel sem te bil. Še meni se je zljubilo, da sem zakrožil kako veselo, dasi sem, kakor veš, velik pustež in je grlo moje tako, kakor bi tolkel po reni“, dokonča Janez svoj govor.

„Hi, hi!“ zasmije se deklica, „kako si vendar otročji!“

„Zakaj? Ali samo otroci pojó?“

„Menda že“, zasmije se zopet deklica.

Janezu pa ta smeh ni bil po volji. Nevoljen odide iz kuhinje. Komaj pa je zunaj veže, že se zasliši iz kuhinje pesem:

Ko ptičica sem pevala,
Sem sladke sanje sanjala.
Oh zdaj pa nikdar, nikdar več,
Veselje preč je, preč!

Zvesto je vlekel Janez besede na uho. Zmaje z glavo in reče polglasno:

„Te še ni nikoli pela! Pa zakaj to, veselje preč, je preč? Kaj se ji ne godi dobro?“

Ko Janez tako premišljuje, stopajoč proti podu, pride mu oče naproti. Kar ima v srcu, to mu pride tudi na jezik:

„Oče! Zakaj pa Polona več tako ne pojé kakor včasih?“

Oče se posmehne sinovi odkritosrčnosti in odgovori:

„I, saj veš, Janez! Otročarija tudi jedenkrat mine. Zakaj pa ti ne poješ?“

„Jaz pa nisem za to.“

„I, menda že tudi Polona ni več za to.“

In res se začne Janez potlej sam sebi smejati, sedeč v hlevu na svoji postelji, da je mogel tako otročje povpraševati očeta in sestro.

Ko pa se priziblje — malo je bila šepasta — v hlev stara dekla, poprime Janeza zopet radovednost.

„Agata, ali veš, zakaj se Polona tako drži nekaj časa sém?“

„Aha, saj je res! Tako sitna je kakor muha. Pa nevšečna, kako! Nobene stvari ji ne naredim prav. Sama je pa danes že dvakrat lonec pre-

vrnila po peči. Le počakaj, Janez, bomo jo že izvohali.

Nedelja je bila. Agata in Polona sta se napravljali v cerkev. Agata je kmalu odložila svoje delavno krilo, oblekla se v rožasto in si privezala belo pečo. Nato je pristopila k Poloni in ji pomagala pritrčiti si pas. Pred njo na mizi je bila mala podobica, katero je imela Polona shranjeno med obleko.

„Polonica! Bog vé, kako podobico bodo letos dali gospod kapelan, ko pridejo biro pobirat?“

„I, boš že videla; kaj si tako radovedna?“

„Čaj, pokaži mi svoj molitvenik!“

Agata je neizrekljivo rada ogledovala podobice.

„Kaj ga še nisi nikoli videla?“

In Polona zaloputne pokrov obilne skrinje, v kateri je imela shranjeno obleko in tudi molitvenik.

Agati pa se čudno zazdi to vedenje Polonice. Še bolj jo prijema ženska radovednost.

Opoldne prideta iz cerkve. Polona pusti ključ od skrinje v ključavnici. Težko je čakala Agata, da odide Polona v kuhinjo. Odpre skrinjo, pogleda po njej, premeče nekaj obleke in — kaj najde?

Tisti „papierček“, in pa „srček“, ki ga je bil kupil Cene Poloni.

„Bog in sveti križ božji! Ahá, sedaj pa že vem, kaj je! Saj sem vedela, da ni brez vsega.“

Od veselja si mane roke in toliko, da ne pozabi deti zopet v red obleke in zapreti skrinje. Naravnost hiti v hlev; tukaj najde Janeza, ko je ravno živini pokladal.

„Oh, Janez, kaj sem videla!“

„I, kaj pa?“

„Ne. Povem pa ne, za nobene denarje ne.“

„Meni boš pa vendar povedala! Le čakaj, drugi teden pride Tirolec po voli. Če ne poveš, ne dobiš nobene dvojake.“

„Samo tebi, Janez, saj veš, drugemu ne!“

In Agata pové, kar je videla.

„Saj to ni nič takega, Agata! Bog vé, koliko si jih ti pokupila v svojih mladih letih!“ ponorčuje se Janez.

„Oh, nikoli ne nobenega. Kdo je to rekel? Kako bi si upala potem pogledati komu v obraz? Kaj misliš?“

Agatin glas je bil vedno višji. Janez ni hotel nadalje govoriti o tem. Neko prirojeno spoštovanje ga je odvrnilo, da se ni norčeval iz ženice. Sédel je na jasli, podprl glavo s komolcem in se zamislil v to, kar mu je povedala Agata.

Skrivnosti ni zvedel samo Janez, ampak še tisti dan tudi Agatina prijateljica. In ta prijateljica je imela zopet prijateljico in ta zopet drugo. Vse so zvedele skrivnost.

Agata pa se je doma smejala na tihem. Kadar sta se med tednom srečali s Polono, vselej je morala ta ugibati tisto čudno uganko na Agatinih ustih.

„Agata, zakaj se zmerom smeješ?“ povpraša jo resno Polona.

„I, dobro se mi zdi, hi, hi, hi!“

„No, kaj se ti zdi dobro?“

„To, kar zate ni dobro. Hi, hi!“

„Nikar me ne jezi, Agata! Saj tudi jaz tebi ničesar ne zakrivam.“

„Kako si rekla? Še jedenkrat povej!“

In Agata pomoli uho precèj blizu Polonice. Dekle pa je zardelo. A brž se ohrabri:

„Če ne poveš, ne govorim s teboj ves teden.“

Te besede prestrašijo Agato. Take jeze ni marala. Zato ji pové, kar je zapazila.

Polonice se poloti silna skrb in s povzdignjenima rokama prosi Agato, da ne bi nikomur nič povedala o tem. Stara dekla je zadovoljna s svojo zmago. Zvé od Polone tudi, kdo ji je dal ono stvar. Potlej jo prav po materino posvari, da se naj ne zapleta v pregrešno zvezo. „Taka darila so hudičevi trnki“, dejala je Agata. Nazadnje šele, pa tudi komaj na pol, obljubi, da o tem nikomur nič ne pové. (Dalje.)

Lepi Tonček.

(Povest. — Spisal Podgoričan.)

(Konec.)

VIII.

Naš junak je slutil, da se zbirajo nad njim pogubni oblaki, da posebno kapelan Šarabon ne bo miroval sedaj, ko se je pokazal ljudem v cerkvi očitno. Čutil je med potoma, ko je šel iz cerkve k Molčinovim, da veje po dolini

druga sapa, zakaj nikdo mu ni hotel izkazovati takih častij, kakoršnih je bil vaju na shodih. Ljudje so se mu umikali in za njim šepetali; za njegovega prijatelja in pristaša se ni pokazal nihče. Zato je bila njegova jedina nada še Molčinova hiša, kakor tudi malinar, Marijanka in še nekaj drugih zanesljivih duš.

Premlajenje.

Odevaj zemljo beli sneg,
Naj spi pod tabo dol in breg,
Zaspi poljé naj tudi,
Ki se po leti trudi.

Ko peval bode spet strnad,
Pa kraljevala bo pomlad,
In sneg se bode tajal
In zemljico premlajal!

Oj, kaj ti, zemlja, mara se,
Ko lice ti postara se,
Pa snežec te pokrije,
In premladí, omije.

Jeseni stara ležeš spát,
Ko mine kras poljá in trát;
Pa stara je navada:
Pomlad si zopet mlada.

A meni pa, ko mine noč,
Gubi se čilost, peša moč,
In udje moji starji
Po zimskem so viharji.

Enkrát pa bode hud poraz
Prišel na me, me stresel mráz.
Ne sneg, prsti gomila
V grobovji me bo krila.

Pod to gomilo spaval bom,
Pod njo se premlajaval bom:
In moje premlajenje
Ne bo v smrt, ne: v življenje.

Anton Hribar.

Jarem pregrehe.

(Povest. — Spisal P. Bohinjec.)

V.

Devičice, noričice,
Če fantom kaj verjamete;
Vam beli grad obetajo,
Pa črne kajže nimajo.

Narodna.

Krajčeva Polona se je zopet sukala okrog ognjišča. Pred hišo pa se je tedaj ustavil gosposki voz, s katerega se je privalil debel mož. Voznik, ki je skočil spredaj raz sedež in možu pomagal z voza, stopi v vežo:

„Hej, Polonica, smo že tukaj!“ izpregovori voznik in se ozrè proti kuhinji.

Dekle se takoj prikaže v veži, brišoč si z zastorjem roke.

„Oh, kako sem umazana, kakor ogljar! Saj ne more biti človek drugačen v taki kuhinji. Tolikokrat sem že naganjala očeta, da bi kuhinjo predelali, pa nečejo.“

„Vidiš, Polonica, to je tisti gospod s Tirolskega.“

Ptujec se ji prijazno nasmeje, rekoč:

„Toba tan!“ (= dober dan).

Ti dve besedi se je bil naučil od voznika.

„Kje pa so očé?“ povpraša voznik.

„Tako pridejo. Agata, Agata, kje si?“

„Hoj, kaj je?“

Iz bližnjega hleva pokuka umazani obraz Agatin.

„Pokličí očeta, pa takoj! In Janezu reci, da konja izpreže.“

„Počakaj, da se preoblečem.“

„Saj se boš potlej lahko, sedaj pa le hiti!“

„Vidiš jo, vidiš, kako je košata! Le počakaj, saj vem, kje te čevelj žuli“, mrmra dekla sama zá-se, gredoč iskat očeta in Janeza.

V tem sta Tirolec in voznik že stopila v izbo. Cene (ta je bil namreč voznik) bi bil povedal brž mnogo Polonici, a dekle mu reče odločno:

„Ne utegnem!“ ter se izgubi v kuhinjo. Kako bi bil Cene rad šel za njo — toliko ji je imel povedati! A Tirolca ni smel samega pustiti.

Ogledata si izbo.

Bela miza stoji v kotu. Res bela! Pozná se, da je čedna gospodinja pri hiši. V kotu je napravljen oltarček. Z najrazličnejšimi barvami pretkani prtič ga zagrinja, in v „dolbini“ sedi na prestolu Mati Božja z detetom v naročju. Veličastna kraljevska obleka diči Mater Odrešenikovo, in pozlačene zvezdice se blišče po njej.

Dete pa drži v roki oblo, ki pomenja svet, s križem na vrhu. Ob podobi stojita dve svečki in od stropa visi svetilka. Ob obeh straneh po steni se vrsté podobe različne velikosti s trohljivimi okvirji, vse na steklo okorno narejene. Poleg sv. Jurija na konju je sv. Janez Krstnik z ovčico, sv. Evstahij ima na uzdi košuto z mladičem, poleg sv. Petra s ključi je sv. Anton s prešičkom. Pod stropom pa plava na tanki niti viseča steklena krogla z golobčkom v sebi, ki predstavlja sv. Duha. Ob drugi steni stoji čedno postлана postelja, kjer držé tudi duri v stransko sobico. Za pečjo se ne vidijo cunje, kakor je to semtertje po kmetih, pač pa leže zaporedoma poveznjene skledé za pečjo in po peči, in na lesenih drogih okrog peči visi perilo. Za durmi visi na steni sklednik in žličnik, nad vrati pa dvoje samokresov.

Ptujcu se je prikupilo to pohištvo in zvedavo je ogledoval vse natanko. Sedaj pa sedaj mu je odgovarjal Cene na vprašanja. A ko je ptujec dalje časa verneje ogledoval umetno izrezljani žličnik, pogreši svojega tolmača.

„Polonica, danes pa vse kupujemo!“ reče Cene in stopi skozi kuhinjske duri.

„Beži, no, beži, sitnež!“ odgovori Polonica in rdečica jo polije. Vendar v srcu ji je bila všeč beseda voznikova.

Ko pa stopi Cene bliže ognjišča, razhudi se dekle:

„Kar z burklami te bom, če ne greš iz kuhinje!“

In res povzdigne huda kuharica burkle, s katerimi je bila ravnokar v peč porinila velik lonec.

„Ne bodi huda, Polonica! Saj me poznaš, da se rad malo pošalim“, odvrne Cene in poboža deklico po licih.

Take šale pa Polona ni poznala. Hitro udari z roko Ceneta po obrazu.

„Ohó, Polonica, kaj znaš tudi birmati?“

Voznik si potegne roko po licu, pogleda jo in vidi, da je črna. Jeza ga zdraži, in rad bi se bil maščeval nad hudo kuharico.

Toda ta ga prehiti, vzame umivalko iz umivalnika in pravi:

„Čaj, da te obrišem, Cene! Nisem mislila, da imam roko umazano od piskra.“

Cene se umakne. Mislil je, da mu hoče Polona obraz še lepše naslikati z umivalko. Toda dekle mu reče prijazno:

„Nič se ne boj, Cene, saj je lepa!“

In povrnila je hudo z dobrim.

Cene pa ni imel več poguma, da bi nadaljeval svoje šale. Nekaj se je bal ptujca, nekaj domačih, da ga kdo ne zagleda v kuhinji, nekaj pa, da bi ga še drugič Polona tako ne pobožala kakor ravnokar. Povrne se k Tirolcu v izbo.

„Saj nisi huda, kaj ne, Polonica?“ reče še pri odhodu.

„Beži, beži! Kaj bodo rekli, če naju kdo vidi:“

In vendar ji je bilo žal, da je tako nelepo ravnala s Cenetom. Saj je vendar dober človek. Kako zná govoriti! Janez je pa tako trd kakor klada.

Tako je premišljevala v srcu ter sklenila, da mu hoče poravnati tisto zlo, katero mu je napravila s sajasto roko. Da ga je obrisala z umivalko, zdelo se ji je premalo zadoščenje.

Ko je Polona lonce prestavljala in to premišljevala, začuje se očetova govorica na dvorišču. Zadovoljnost jo prešine, da je Cene o pravem času izginil iz kuhinje.

Krajec stopi v vežo. Kakor kak vojaški korporal stopa oblastno in se ozira:

„Polona!“

„Takoj, takoj, oče! Kaj je?“

Hči stoji pred očetom, brišoč si s predpasnikom mokre roke.

„Ali ti nisem dejal, da poprodaj nekaj kokošij? Vesljubi dan brskajo okrog kozolca in kavsajo pšenične snope, da že sama pšenica kalí po tleh.“

„Agata je dejala, da sedaj kokoši najbolj nesó. Pa tudi nobene cene nimajo: povpraševala sem na sejmu — —“, opravičuje se dekle.

„Kaj vé Agata? Ali misliš, da pšenico na cesti pobiram? Če jih polovico ne prodaš, zavijem jim sam vratove.“

„V izbi vas čakajo“, obrne Polona pogovor.

A že so se odprle duri, in v vežo stopita kupec in Cene.

Krajec porine klobuk malo nazaj, kakor bi se hotel odkriti. Da bi snemal klobuk z glave, ni imel navade. Samo pred gospodom župnikom je privzdignil klobuk do cela in kadar je hodil po kancelijah, drugače pa ne.

Tirolcu ni bilo treba natezati svojih pljuč s slovensko besedo. Cene je govoril za oba.

„No, ali bo kaj z voletom?“

„Zakaj pa ne“, odgovori moško Krajec. „Kaj bi pa dali zanj?“

„Povejte vi svoj kup!“ odgovori Cene, ki je tolmačil in mešetaril.

„No, poglejmo prej vola, da ne kupita mačka v vreči.“

Ko gredó po dvorišču proti hlevu, sreča jih Agata z golido v vsaki roki.

„Poglejta, koliko imajo mleka naše krave!“ pobaha se oče Krajec. Ko pa stopajo v hlev, kliče že od daleč:

„Aló, Janez! popravi, popravi tukaj-le pod volom! Saj vidiš, da je vse mokro. Saj skoro ne moremo stopiti do živine. Kaj nisem že

stokrat in stokrat povedal, da ne varčuj s steljo? Gnoja ni nikoli dosti za dobrega gospodarja.“

Cene ne čaka Janezove volje. Takoj stopi do vola in ga ogleduje in otipuje od vseh strani. V tem pa vedno izreka kupcu po nemški posamezne besede.

„Koliko pa ga cenite, oče?“

„Povprašaj kupca, ali mu je všeč?“ odgovori Krajec, kakor bi čakal najprvo malo pohvale.

Cene pové kupcu Krajčevo misel. Dobivši povoljen odgovor, pravi:

„Prav všeč mu je“, dasi je kupec rekel samo: „po volji“.

Cene je poznal Krajčeve slabosti.

„I no, sto in trideset, pa nič besedij!“

Cene zakliče kupcu imenovano številko po nemški. Kupec mu pové zadujo ceno.

„Dragi ste, Krajčev oče! Sto bo, pa mir besedij!“

„Kaj, pasja dlaka! Če ga mesar ne vzame za sto in dvajset, kadar hočem, stavim glavo svojo.“

„E, za teh borih dvajset goldinarjev se ne bomo sprli.“

„Če se tudi!“

Krajčev obraz kaže prav ravnodušne poteze.

„E, bežite, bežite! Nā-te roko: Deset! Sedaj pa le kar tiho!“

„Ne dam ga, in ga ne dam. Naj pa še stoji v mojem hlevu. Saj se mu ne bo nikjer godilo tako dobro.“

„I, za par goldinarjev se ne bode držali kakor klop kože“, sili Cene.

„Kakor hočeta! Saj veš, da ni, da bi ga moral dati iz hleva. Poglej na hlev, koliko je še lanske klaje!“

„E, saj vem, da imate pri vas lahko še toliko repov v hlevu. A tako trdi pa vendar ne bodite!“

„Vse zastonj! Kar sem rekel, rekel sem, kakor Pilatuž.“

Sedaj pristopi Janez, ki je sedel molčé na svoji postelji in poslušal:

„Par goldinarjev odmaknite, oče!“

„Kaj?“ odgovori mu oče, „ti boš pravi gospodar, ti! Kaj méniš, da se goldinarji na cesti pobirajo?“

„Petnajst, oče, in goldinar za Janeza, ki je vola tako izredil“, izpregovori zopet Cene.

„Pa Poloni goldinar“, dodá Janez.

Tam za hlevnimi vratmi pa je vzdihovala Agata:

„Oh, saj sem vedela, da se mene nihče ne spomni. Posel je res siromak.“

A prenačila se je. Janez je ni pozabil, kakor je obljubil:

„Pa še Agati deset grošev“, pritačne.

„Oče Krajčev, naj se pes obesi: petnajst in darila za vse tri.“

„Dvajset, kakor amen v očenašu“, odgovori prodajalec.

„Glej ga dedca, kako je trd kakor kamen“, misli si Cene sam pri sebi. A prepričan je bil vendar-le, da Krajec ni „umazan“, in vedel je, da bodo nocoj le na njegov rovaš jedli in pili. Zato se je kazal bolj popustljivega.

Tirolec stopa že iz hleva. Krajec molčé za njim.

„Stojta!“ zakliče Cene in malo namigne kupcu. „Ker smo stari znanci, Krajčev oče, bodi osemnajst!“

„Ne; sto in dvajset, kakor sem rekel“

Cene vleče Krajca za rokav:

„Ná, ná, osemnajst in darila!“ *120/50*

„Za darila bom že jaz skrbel“, odgovori stavec.

Cene potegne Tirolčevo in Krajčevo desnico skupaj, kakor da bi ga krč lomil. Seveda je tudi kričal in klel, kakor bi bil sodni dan. Nabralo se je že več gledalcev. Brez otrók seveda ni bilo.

Krajcu ni bilo toliko za tista dva goldinarja; le toliko je hotel, da je mogel reči: „Moj je najdražji!“ Tudi to stran Krajčevo je poznal Cene, in kakor se je kazalo, tudi kupec. Zato si udarijo vendar-le na roko, rekoč: „Sto in dvajset. Za par bokalov bodeš tudi dali, oče, kaj ne?“ ne pozabi pristaviti Črevesnikov.

„Vprašaj!“ odgovori Krajec in se zadovoljno nasmeje, ko mu kupec našteje deset goldinarjev are.

„Preklicano je trd vaš stari“, reče Cene Janezu.

„Zato pa tudi kaj imajo pod palcem“, odgovorj ta.

„Če bi ne bilo zaradi mene, Tirolec ne bi bil dal toliko za vola“, pristavi še malo tiše, da je le Janez slišal.

Otroci so se razpršili, ko stopi Črevesnikov iz hleva. Bali so se ga, ker je bil tako neznansko hud. Oponašali so ga pa vendar že od daleč z znano pesmico:

Bog daj srečo,
Kravo rdečo!
Tele bel'
Mož vesel —

Ko stopajo v vežo, začnè se Cene šaliti, ker vé, da Polona posluša v kuhinji:

„Oče Krajčev! Kaj pa punic — imate kaj preveč?“

„Punic pa ne, Cene!“

„Jaz bi zase rad dobil punico, pa samo jedno. Drugih ne maram.“

Stavec se nasmehne in odgovori pikro:

„Kdo vé? Saj jedno si že dobil, če se ne motim. Ali si jo že plačal?“

To pa je bila huda beseda za Črevesnikovega. Rajši bi bil videl, da ga starec trikrat udari za uho, kakor da mora čuti tako besedo. Videlo se mu je na obrazu, kako mu je kri šinila v lica. Žal mu je bilo, da je zastavil tako vprašanje. Kaj tudi ta vé za skrivnosti njegovega srca? Morda tudi Poloni niso bile neznané? In potlej? — —

Toda Cene ni bil ravno preveč rahločutne nravi. Skozi uho noter, skozi uho ven! Hitro zasučé pogovor:

„Torej, Krajčev oče, zvečer bote že kaj pri-skrbeli za naše želodce, kaj ne?“

„Saj bota lahko pri nas prenočila, ali ne?“ vpraša Krajec.

„Kje pa drugodi? Na svidenje torej do večera“, odgovori Črevesnikov in izgine s kupcem skozi vrata. Vendar pomolí še jedenkrat glavo skozi vežo, rekoč:

„Janez, le skrbi, da moja konja ne bota jaslij grizla!“

Stari Krajec pa se je še vedno smejal hudomušno, pohajaje po veži sem in tje. Odkritosrčen mož je bil. Kakor je mislil, tako je povedal. Vendar mu je bilo skoro žal, da je Ceneta tako hudo vščipnil. Poznal ga je in vedel, da se rad prepira in tožari, ker hoče s tem pokazati svojo mogočnost. Še celó o paragrafih je zinil včasih katero pred kmeti, ki so kar zijali vanj, češ: ta je študiran kakor dohtar! — Mislil pa je Krajec marsikaj. In ko je takrat stopal po veži, prišla mu je na misel tudi Polona, in nerazvozlano mu je ostalo vprašanje mešetarjevo.

Tirolec in Cene pa sta šla za voli po drugih hišah.

Blagohotni bralec se pač ne bo pritoževal, če izpustimo poglavje o volih, katere sta kupovala pri drugih kmetih. Mešetarski posel, kakoršen je bil Cenetov, ponuja tako malo poezije, in rahločutni pisatelj se boji hude zamere.

Pristavimo le še, da sta kupec in mešetar večerjala in spala pri Krajčevih kakor vselej, in da je stari Krajec v obilni meri pokazal, da njegovo srce ni samo trda skorja, ampak tudi mehka sredica.

Kaj bi dejali! Življenje je trdo, vsakdanje, taka včasih tudi povest. Vendar tudi mlademu bralcu ali bralki privoščimo veselje in sklenemo to poglavje s pogovorom, ki se je zakrival za vsakdanjim pregrinjalom sreče in življenja.

Roke sta si podajala Cene in Polona pri odhodu Tirolčevem tam pri Krajčevi lési. Menda sta že precéj dolgo govorila, zakaj Polona je silila v hišo, a Cene jo je zadržaval.

„Beži! Kaj bodo oče rekli!“

„Saj naji ne vidijo. Kaj bodo rekli? Jaz te nikoli ne pozabim, Polonica!“

„Če bo res?“

„Pri moji veri, da je res! Vidiš, to je prisega takih —.“

„Kakor si ti, kaj ne?“ pretrga mu stavek dek-le in se prav srčno zasmeje.

„Kaj, mešetar, misliš reči? Saj nisem. Le poglej me! Ali nisem vreden tebe? Poglej moja konja! Ali imate pri vas take? In denarja! Kaj méniš, da je meni toliko za goldinar, kakor tvo-jemu očetu za krajcar?“

In Črevesnikov se potrka z desnico na tisto stran, kjer je imel svojo listnico. Dekle pa gleda v tla in poslušá.

„Le pomisli, Polonica, kako bo prijetno, če se midva vzameva! Jaz bom kupec, vedno s polno listnico, ti pa boš gospodinjala kakor kaka gospa. Prodajalnico si bova napravila. Ne bo se ti treba peči na solncu in trdo delati od zore do mraka. V kočiji se bova vozila k sveti maši — —.“

„Pa ti nič ne moliš, Cene?“ pretrga mu zopet besedo verno dek-le.

„Jaz? Kdo ti je to rekel? Le poglej molitvenik! Vedno ga nosim pri sebi.“

In Cene potegne na pol iz malhe svojo be-ležnico.

Tako sladke besede! Polona gleda svoje od dela razpokane dlani na roki. Veselje ji leže v srce. In vendar izusti besede:

„Če je res?!“

Onkraj lése se pokaže beraška podoba. Vsak je poznal berača Bogmeta.

„Gospod, dajte mi krajcar, ki pravite, da ste tako bogati!“

In Bogme sname svoje pokrivalo pred Ce-netom. Nevoljno seže ta v žep in vrže beraču desetico, da je Polona videla.

Sedaj se začuje Tirolčev glas: „Vincenc, voz je naprežen!“

Cene še jedenkrat stisne dekletu roko in hajdi na voz!

„Tega vraga tudi povsodi naletim“, sikne med zobmi, stopajoč proti vozu.

Berač je še zmerom ogledaval svetlo desetico pri lési in govoril sebi: „Kaj človek vse vidi? To mi bo še prav teknilo!“

Polona pa je hitela na vse pretege klicati: „U-ša, u-ša!“ nad jarico, ki je brskala po gre-dicah v vrtcu za léso, dasi jo je že mnogo poprej zagledala.

Bogme še nikoli ni šel tako zadovoljen z darom iz Krajčeve hiše, kakor danes. V Krajčevi posodi za slanino se je poznalo, kakor če bi bili zabelili za kosce. In Polonica mu je še rekla tako prijazno: „Kadar bomo klali, takrat zopet pridi!“

VI.

Na vratih se tim pojavi
Prosjak, moleč na patrice . . .

St. Vraž.

Bilo je takó-le okrog predpusta. Zima je še bila, zima, kajpada! Saj so ravnókar minuli božični prazniki. Še vsak dan je po malem pokukalo zlatoobrazno solnčece skozi puste oblake, tajalo snežene kepe in greló zmrzle hrbtove. Stari možje in ženice po vaséh in okrog so se veselili takih dnij. Mogli so vsaj jedenkrat na teden do domače cerkve, katero so v mladih dnevih premalo obiskovali. Mladi svet se je smejal in veselil, sukal in vrtil, norce bril in šale uganjal; saj advent je minul, in do posta je še daleč. Kateri so imeli kaj cvenka v žepu, snubili so in se ženili; drugi pa, ki tega niso imeli, govorili so, da se še ne mudi. Tako je navadno sicer, a vendar prijetno življenje se je živelo tiste dneve, kakor vselej ob takem času. Saj se je bila letina minulo leto dobro obnesla, in tudi živina je bila v ceni poskočila. Česa si želi pač več kmečki človek? Tudi prešiče so že dokaj poprodali, jednega ali po dva pa doma zaklali, da tudi tam ni bilo brez svinjine in brez dobro zabeljenih žgancev.

Krajčeva Polona je še dosedaj krmila svoje krulce. Ravno včeraj so jih zvezali, naložili na vozove in odvédli k mesarju. Dva pa so danes doma zaklali.

To vam je razvlaka in tlaka! Vse križem tekajo ljudje, in kamor kdo stopi, stoji kaka posoda. Polonica se suče po kuhinji z zavihanimi rokavi, obarja slanino, topi mast, crè jetra, lovi kri, ovonjuje klobase . . . A najimenitnejša oseba v hiši je danes klavec Brbač. Trideset let že hodi klat h Krajčevim, kar rad pové. Vse povprašuje le njega za svèt, vse se mu umika, vse ga časti. A tudi drugih delavcev je dovolj. Po zimi ljudje tako povsodi utegnejo, in rad pride vsak pomagat, da se odškoduje z mastnimi klobasami in dišečimi jetri. Posebno na večer se jih nabere polna hiša, povabljenih in nepovabljenih.

Pri durih para sosedova Tona na perilniku debela čreva, Brbačev sin žlema poleg nje, tanka, pri čelešniku sedi Godčev Jernejček in napihuje mehurje s cevko, pri mizi sedi Reževa Anica in seklja, na lesenem krožniku česenj, domači Janez narezuje špile, na krušnici režejo meso trije drugi. Brbač sedi na sredi izbe na stolu, špili klobase, in pozna se mu, da je glava vseh drugih. Vedno stoji poleg njega steklenica, napolnjena s slivovko. Vsakih pet minut se zadere nad svojim drugim sinom, ki tlači na drugem koncu stola razrezano meso po rožiču v črevo. Tudi Burna Reza kleči na tleh in seka

repo v koritu za živino. Gospodar pa hodi semtertje in spušča gost dim iz svoje pipe.

„No, Krajec, pokusi, če bodo dovolj slane klobase!“ izpregovori klavec.

„Bodo, bodo ravno prav“, odgovori gospodar, ki je potegnil pipo iz ust in pokusil surovo meso.

Po izbi pa se je vnela živahna govorica. Sedaj je kdo povedal kakšno, sedaj drug drugo, da so se neprestano od srca smejali. Kar reče Brbač:

„Kako je to, da Bogmeta ni tukaj? Saj vendar še ni nikdar zamudil vaših kolin.“

Očetu Krajcu so dobro déle te besede:

„Treba ga bo poklicati.“

In vsi so se zasmejali.

„Kdo vé, kje ga pes nosi? Sedaj pred pustom je možki. Menda še ni prišel od svatovščine na Groblji.“

„Jaz sem ga videl danes pri Roku. Stokal je, da ga tako neznansko ščiplje.“

„Najbrž se je preveč naložil na Groblji.“

In zopet se vsi zasmejajo.

„Kaj, če že ni njegova govorica v veži?“ oglasi se Brbačev sin pri durih.

V istem trenutku se odpró duri, in v izbi stoji berač Bogme, kakoršen je bil.

Vsi se zasmejajo prav iz srca. Bogme pa jih že prehití s pozdravom:

Krajčev oče, dober večér,

Pa jedno zalo hčer,

Ki bo znala pisat' in brat' —

Pa mene štimat.

„Poglej ga dedca, kako je še nor“, déje bolj postarna Burna Reza.

„Bogme! Reza, Reza, če bi tebe hotel jaz sedaj-le pred pustom! Po kolenih bi se plazila do mene . . .“

„Pa so dejali, da te ne bo! Ravno sedaj smo te imeli v mislih. Če se o volku méni, pa volk pride“, oglasi se zopet druga izza krušnice.

„Predrto, kaj sem jaz volk? Da bi bil, bogme, ne bilo bi sedaj-le dobro za-te!“

In berač dvigne svojo gorjačo.

„Pa opravljali smo te“, oglasi se zopet tretja.

„Bogme, saj vem, da ženske drugega ne znajo!“

Ko se mu smejejo, prime ga radovednost, kaj so čenčali o njem. Toda hitro se spomni bistra njegova glavica, da je do sedaj še premalo počastil hišnega očeta. Zato obrne govorico:

„Hišni oče! bogme, ne bote zamerili, da sem tako silen. Le pomislite! Sinoči sem prišel domov z Groblje. Grebljica moja pa, saj jo poznate! (Tako je klical navadno svojo zakonsko polovico.) Kaj mislite, da me je lepo spravila

spat, kakor se to spodobi za ženo? Pomislite, kaj mi je napravila!“

V tem se oglasi Jernejček pri čelešniku:

„Oče, napihnil sem že obá!“

„Je že dobro“, odgovori Krajec. „Tukaj-le ju obesi k peči! Potlej pa pojdi v kuhinjo k Poloni, da ti dá kaj za usta.“

„Poglej ga, fanta! Še videl ga nisem. Le hitro teči domov, da te kdo ne sné.“

Tako ga nagovori Bogme in proti drugim obrnjen nadaljuje: „Oblačno je, moram počakati.“

Ko pa Jernejček odide, nadaljuje svojo zgodbo:

„Torej kaj mi je napravila Grebljica? Že od daleč se je zadržala: ‚Zgaga pijana, le pojdi, od koder si prišel! Pod našo streho ne boš nocoj.‘ In pred nosom mi zaloputne vrata. Nič ni pomagalo. Trdovratnost njeno poznam dobro. Kaj je bilo storiti? V hlev sem moral iti in leči k jaslim poleg kozice, ki me je prijazneje sprejela kakor Grebljica. Prav toplo je bilo: mraza vsaj nisem čutil. In kaj še? Kaj ménite, da sem mirno počival? Komaj dobro oči zatisnem, že priskače nekdo v hlev. Ménil sem, da je sam peklenšček. Tresel sem se, ne od mraza, ampak od strahú. Vročé mi je prihajalo. In kam stopa ta nenavada prikazen? Mislil sem, da ji bo vendar koza več zalegla kakor moje grešne kosti. Pa ne! Za kozo se še ne zmeni, dasi je ta tako milo zameketala, da se je še meni smilila. Pomislite! Mene se loti najpoprej. Tresem se kakor šiba na vodi. Še sedaj se zganem, če pomislím: kaj bi bilo z mojo grešno dušo? Kaj ménite: kar tako meni nič tebi nič umreti, pa po takih dnevih, ki Bogu nečast delajo! Ljubi moji poslušalci! To je hudo, bogme, prehudo! Sklenil sem v tistem trenutku, da me nikdar več Grebljica ne bo videla pijanega, naj velja, kar hoče, če prav ne grem nikoli več na nobeno svatovščino. Pač, sedaj sem preveč rekel: na jedno še pojdem, ako mi Bog ne prekriža mojih potov.“

Ob tem se Bogme prav veselo nasmeje in pogleda okrog sebe . . .

„Hm, hm! bogme, težko bo! A ker mi nobeden ne reče, moram že še trpeti.“

Tako je mislil sam pri sebi, zroč željno po steklenici na mizi. Sede k peči na Jernejčkovo mesto in nadaljuje, ker vsi pričakujejo molčé radovedno, kdo je sinoči vasoval pri Bogmetu.

„No, ko tako kujem trdne sklepe, začnem moliti ‚kesanje‘. Bolj kratko je moje, ker je znam še po starem, kakor so me mati naučili. A povem vam: sinoči se mi je zdelo silno dolgo. Tako dolgo sem molil in molil, in, kaj se hoče, od samega strahú padem v omotico. Toliko se še spominjam, da me je prijela neznana pošast

za rokavnik, posegla v malho in privlekla iz nje moj mošnjíček, v katerem sem hranil med tednom nabrane krajcarčke in polovičarje. Potlej pa ne vem nič več. — Ko se zjutraj prebudim, začnem premišljevati svojo preteklost. Drugega veselja nisem imel nad njo, kakor to, da imam vsaj tiste priberačene krajcarje. Kar se spomnim sinočnega obiska. Mraz mi spreleti vse ude. Kakor sem premišljeval in ugibal, drugače si nisem mogel razlagati, kakor da je nekdo vedel za moje krajcarčke. Kaj bi govoril? Tat ali pa ropar je moral biti, nihče drug, moj sinočni obiskovalec. In sicer tat, ki revežu krade. In ko še pomislím, kako grdo je ravnala sinoči z menoj Grebljica, navdadó me res žalostne misli. Vrhu tega pa še pomislite: tri dni ženitovati! Kakšno grlo mora imeti tak človek četrto jutro, ko se prebudi!“

„Zatelebani ljudje to! Še se nihče ne spomni, česa sem najbolj potreben“, misli si zopet Bogme. Ko pa le vsi molčé, le smejejo se nekako zlovoljno, tedaj se odkašlja prav iz globočine in temeljito. Potem nadaljuje:

„Zjutraj me obišče, kdo bi si mislil, sama moja ljuba Grebljica. Prišla je kozico mlest. Najprvo pa jih meni nekaj pove: ‚Kje si pa vse denarje zapravil, požeruh? Ves teden si lazil okoli, a skoro nič nisi prinesel domov. Še za sol ne bo!‘

Takrat pa se mi oči odpró. Glejte, glejte! Sinočna pošast torej ni bila nihče drugi, kakor moja Grebljica. Bogme! Sedaj pa veste, kdo je bil tisti tat!“

In pripovedovalec kihne trikrat po vrsti.

„Poglejte, da je res!“

Vsi se mu smejejo.

„Ná, ná, Bogme! Saj vidim, da že težko sline požiraš“, ponudi mu Krajec steklenico.

A sedaj je bil Bogme moški. Neče še piti, ampak odgovori:

„Počakajte, da bo povesti konec! — Ko sem pa premišljeval zjutraj ves obupan svojo preteklost in sedanjost, vedel sem, da danes najbrže ne bom mogel potolažiti svojega upornega želodca. Zakaj denar mi je pobrala sinočna pošast. Rok mi pa ne dá žganjčka na upanje, niti za potrebo ne. Sila kola lomi. Kaj hočemo? Jaz pa koprnim od same žeje. Voda mi je bila pač na mislih. A nikdar nisem bil njen prijatelj. Še za čevelj ni dobra. Torej kaj si izmisli moja glavica? Le poslušajte me! Moj klobuk ni kar tako za nič, nobena ploha ga ne zmaga. In pa ta popir v njem: le pogledjte ga! Tak je kakor les: nič ne gre skozenj, še mast ne. In jaz? Kaj sem hotel? Pohlevno kozico sem pomolzel tako lepo in čisto, da me je bila kar vesela. Klobuk pa je bila moja golida. Malo mleka je že šlo za kožo, pa nič ne dene. Jaz

sem si pa vendar tako lepo poživil ude in ohladil grlo, ki je bilo poprej kakor podplat, da sem iznova prav trdno zaspal. In drugič sem se že prebudil takrat, ko me pride obiskat moja ljuba Grebljica. Seveda je bila jezna, da bi si bila kmalu usta pretrgala, a pomagalo ni nič. Jaz sem ji rekel: „Kakor se posodi, tako se vrne“. To rečem tudi vam sedaj-le.“

V tem že stoji pri mizi in drži v rokah stekleničico. Hudo se je izpotila v njegovi roki.

„Še jedenkrat vam rečem, da ga danes še ni bilo niti kapljice ne v mojem želodcu, oče Krajec! Bogme, da ne!“

In vsa slivovka steče po njegovem razdražanem grlu, kakor voda v prazno kad.

„Bog ga bodi zahvaljen! Sedaj sem pa popravi!“

„No, sedaj boš pa že lože govoril, Bogme! Kaj pa, ko bi se pripravil tukaj-le klobase delati?“ reče mu gospodar v šali.

„Oh, tega pa ne, Krajčev oče! Bogme, jaz nisem za to! Jesti jih pač znam, klobase. To vam lahko pové Polona, pri kateri sem se poprej poživil v kuhinji. A delati ne. Saj veste, kdo mara za berača pri delu?“

Ko pa je tako govoril, pač ni opazil, kako mu je nagajivi Janez vrgel nekaj v malho.

„Kaj pa je kaj novega? Ti dosti veš, ki zmerom po svetu hodiš“, reče mu Brbač.

To je dobro délo Bogmetu, dasi ne moremo trditi, da bi bil časti lakomen. Stopi na sredo hiše. Sedaj ga lahko pogledamo od vrha do tal.

Ves je cel: nobenega uda mu ne manjka. Čvrste rasti je in ne pozna se mu mnogo, da ima že pet križev. Malo sivkasta brada mu zakriva okrogli obraz, ki kaže rdečkaste lise. Kdo bi si mislil, da si tak človek upa beračiti? Za mladih let je delal, kolikor in kadar se mu je zljubilo. Ko pa je vzel za ženo svojo Grebljico, prepričal se je kmalu, da lože živi pri dobrih ljudeh, kakor pri svoji Grebljici. Dober jezik je veliko vreden. Svoje ime je dobil od tod, ker je imel navado pri vsaki tretji besedi reči: bogme! Prinesel je ta medmet iz Slavonije, kamor je hodil v prejšnjih letih „šumarit“.

Vedel pa je Bogme vselej dosti povedati, nekaj resničnega, še več zlaganega. Lažji ni štel za greh. Tudi ni bil vedno tako ravne postave, kakor danes; in kadar je prosil vbogajme, takrat je bil ves drugi. Sključeno se je držal, našteval notranje bolezni, ako pa ni bilo drugače, dejal je tudi, da ga „božje“ meče. In metalo ga je res včasih, a ne „božje“, ampak žganje, o katerem je dejal, da je zanj šiba božja. Ker je bil zgovoren, imeli so ga ljudje radi, dasi niso dosti na-nj polagali. Bil je kmečki novičar.

„Kaj si me že vprašal, Brbač?“ reče Bogme, kakor da bi bil pozabil vprašanje.

„Kaj si nisi še nič izmislil?“ ponoví Brbač.

„Kaj, jaz izmislil? Bogme, da ne! Ako pa že hočete, povem vam, kakó so v Ribnici cerkev razširili?“

„Novice iztresi najpoprej iz torbe, Bogme!“ reče mu Krajec.

„Aha! Ali ste že slišali, kakó so se zadnjo nedeljo stopili v Cestnicah?“

„Ali res?“ vpraša Janez zvedavo.

„Res, res! Saj sem bil tam.“

V izbo stopi Polona, ki je skuhala večerjo:

„Sedaj pa le brž večerjat! Jetra niso dobra mrzla.“

„Ta je moška, Polona! Le na mizo ž njimi!“

„Povej, povej, kako je bilo v Cestnicah?“ povpraša Brbačev fant Bogmeta.

„Tisti Cene, tisti mešetar, saj ga poznate!“

Polona ravno odpre zopet duri, ko začuje ime mešetarjevo. Kar zgane se, in ko bi bila obrnjena proti luči, opazili bi lahko rdečico na njenih licih. Vendar gre venkaj, a pri na pol zaprtih durih postoji in posluša. Njeno srce je jelo močno bítí.

„Kaj pa je z mešetarjem?“ poprime tudi Krajca radovednost.

„Kaj? bogme! Stepli so se do krvavega. Tisti Cene in še nekaj fantov so bili šli na vas v Cestnice. Ko so se napili, najedli in naplesali, niso že vedeli, kaj bi počeli. Dekličje je vzela noč, — fante pa vzame dan, kaj ne, Janez? . . . I no, samim s seboj se ni ljubilo podplatov trgati, zato so se pa udarili najprej z besedo, potlej pa z rokami, nato s poliči, dalje s kolmi, nazadnje pa še z nožmi, kakor je to že stara navada mladih norcev. Ali ni res tako?“

„Bogme, ne stopaj čez mejo! Drugače se ti utegne bridko povrniti“, reče mu nekdo.

„No, pa ne bom! In kaj je bilo nazadnje? Pravili so, da so mešetarja tako stopili, da je nesel v ruti svoje kosti domov.“

Vsi se mu zasmеjejo. Le Krajec in sin se modro držita. Bogme pa nadaljuje:

„V Cestnicah pa pravijo, da je Cene tako urno tekel domov, da je izgubil po poti čevlje, nogavice in zaponke.“

Zopet smeh. Krajec zakliče:

„Polona, prinesi, če imaš kaj!“

Polona pa se komaj drži po koncu pri durih. Očetov glas jo vzdrami, da odhití v kuhinjo. Na Bogmeta je bila strašno nevoljna.

„Pojdi no izpod nóg, dedec!“ zadere se nad njim, ko nese ponev z jetri na mizo.

„Polonica, ne bodi huda! Vsak človek mora malo potrpeti za pokoro. Saj si slišala, ali ne, koliko mora mešetar trpeti za svoje norosti?“

Bogme je znal tudi zbadati, včasih celó preveč. Zato je njegov hrbet nekaterekrati čutil

hude nasledke. Toda nocoj ni bilo še prišlo toliko alkoholovih duhov va-nj, da bi zmožel vse besede pregristi. — Na srečo je večerja premenila govorico.

Vendar takó veselega življenja ni bilo več tisti večer pri Krajčevih, dasi so delali še čez polnoč vsak svoje delo. Nekaj jih je prijemal zaspanec, nekaj jih je odšlo, ko so svoj posel dokončali, nekaj pa jih je poglelo po klopi okrog peči in za peč. Le Brbač in njegova sinova so

se še mastili malo pred polnočjo z obaro, ki jo je Polonica napravila. Hiteti je bilo treba, zakaj drugi dan je bil petek. Bogme ni zamudil po-večerka. Naposled pa, ko je še jedenkrat potegnul iz steklenice, izginil je tudi on iz hiše.

Brbač je kimal še do petelinovega petja pri svojih klobasah. Polona pa je čula na drugem koncu hiše v svoji izbici. Gorela ji je luč še pozno čez polnoč, in v roki je držala peró, ki je pisalo dolge vrste čudnih rečij. (Dalje.)

Dve svatbi.

(Povest. — Spisal Dobrávec.)

I.

Vroč dan je bil prvo nedeljo meseca kimovca, ko je počila v svet novica, da se hoče oče Lenček z Velike Police še tretjič ženiti. Samo nekaj minut je še bilo do poldné, in iz natlačene cerkve na Veliki Polici se je usula pisana množica od velike maše. Vsakdo se je slobodno oddahnil, prišedši iz cerkve spehan in vroč prav kakor o sv. Jakopu. Moški so si otirali pot s čela z rdečimi in modrimi rutami, previdnejši pa tudi z rokavom, in postali po stari navadi pod košatim orehom tik cerkve. Ženske so tiščale v platneno ruto zavite molitvenike pred usta ter hitele domov še ročneje kakor veliko nedeljo z „žegnom“ na glavi. Bale so se menda, da bi jim ušla novica, katero so slišale danes v cerkvi: Lenčkov oče, že drugič vdovec, najimovitejši in, kakor so doslej mislili, tudi najpametnejši gospodar na Veliki Polici, bil je danes oklican, da vzame Žefo Ogrizkovo iz bližnje vasi v zakon. Saj bi to ne bilo prav nič čudno, ko bi starec ne imel sina, ki je že lani doslužil tri leta pri vojakih. Jedno hčer je omožil pred nekaj leti na Malo Polico, najmlajša — Ivanka bo tudi godna za možitev. To pa ni, kar si bodi. Ženitev v ti dóbi in v takih razmerah je nenavadna dogodba, zato so se ji čudile ženske vse Veliko-Poliške župnije in tudi moški so skomizgali z rameni govoreč: „Lenček misli, da je še vedno mlad; ali človeka, ki koraka blizu šestdesetih, potrè najmanjša sapica.“

Nekateri so natlačili tobaka, mlajši so tu in tam zažigali star ogorek samo zato, ker pod orehom zažigajo tudi drugi. Potem so resnejši možje uganili jedno, dve o letošnji vročini, koliko bo otave in kako kaže trta. Na Veliki Polici je namreč poleg cerkve jedino shajališče, kjer lahko najdeš vsakega župljana, da se pogovoriš z njim, a samo ob nedeljah. Med tednom bi jih moral iskati na domu, kar bi ne bilo vselej brez dolgih

potov, zakaj Veliko-Poliška župnija gledé na razséznost ni najmanjša v naši deželi.

Čudno so moški pogledali Ogrizkovo Žefo, ki je danes stopala nekoliko košato, vendar za naše kraje še dovolj sramežljivo mimo njih. Druge ženske so se sicer čudile, da je danes Žefa sploh prišla k maši v domačo cerkev, saj človek res ne vé, kam bi pogledal, ko sliši svoje ime z lece. Marsikatero oko se uprè nanj, in to je sitno; a Žefa je gledala v svoj molitvenik — molila ni tisti hip — in nikogar ni videla, ko je gospod župnik oklicaval njo in pa Lenčka. Žefi se je mudilo, zakaj daleč ji je še do doma, in brž je stopala mimo moških, brž tudi mimo ženskih, svojih tovarišic. Nobena je ni klicala, nobena vabila v družbo, vse so bile jedne misli, da je namreč Žefi na stara leta možnost prav toliko potreba, kot Lenčkovi hiši gospodinje, dokler je doma brhka Ivanka.

Žefa ni mislila o tem ter hitela domov.

Tisto popoldne in še nekaj dnij potem so si ljudje pripovedovali to imenitnost. Onim, ki presoajo ptuje razmere in napake rajši kakor svoje, nikakor ni bilo prav, da se Lenček ženi tudi v tretjič. Ženske so celo natezale ušesa in stezale jezike zato, ker misli vzeti v zakon prav tisto Žefo, ki je nekoč, ko je bila živa še rajnca Lenčkovka, služila v hiši za deklo. „To je sramota za nas in Lenčkovo hišo! Kaj neki si bo mislila mladina!“ Tako so vzdihovale skrbne sosedice ter pridno obirale Lenčkovega očeta in njegovo nevesto.

Oče Lenček je mož stare korenine, mož, ki pa ne zametuje napredka v najnovejšem času. Ob nedeljah se zbirajo pri njem možje iz sosesčine in povprašujejo, kaj je novega po svetu, saj Lenček bere „novice“, torej mora vedeti. Knjig ima cele skladnice, in po zimi, ko se vračajo odrastli otroci iz šole, ustavi jih kar na potu ter veli: „Ali ne bodete nič brali letos pri

Jarem pregrehe.

(Povest. — Spisal P. Bohinjec.)

VII.

Kolo od srieće u okoli
Várteći se neprestaje:
Tko bi gori, eto 'e doli,
A tko doli, gori ustaje.

Iv. Gundulić (Osman).

Čas je pač najboljši zdravnik. Rane celi počasi, a zaceli jih gotovo.

Ko je prišel Cene od vojakov, začelo se je vse drugačno življenje pri Črevesnikovih. Tisti Cene, ki je prizadeval toliko žalosti Črevesnici, ni bil več taisti. Lahkomišljenost ga je zapustila, pijančevanje je popustil, notranje strasti so se mu polegale. Iz neskrbnega mladeniča je postal podjeten mož.

Človek ljubi premembe. Ako uživa dalje časa taiste dogodke, naveliča se jih, če so mu še tako vabljivi in prikladni. Cene je užival mladostno življenje v najvišji meri. Veseliti se in uganjati burke, to se mu je zdel namen življenja. A ko je prišel domov in si mislil, da prevzame za starim Črevesnikom domačijo, obšla ga je in mu polagoma napolnila srce druga strast: pridobiti si veliko denarja in imetja, da bi mogel potem še več uživati. Seveda ni bila ta strast za Ceneta nova, zakaj od nekdanj si je želel imeti mnogo denarja, da bi mogel streči svojim željam.

Odkar je bil doma Cene, ni stari Črevesnik več mnogo vozaril. Konja in koleselj sta bila izvečine v rokah sinovih. Pač pa se je poprijel tem bolj svojega starega posla: mešetarstva. Oblazil je vse sejme, vedel za vse konje daleč na okoli, in kakoršno živino je le kdo hotel imeti, preskrbel mu jo je stari Črevesnik. Kajpak da je bil sedaj mnogo manj doma kakor poprej. Bil je povsodi doma in nikoder. Denarja je imel vedno toliko, da je lahko živel, in še sinu je stisnil večkrat v roko kak goldinar.

Stara Črevesnica se je držala dóma in je gospodinjala in gospodarila. Cenetu je šla vedno na roko, kakor tudi ta nji. Z varčnostjo si je prihranila marsikak krajcar, ki ga je iztržila ob tržnih dnevih za kokoši, jajca in maslo. Cene pa se je poprijel fijakarstva z vso skrbjo. Konja je imel čilega, in znano je bilo, da teče njegov „mažar“ kakor sam peklenšček. Le starinski koleselj je bódel marsikoga v oči. A tudi Cene je mislil na nov koleselj. Kmalu si je prihranil toliko, da je dal kovati s pomočjo materinih krajcarjev in očetovih goldinarjev prav lepo kočijo.

A sedaj je bil nov križ. Kolikorkrat je Cene upregel konja v kočijo, vselej je bil nevoljen. Zakaj nova kočija je bila mnogo težja od starega koleslja, in konjiček ni mogel biti tako urnih nog kakor pred kolesljem. Zopet se je začela zanj nova skrb. Tudi to kmalu odstrani.

Grošelj v Cestničah je imel kobilico, ki je bila tako podobna Črevesnikovemu konju kakor jajce jajcu. In to kobilico je hotel Cene imeti, naj velja, kar hoče.

Pogajala sta se že večkrat, a Grošelj ni imel nič kaj volje, dati od hiše dobro žival. Kar mu začne šepati na levo sprednjo nogo. In obolela je kobilica kmalu tudi na vse noge. Komaj se je prestopala.

V strahu pošlje Grošelj po konjederca, ki je veljal tudi za živinozdravnika. Konjski mojster pride, ogleduje kobilico na vse štiri noge, a vedno zmajuje z glavo. Naposled reče žalostno:

„Veš kaj, Grošelj? Tvoja kobilica ti bo težko še vozila. Život ima zdrav in jedla ti bo še dolgo časa, če imaš ovsa toliko odveč. A noge je ne bodo več nosile. Vse štiri so za nič. Prehladila se je v nogah!“

Grošelj molči. Konjederec tudi. Pričakoval je, da bo Grošelj izpregovoril tako-le:

„Ti bi jo še ozdravil, ali ne? Narediva, narediva kup zanjo.“

Konjederec pomaje z ramama:

„Ne vem. Težko!“

„Koliko bi dal ti zanjo?“

„Hm! Ne vem. Deset goldinarjev pa dam, naj bo! Saj vem, da sem jih tje zagnal.“

„Deset goldinarjev ti bo vrgla, če pogine. Vsaj pet goldinarjev še privrzi!“

„Kakor hočeš. Jaz te ne silim.“

„No, pa naj bo!“

In Grošelj udari konjedercu na roko. Toliko, da mu niso prišle solze v oči. Tako hudo mu je bilo po kobilici.

Konjederec pa odžene kobilico domov.

Vprašal me, dragi bralec: „Kupčija, pa brez mešetarja? Žalostna kupčija!“

Vendar tudi ta kupčija ni bila brez mešetarja. Prijazni bralec se pač še spominja, kako je vozil stari Črevesnik svoje mrtvo kljuse h

konjedercu. Tudi še najbrž ni pozabil, kako zadovoljnega obraza je zapuščal konjederčevo hišo. Roka roko umiva, obe pa obraz.

Konjederec in mešetar sta izmila Grošljevo obraz. Vsa kupčija je bilo Cenetovo maslo.

Kobilici pa ni bilo drugega, kakor da jo je Grošelj prerediti čase koval. Trpela je pri njem veliko. Napravila se ji je torej polagoma na vseh nogah vnetica, katero pa je konjederec kmalu odpravil. Dal jo je na vsakih štirinajst dni prekovati in mazati s karbolno kislino. V dobrem mesecu je bila kobilica zopet čvrsta in zdrava kakor poprej. Konjederec je imel že toliko izkušnje in vednosti, da je dobro vedel, v kolikem času bode kobilica zopet zdrava. Cene pa je dobil tako za male denarje dobro živalco, ki je bila povse parna njegovemu „mažarju“.

To je bil prvi večji poskus Cenetovega umnega gospodarstva.

Dasi je imel Cene mnogo posla, vendar ga ni nikdar minula prirojena veselost. Vedno je bil dobre volje, vsakomu je dal prijazno, tudi sladko besedo, vsak čas je bil pripravljen ustreči vsakomu za — denar. Sedaj je bil posebno ponosen na svoja parna konjička in na svojo kočijo. Tudi z vozno ceno je poskočil. Sploh pa je računil vsakomu toliko, kolikor ga je spoznal, da je pri denarjih. Kogar je vozil morda samo jedenkrat v življenju, ta je moral precèj široko odpreti predale svoje listnice.

A mladi voznik ni ostal samo pri svoji vožnji. Od očeta podedovani posel je služil tudi njemu jako dobro. In tako si je dostikrat obilno napolnil svoje prazne žepe, kadar je spajal fижakarstvo z mešetarstvom. Sploh so dejali ljudje, da Cene „bogati“. Da ni bila ta beseda prazna, pričala je Črevesnikova hiša.

To ni bila več raztrgana bajta, ampak čedna hiša, ki bi še v mestu ne delala sramote. Cene je vso prenovil in prezidal. Tudi dvojna vrata je napravil na cesto, in kmetje, ki so mimo hodili v mesto, niso pozabili pristaviti:

„Ta si je pa hitro opomogel!“

In zakaj je napravil Cene dvojna vrata na cesto? Mestni trgovci so to pač najprej uganili.

Pri jednih vratih, ki so se odpirala na dva stezaja, dal je Cene kmalu napraviti črno po-barvano desko, na kateri so se brale te-le bele črke:

„Tukaj se prodaja špecerijsko blago itd.“

In Črevesnica je hodila vedno pražnje oblečena.

Sčasoma je dal Cene zgoraj povedani napis izbrisati in napraviti drugi, ki je bil mnogo lepši, pa tudi daljši, in mnogo več rečij se je bralo na njem. Po prodajalnici pa je hodil vajenec, ki je s sladkimi besedami in gladkim jezikom

vabil ljudi k sebi. Kmečki ljudje so se kmalu navadili te hiše in najrajši so kupovali pri Črevesniku: nekaj zato, ker jim je bilo tako na roko, nekaj zato, ker se je dobilo vse ceneje, kakor so pravili. In prijazni vajenec je vsaki materi zavil v papirček še kake slaščice za otroke. Možem pa se je prikupil s kakim kozarčkom „slivovke“.

Stari Črevesnik se ni dosti ménil za dom. Ženici pa se je nakopičilo na glavo na stare dni mnogo skrbij. Vendar je bil Cene duša vsega življenja. Odkar je imel hlapca, ostajal je sam laže doma. A napravil si je zopet dolgo vrsto novih skrbij. Točiti je jel tudi žgane pi-jače, in gostje so se mu pomnožili. Sploh pa je kupil Cene vse, kar je bilo po ceni. Posebno rad se je oglašal pri javnih dražbah, pri katerih si je napravil marsikaj novega z malimi stroški.

Ljudje so imeli vanj vedno več zaupanja in „mešetarjevega fanta“ so že skoro pozabili. Le nekateri zavidljivci so radi znašali na dan njegovo preteklost, in očetov posel mu je manjšal veljavo in spoštovanje. Toda denar je denar in zakrije vse druge slabosti, tudi nepoštenost. Denarja pa je imel Cene dovolj. Saj je vsakomu takoj plačal, od kogar je le kaj kupil. Vsaj tako so ljudje pripovedovali. Blaga za prodajalnico so mu ponujali od vseh strani in na vsak račun. Tudi so ljudje kmalu spoznali, da ima Cene srce za svojega bližnjega. Kdor se je le oglašil pri njem na posodo, dobil je. Kajpak so bili zopet ljudje, ki so govorili, da jemlje Cene visoke obresti. Toda sam je rekel, da obrestij še ne jemlje ne: kakšen goldinarček pa že lahko utрпи kdo, ako se mu pomaga iz zadrege.

Tudi dve zemlji je že kupil Cene na javni dražbi. Dobil ji je prav po ceni. Ravno tako si je prikupil poleg očetove hiše lep kos zemlje, na kateri je postavil prostoren hlev in dva poda. Goveje živine je bilo vedno več, in posli so se mu množili.

Kupčeval je Cene nadalje tudi z govejo živino, katero je odvažal v Trst in Gorico. Tudi lesá je dosti pokupil, in njegovi vozniki so vozili dan na dan deske mimo njegove hiše.

Ravno tako se je polotil kupčije z vinom na debelo. Kmečki krčmarji so jemali izvečine pri njem vino, katerega je imel najrazličnejše vrste. In ta trgovina z vinom se mu je še najbolj obnašala. Kajpak moramo zabeležiti, kako je znal ravnati. Tako je zvedel za nekega žida na Ogerskem, da so mu zapečatili vse njegove kleti. Cene brž piše, naj mu žid pošlje veliko sodov vina. In dobil ga je, toda plačal mu je le tristo goldinarjev namesto sedemnajst sto. Ko pride namreč žid sam do njega iztirjat dolžno vsoto, odšteje mu Cene tristo goldinarjev iz usmiljenja in ob jednom mu pokaže vrata. Žid

je moral biti vesel tega denarja, zakaj vedel je, da še teh tristo ne bi bilo, ko bi se ga ne bil Cene pravočasno usmilil in naročil toliko vina. Rekel pa mu je pri durih:

„Vi znate še bolje kakor jaz. Imate lepo prihodnost!“

Toda to so le posamične pege na licu človeškega življenja. In če je komu prišla na uho kdaj kaka taka mušica iz dnevnika mladega Črevesnika, niso je ljudje hoteli videti, in dejali so: obrekovanje in zavist!

Cene je bil vendar spoštovan mož, in še celó bali so se ga nekateri: oni namreč, katere je imel na vrvcu.

Ker je že kupčeval z vinom na debelo, hotel je vino prodajati še na drobno. Vzdignil je hišo za nadstropje in napravil gostilno v spodnjih prostorih. Sedaj so se mu odprli zopet novi viri bogastva. Ljudje so se kar čudili. Ostajali pa so pri njem ljudje radi. Vinske kapljice je imel na izbero, jedila pri Črevesnikovih so se dajala v obilni meri, hlev je bil prostoren, dvorišče za vozove pa še prostornejše. In tako „pri roki“ je bilo za kmete, ki so hodili in se vozili v mesto. Vozniki pa že tako najrajši izbirajo take gostilne.

Posli so se res namnožili. Črevesnica je bila sicer dobra ženica, postrežljiva, a vsega ni zmogla sama. Stari pa se tako ni mnogo brigal za gospodarstvo. Najrajši je sedel pri pivcih in se pogovarjal o božji kapljici, o živini in o svojem sinu.

„Takega ni, kakor je naš Cene!“ imel je navado končati svoje govore. In pivci so mu pritrjevali; kaj pa so hoteli!

Cene bi bil pač sedaj rajši videl očeta drugačnega, a „kdo bo predelal staro grčo?“ imel je stari navado odgovoriti. Mešetaril je še vedno stari Črevesnik. Tudi vozaril je več, odkar sin ni utegnil, in nagovarjal je Ceneta, da bi prevzel še pošto.

„Za postiljona bi bil jaz kakor nalašč“, trdil je starec.

„Poišči si, poišči kakšno žensko, da bo le glavo imela“, pritiskala je mati sina. „Jaz ne morem več. Vsa sem že zdelana.“

Cenetu je bila pač po volji ta materina beseda. Vendar je v njem vzbujala hude pomisleke.

VIII.

Kito cvetja mu je dala,
S cvetjem dala mu srcé,
Sama v vrtu je ostala,
On po svetu šel od njé.

S. Gregorčič.

Pazni bralec se pač še spominja pisma, katero smo dali ponatisniti koncem drugega poglavja. Tam je omenjena Repnikova Tona.

Kdo je ta Repnikova Tona?

Kočarjeva hči iz Cestnic. Prirastla je bila Cenetu k srcu, predno je šel k vojakom. Obetala sta si zvestobo do groba, kakor je že navada pri takih ljudeh. Kajpak da nista premišljala, kaj poreče na to Repnik, kaj Črevesnik, na kaj se bodeta ženila, kdaj bo poroka? Taka vprašanja razpravljajo stari ljudje; mladi pa mislijo samo na sedanjost.

Ko pa je Cene potem po Gradcu nosil vojaško suktnjo, tedaj mu pride od Tone pismo, ki se je začinjalo tako-le:

„Presrčni moj Cene! S tresočo roko držim pero in Ti pišem kratke vrstice. Žalosten glas se razlega po hiši in okrog hiše. Oče me pretepajo, mati me zmerjajo, bratje me sovražijo, sestre me črté. Sosedje kažejo za menoj s prstom, matere svaré svoje hčere pred menoj, in očetje me postavljajo za pohujšljiv vzgled. Vsako žlico mi doma prestrižejo, vsako besedo mi pregriznejo. — Oh, kaj bo za mojo in Tvojo dušo? — Vedno me nadlegujejo: Kdo je tvoj zapeljivec? A jaz jim ne morem povedati. Oh, kako sem žalostna, kako hudo mi je na svetu!“ Tako in jednako je še nadalje tožila Tona v pismu. Pač jarem pregrehe je težak; Tona je bila prva nesrečna žrtev, uklenjena s Cenetom v jeden jarem.

Cenetu prileti huda kletev iz ust, prebravšemu pismo. Raztrga je na drobne kosce, da so se kakor metuljčki razpršili po vojašnici, porine čepico na levo uho in začne razgrajati, da mu je desetnik takoj prisodil dan zapora.

Sedaj bi bil lahko premišljeval svoje lahko-mišljenosti. Toda ni mu bilo do tega. Vesel je bil dvakrat bolj vojaške suktnje. Le včasih je vzkliknil tako-le bolj za zobmi: „Saj dobra je pa vendar-le Tona, da me ne izdâ.“

In ko je šel Cene pozneje na Laško, spomnil se je Tone, kakor smo že povedali.

A kako je prišel Cene do denarja, ki je bil naložen na glavnico?

Ko je prišel Cene na svet, tedaj je njegova mati vložila v hranilnico sto goldinarjev, katere ima Cene potegniti z obrestmi vred, ko izpolni štiriindvajseto leto. Vse to je stari Črevesnik uredil in potrdil po sodišču. A pravega imena materinega ni zvedel nihče ne prej ne slej. Spoznamo pa iz tega, da je bila mati njegova iz boljše hiše.

Bodi si že temu kakorkoli, gotovo je pač, da je Cene izpolnil štiriindvajseto leto kmalu potem, ko je prišel od vojakov. Tudi za te denarje ni menda nihče vedel razven sodišča in Črevesnika, ki je tako težko čakal Cenetovega štiriindvajsetega leta. Sedaj nam je tudi jasneje, zakaj so se ljudje čudili, odkod imata Črevesnika denar. V štiriindvajsetih letih je glav-

nica sto goldinarjev močno narastla. Jasno pa nam je tudi, zakaj je bil Cene odločil v svojem pismu te denarje Repnikovi Toni.

Repnikova Tona je imela lepo lastnost, da je dosledno molčala, kdo ji je zadel na vrat težki in sramotni jarem. Dasi je imela prestatu hudo pokoro za svojo nepremišljenost, vendar je voljno trpela in čakala boljših časov. Celó umikala se je Cenetu, ko je prišel od vojakov, kolikor se mu je mogla. Kajpak je nosila v svojem srcu zeleno mladiko, ki ji je obetala, da je Cene vendar-le ne bo pozabil. In pomladilo se ji je lice, ko je čula in videla, kako Cenetu raste imetje in čast. V duhu si je predstavljala, kako bo stopala po Črevesnikovi prodajalnici in gostilni, kako jo bodo posli popraševali za svet, kako bo gostom račune zapisovala, kako se bodeta vozila s Cenetom v kočiji, kako bo njen Tonček hodil v mesto v šolo itd.

Res pomladila se je Tona ob takih mislih, rdečica ji je zalila lica, visoko je zaučkala smejočega se Tončka. Toda hitro ga je postavila na tla, da je milo zaječal. Pogledala je svojo obnošeno obleko, pogledala svoje razpoke roke, in debele solze so ji kapale na-nje: kdo mara za beračico?

In Cene?

Bogastvo in čast omamita človeka. Dokler je Črevesnikova streha kazala gola rebra, vrata pa prostorne vrzeli, toliko časa je še tlela v Cenetu iskrica prvotne ljubezni. Ko pa je hišo pozidal in marsikaj pridobil, tedaj je ugasnila tista iskrica popolnoma; kolikorkrat je mislil na Repnikovo Tono, tedaj je mislil le to, kako bi se otrešel neprijetnega jarma, ki mu je težil njegove naklepe.

Skriti se dá pač težko kaj. Tudi Cenetove grehe so ljudje sčasoma uganili. A ker se je navidezno dobro ponašal, pozabili so kmalu to; le v zatišju je ostala ta skrivnost. A Cene je vedel, da pride vsa stvar zopet na dan, kadar bo zares iskal neveste. Kadar je torej mislil na to stvar, vselej mu je nevolja privabila izza belih zob dolgo vrsto krepkih kletvic.

* * *

„Žegnanje“ je bilo v Cestnicah tisto nedeljo, o kateri je pravil berač Bogme, da so Ceneta fantje stekli. Popoldne napreže Cene svojega šarca in se odpelje v Cestnice na „semenj“. Buček je točil takrat opojne pijače v Cestnicah, in Cene je bil njegov prijatelj, ker ga je zalagal z vinom. Zaradi tega „prijateljstva“ ga je povabil na „bob“, in Cene je rad zapregel iskrega šarca ter počastil prijatelja. Ob takih prilikah Cene ni gledal na novce, in popilo se je na njegov račun dosti pijače. Pri Bučku ta dan tudi ni izostal Repnik, in na Cenetovo pova-

bilo je prišla tudi stara Repnica, prišla tudi — Tona s Tončkom. V zgornji sobi med pivci so bili prav dobre volje in gostili so se, da je bilo veselje.

Ko pa se razvname živahen pogovor, tedaj izpregovori Cene resno besedo:

„Oče! Vi ste mož, da malo takih! Bog vas živi!“

In trkajo s kozarci, da se je vino izlivalo po belem prtú. Potem nadaljuje tiše Repniku:

„Mož ste, oče! A denarja vendar-le nimate preveč: ali ni res tako?“

„Hm, Cene! Kaj pomaga, če ima človek dosti otrók. Tono bi rad omožil, ali — dota, dota!“

„Veste kaj, oče? Saj me poznate, da sem dober človek. Náte tristo goldinarjev.“

Repnik pogleda z izbuljenimi očmi ponujalca. Tristo goldinarjev! To je lep denar! Tistih dvesto goldinarjev bi précej lahko plačal Čudniku, ki ga zmerom tirja. In še sto mu jih ostane.

Tako premisli oče Repnik, in strašne izkušnje ga napadejo. Ozre se na ono stran mize, kjer je sedela Tona. Oči njegove se vjamejo ž njenimi.

To je bil bridek pogled za očeta. Hči je slutila, kaj mešetuje Cene. Z belim robcem si obriše oči. Tonček pa je mašil v usta kos belega kruha.

„Ná, Tona!“ reče Cene in porine pred-njo nov desetak.

„Nečem ga!“ odgovori prodana nevesta in porine desetak od sebe, sinka pa postavi na tla.

„Máma, kaj pa je to?“ vpraša otrok, pobiraje desetak, ki je zletel na tla.

„Tonček, pusti Judežev denar!“ odgovori Tona in odhiti z otrokom iz izbe.

Črevesnikov pa nadaljuje ravnodušno:

„Pustimo jo, saj ne vé, kaj je denar. Náte, Repnik! Tristo goldinarjev gotovih, in na tisti dolg tudi ni treba več misliti!“

In Cene našteje na mizo trideset desetakov; Repnica pa je odšla za hčerjo.

Repnik ga je že dobil malo v glavo. Bolelo ga je nekaj pri srcu, a otrese si takoj neprijetne misli, češ: Cene tako ne bo vzal nikoli Tone; zato je bolje nekaj kakor nič!

In pobere svetle papirje ter jih spravi v listnico.

V tem se povrneta mati in hči.

„Oče, le vzemite denarje!“ izpregovori sedaj Tona ter sede s Tončkom za mizo.

„To je moška beseda, Tona! Oh, saj sem vedel, da je ni tako dobre, kakor moja Tona! In ta moja Marušica!“

Tako govori Repnik, objame svojo ženičico ter se zjoka od samega ganjenja.

In pili so še pozno v noč. Poklicali so sčasoma vse Repnikove otroke, kolikor jih ni prišlo samih. Vsi so bili dobre volje: jedli so in pili in godca poklicali iz spodnje izbe, da so se še nekoliko obrnili. Celó mali Tonče je moral pomniti dobro ta večer, in Tona mu je rekla, vlivaje mu sladko vince v usta: „Boš vsaj pomnil, kdaj si bil prvokrat pijan!“

Tako se je končala prva ženitev Cenetova, tako se je razdrobil sitni jarem.

Da ne postavimo povsem na laž Bogmetovih poročil, dostaviti moramo, da so cestniški fantje res planili po Cenetu. Vzrok poboja je tičal v tem, da je Cene poklical godca s harmonikami v zgornjico. In tako so morali fantje celo uro prebíti brez godca, ki je pritiskal svoje harmonike samo Repnikovi družini. Nič ni pomagalo, da je Črevesnikov stisnil Bučku v roko peták za cestniške fante. Peták so pač zapili, a ko je Cene drknil s svojim šarcem izpred očíj Bučkovih gostov, začelo je grmeti in žvižgati krog njegove glave, da se mu je ves drob tresel. Vendar je srečno odnesel pete na vozičku, kar se je imel pač največ zahvaliti brzemu šarcu. Le klobuk njegov so imeli fantje celo noč pri Bučku na mizi in uganjali ž njim vsakojake šale. Veter mu ga je bil namreč odnesel. Na šarcu je opazil hlapec drugi dan ob lakotnici tudi malo rano, katero mu je napravil oster cestni kamen.

Cene pa je zjutraj z veseljem poskočil iz postelje. Odvalil se mu je kamen od srca, in smejal se je, da je tako lepo razvozlal nadležno vez.

„Draga je, a kaj se če? Prva je le prva!“

Tako je govoril sam sebi in pristavil:

„Pri moji veri, sedaj smo pa na konju!“

Na jablani pri oknu pa je čepela črna vrana, tresoč se od mraza in gladú, ter kričala: vrá-ag! vrá-ag!

IX.

Pismo bom pisala,
Ljubemu poslala,
Da bo on zvedel,
Kakó se m' godi.

Národna.

Pismo, katero je pisala Krajčeva Polona tisti pozni večer, ko so klali, ohranilo se je, in zato je podajemo bralcem v tem poglavju, da razvidijo, kako ljubi in piše nepokvarjeno srce.

Ljubi prijatelj!

Sedaj sedem v kot za par minut s svojim papirjem in črnilom, da je popišem s peresom.

Zlato pero bi hotela imeti in je v ogenj pomakati, da bi mogla svojo žalost naznaniti.

Predragi! Jaž Ti pišem iz srca. Sedaj pa zapišem par vrstic, da bi bilo vse v resnic'. Tebi voščim tristo sreč, tristo blagrov in še več: vedno zdravje in veselje. In ko pride bridka smrt, naj Ti bo svet' raj odprt: naj Te angel vanj pripelje. Naj Ti bo sreča Tvoja taka, kakoršno Ti želi prijateljica Tvoja. Mislila sem, s čim bi Te razveselila. A nimam drugega kakor šopek lepih cvetic.

In ozrem se po beli sneženi zemlji, pa nikoder jih ne najdem. A od njih se ne morem ločiti.

Zakaj vem za druge cvetice, ki so menda še Tvoje veselje. Nabrati Ti hočem duhovnih cvetic, ki kažejo prelepe čednosti. Pred vsem Ti podam ljubo vijolico, rožo ponižnosti in sramežljivosti, ki Te naj ustraši vsakega nespodobnega vedenja, kakor ustraši mene, Tvojo prijateljico . . .

Kratko po stari navadi je bilo, kratko tudi danes je moje voščilo. Voščim jaž, dragi! poslušaj me le — iz srca prav dobro Ti vse.

Podam še rožice tri: prva je pisana trava, da bi bila najina ljubezen čista in prava; druga je zeleni rožmarin, da bi ljubezen prihajala iz srca globočin; tretja je nagel rdeči dišeči, ker si Ti meni najbolj povšeči.

Sedaj se je listek presukal in čas preobrnil.

A kaj takoj danes slišim? Glas, ki se okrog glasi, meni srce žalosti. Ko odhajaš od doma, zmede se Ti cestica in v Cestnice greš vasovat. Oj, Cene! Ne misli, da bi moglo moje srce ljubiti v družbi s kako drugo. Moje srce hrepeni po pravi, čisti, nedolžni ljubezni, da bi mi zvest ostal in ne drugodi vasoval. Da se drugodi oglašáš, to se mi huje ždi, kakor da bi me sunil z nožem v srcé. Torej le prava, zvesta, goreča, nedolžna ljubezen brez greha, potlej bova obadva srečna.

Zjutraj, ko se prebudim, rmenemu solncu naročim, da lep pozdrav Ti sporoči, ko nad Teboj mi zažari. Sedaj naj prileti golobček, vzame to pisemce v kljunček, naj hitro ž njim poleti, Tebi ga pod zglavje položi.

Ko se prebudiš, pod zglavjem je dobiš in men' nazaj odgovoriš.

A meni časa primanjkuje, ker se noč le bolj skrajšuje; zato moram to pisemce skleniti, ker mora vsake reči enkrat konec biti.

Zdaj Te pa lepo pozdravim, predno slovó od pisma vzamem. Iz mojega srca naj to pozdravljenje gre čez ravno polje, čez deroče vodé in bistre studence in bele cesté v Tvoje srcé — naj to pozdravljenje gré.

Sedaj pa ostanem Tvoja prijateljica

Polona.

Bralec je zmajal najbrže večkrat z glavo, ko je bral vrstice Poloninega pisma. Ostro oko pa je zapazilo dosti nepravilnostij, kakoršnih umni možje nikakor ne morejo odobravati. Vendar se pisatelj ni mogel odločiti, da izpusti to pismo. Pismo kaže pač bolje kakor opisovanje, kakšna je bila naša junakinja. Prepisano je kar doslovno, izvzemši nekatere večje slovniške napake.

To pisemce je nosil berač Bogme iz Bičja. Ko je šel namreč v ponedeljek zjutraj s svojo torbo in palico zopet od hiše do hiše, tedaj ga zagleda Krajčeva Polona zunaj vasi.

„He, Bogme! Kam tako naglo?“

„Bogme! s trebuchom za kruhom“, odgovori berač jezno.

„Ali pojdeš morda kaj v Kranj?“

Ob tem vprašanju raztegne Bogme obraz, in dobra misel mu šine v glavo.

„Ahá, pojdem, pojdem; v petek če prej ne.“

„Ali boš nesel, če ti jaz kaj dam? In prav v sredo moraš oddati.“

„Le sem, Polona! Kolikor hočeš, tebi, če si tudi oni dan režala na-me!“

„Samo tiho moraš biti“ . . .

„Meni to praviš! Ali ne poznaš Bogmeta?“

In Polona potegne iz nedrij pisemce ter je izroči beraču, ki je spravi za srajco na prsih.

„Kaj ne, Črevesnikovemu Cenetu, Polona?“

„Bogme, ti tudi vse izvohaš . . . Samo prosim te, Bogme, da odslej ne govori več o Cenetu pri drugih ljudeh; saj veš, kakšni so. Kadar se povrneš, pridi mi povedat, kako si opravil.“

Berač pokima z glavo ter odhiti urnih korakov iz vasi.

Tam na samoti sede na mejnik, potegne izza srajce pismo ter je ogleduje in tehta od vseh strani. Silna radovednost se ga poloti. A kaj, ker ne ume brati? Ako pa bi razodel še komu drugemu svojo skrivnost, tedaj pride pri Poloni ob zaupanje. Zatorej rajši nič!

In Bogme potisne zopet pismo za srajco ter koraka naprej. Čudno se mu tudi začne dozdevati, zakaj hoče Polona, da odnese pismo precej v sredo.

„Nalašč ne! Ali bodem dvakrat delal pot po nepotrebem? V petek se delé v Kranju krajcarčki. Takrat oddam tudi pismo. Bogme, da bo tako!“

In berač krene kmalu v stran, kjer se zavije ob cesti kolovozna pot v bližnje hribe.

Ko pa je v petek zjutraj solnce vshajalo, trkal je že Bogme s svojo gorjačo po mestnem tlaku. Obral je vse hiše po mestu, potem pa se oglasil tudi zunaj mesta v znani nam gostilnici.

„Kje so gospod?“ povpraša mogočno kuhinjsko deklo.

„Še ležé“, bil je odgovor.

„Reci, da bi jaz rad ž njimi govoril.“

„O, se vé! Poglej ga dedca, kako je moški! Kdo pa si ti?“

„Reci gospodu: Bogme iz Bičja.“

Deklè se je smejalo čudnemu prišlecu. Vendar odide po stopnicah navzgor. Kmalu se vrne in veli beraču, naj gre v spalnico gospodarjevo.

Bogme je imenoval Ceneta gospoda, ker je vedel, da se mu dobro zdi, ako ga kdo tako nagovarja. Zato ga takoj nagovori, vstopivši v sobo: „Gospod, to-le pismo sem vam prinesel.“

Cene zapne pisani menčikov in pogleda molče naslov. Čegava je neki ta pisava?

Hitro odtrga pečat in razgrne branje. Strastno bere, in ves čas se mu poigrava na ustnicah piker in ob jednom sladák nasmeh.

Ko pa prebere pismo, začne iz nova. Nato položi pismo varno na mizo in izpregovori:

„Bogme, danes sem te ja že vesel. Polona mi piše za god.“

Takrat se beraču razsvetli v glavi, zakaj je hotela Polona, da izroči pismo ravno v sredo: zato, ker je bil v sredo sv. Vincenc, patron Cenetov. A Bogme je bil zvitá glava. Takoj začne:

„Veste, gospod! Meni je izročila Polona pismo že v ponedeljek in naročila, da je vam izročim kakor v sredo. Jaz pa sem si mislil: na tak dan „gospod“ ne bodo utegnili sprejeti takega sitneža, kakor sem jaz, ker bodo tako imeli toliko opraviti z drugimi, imenitnejšimi, kakor sem jaz, berač Bogme. Zato sem šel rajši tisto sredo v cerkev in molil za vašo srečo in vaše zdravje.“

Cene se je smejal beračevim lažém in pristavil:

„Le pojdi v kuhinjo, in kuharica naj ti dá kakšen prigrizek. To imaš pa za grlo!“

In Cene stisne beraču dvajsetico v roko.

Bil pa je Bogme ves dan pri Črevesnikovih: sedaj v prodajalnici, sedaj v gostilni in se mastil in zalival, da je bilo veselje. S starim Črevesnikom sta skupaj dokončala tisti petek jeden na klopi, drugi pod klopjo.

Šele drugo jutro se je Bogmetu oglasila slaba vest, ki ga je povpraševala, zakaj je v petek jedel meso? Odgovoril si je tako-le:

„Kaj morem jaz zato, da uživam, kar drugi položé pred-me? Berač je berač, če je tudi Bogme! Na odgovornost naj gleda oštir! Eh, pa saj ima on tudi široko vest kakor moja malha.“

In s temi besedami je začel svoje delo v soboto, katero sta zopet skupaj končala s starim Črevesnikom; razloček je bil le ta, da je Črevesnik obležal za mizo kakor prejšnji dan, Bogmeta pa so postavili na cesto, kjer se ga je usmilil hlevski hlapec in ga položil v hlevu na slamo.

Drugi dan je bila nedelja. Cene je zapregel šarca na vse zgodaj, ko je še Bogme počival na mehki ovseni slami. Odšel je po svojih kupčijah.

X.

Kadar vesta dvá,
Se še zareglja.
Kadar vedó trijé,
Vedó že vsi ljudjé.

Nar. preg.

Tako mirno je po Bičju! Ljudje so odšli k deseti maši. Le tu pa tam se pokaže izza vogla kak zapoznelec, ki se zavija v ozki rokavnik ter se hitro pomiče proti župnijski cerkvi.

Sneg še pokriva zemljo na rahlo in južen veter piše okrog hiš ter taja snežene kepe.

Kar se začuje žvenketanje kraguljčkov. Po cesti pridrčé lahne sanke in ustavijo se pred Rokovo krčmo.

Bliskoma skoči prišlec s sanij, odene konja s plahto in natakne vajeti na kljuko vežnih vrat.

Prijazni krčmar ga odvêde v izbo, povprašujoč ga s potoma, ali hoče konja izpreči.

„Ne“, odgovori gost in si naroči polič vina. Ko mu Rok prinese naročeno mero, povpraša ga, ali je pri Krajčevih kdo doma.

„O, menda ni brez varuha. Polona gre navadno k jutranji maši in je ob desetih doma.“

Prišlec izpije polovico poliča, potem pa vstane in reče:

„Na konja pazite! Pridem kmalu.“

In odhiti naravnost h Krajcu — — —

Čez dobre pol ure se prikaže zopet na pragu. S Polonico sta si stisnila roke za odhod.

Malo pozneje pa zopet drčé sanke iz vasi.

Cene se je prišel opravičevati in zahvaljevat za voščilo.

Kmalu je živahneje v vasi. Ljudje prihajajo iz cerkve.

Varihi in varihinje pa pripovedujejo malone v vsaki hiši opoldne pri južini, da je bil oni Cene v vasi.

Le pri Krajčevih je varihinja molčala o njem.

Ko pa se je Agata preoblekla in prišla v kuhinjo, kjer je Polona ječmenček devala v skledo, pravi z modrim obrazom:

„Kaj pa si mislila? Poglej mesó! Preveč je kuhano. In ječmenček je prismojen.“

„Saj si tudi ti prismojena“, odgovori nevoljno Polona.

„Morda ti je kdo pomagal kuhati?“ zbóde jo zopet dekla. A deklé molči. Dekla nadaljuje:

„Polona, ali veš kaj novega . . .? Popoldne bodi le doma! Stari Čadnik pride v vas.“

„Naj pride. Saj jaz nimam nič ž njim opravičiti.“

„Boš že videla, ali bo kaj, ali ne.“

„Jaz grem k nauku.“

„I, le ostani doma, le, Polona! Bom pa jaz zate molila“, reče Agata in nekaj zasmeh se ji nabere na višnjevih ustnicah.

„Ne bom ne! Saj vem, kaj hočejo. Tistega Čadnikovega pusteža bodo semkaj privlekli, da bi mi ga obesili na vrat.“

„Saj govoriš prav, Polonica! Samski stan je najlepši stan.“

Polonica molči.

„Ali ni res, Polona? Kako lepo so pridigovali oni dan gospod kapelan o deviškem stanu“, nadaljuje zgovorna dekla.

„Agata, ti lahko tako govoriš, ker nimaš nobenega, da bi hodil za teboj.“

In Polona si zakrije obraz s predpasnikom.

„Kaj?“ razkorači se stara dekla. „Pa še koliko sem jih imela!“

Polona je takoj zopet dobre volje in pravi: „O, Agata! Onikrat si mi pa dejala, da nisi še nikdar imela nobenega.“

„Tresek, kaj požiraš besede? Drugi so me seveda imeli, a jaz nisem hotela nobenega. Uh, da mora človek še kleti zavoljo jezikov!“

„Jaz tudi ne maram za tega Čadnikovega, ki se drži kakor les.“

„Prav praviš, Polona! Človek lože Bogu služi, ako je sam, kakor pa . . .“

„Zakaj vendar oče tako hočejo?“ pretrga ji stavek Polona.

„Ne bodo te silili, ako spoznajo, da nisi za zakonski stan. Poglej mene, kakó sem srečna, če tudi sem le dekla in uboga!“

„Oh, Agata, jaz bi bila najrajša ubožna. Potlej bi nihče ne maral zame.“

„Nikar se ne pregreši, Polona! Ti si še mlada: rožice ti cvetó še na licih, meni pa so se že osule . . . Zato jaz lahko trezno sodim . . .“

„Kar napravila se bom po južini in pojdeva. Dolgo bova molili v cerkvi in tako bom odšla tem sitnežem.“

Ko pa so pojužinali, reče oče Poloni:

„Danes ne hódi k nauku! Prišli bodo Čadnikovi, da nam boš kaj postregla.“

„Oče, nauka ne izpustim rada. Saj pridem kmalu iz cerkve. Meso je že tako kuhano in stoji v omari. Vino pa znate sami natakati bolje kakor jaz.“

Krajec ni rekel ničesar na te besede. Vedel je, da dekle rado moli; da bi mu pa kdo očital, ker otrokom brani v cerkev, tega ni maral.

Janez pa se je na tistem muzal, obrnjen proti peči in prižigajoč smodko.

Vsi so odšli v cerkev, le oče je ostal doma.

Dobro uro pozneje so sedeli pri Krajcu trije možje okrog mize, pogrnjene z belim prtom.

Na sredi mize je stal velik lesen krožnik, na katerem je bilo razrezano vkusno suho meso. Poleg je stal bokal rdečega vina in hleb belega kruha. Da ni bilo treba pogrešati kozarca, ampak da je krožil na okrog, ni nam skoro treba praviti.

Krajca že poznamo. Na vogalu sedi in pridno opominja, naj gostje denejo kaj v usta in naj pijejo dobro vino.

Druga oseba je mlad človek pri dvajsetih letih. Pozná se mu, da je šla še malokdaj britev po njegovih licih. Za mizo sedi in s prstom drgne po prtju, kakor bi res ne znal drugega početi. Kadar ostala dva pogovor tako zasučeta, da je primoran tudi on katero ziniti, tedaj odpre usta in vedno pritrjuje, tudi če je vprašan: „Aha!“

Še jeden sedi pri mizi. Mož je prileten, pa tudi zgovoren. Pridno sega po mesenih kosovih, in kadar pride nanj vrsta za pijačo, obdrži precěj dolgo kozarec na ustnicah.

Pogovori te trojice so bili preveč vsakdanji, da bi jih zapisali. Sukali so se ob vremenu, letini, živini in zdravju. Le Krajec se je včasih malo pobahal za izpremembo. Tudi pohištvo so si ogledali, kar ga je imel Krajec pokazati. Ta je ob jednom obljubil, da hoče priti jedenkrat s Polono pogledat, kar imata gosta doma pokazati.

Vendar do pravega pogovora je moralo tudi priti. Čakali so težko vsi trije tistega bitja, katera bodočnost so preresetavali.

Nevoljen udari Krajec večkrat po mizi z noževim rogom in pogleda skozi okno, ali že gre Polona iz cerkve. Pogledat gre tudi venkaj pred pod, ali se že kaj vidi njena podoba na cesti.

Toda Polone le ni.

„Kako je to, da je še ni? Saj so že šli ljudje iz cerkve“, reče zgovornejši gost.

„Menda se je že kam utaknila. Če je Agata poleg nje, potlej morata obrati vse znanca.“

„Kaj se če? Dekle je pridno: rado moli. Kaj pa, ko bi bila šla z Janezom kam?“

„Ne verjamem“, odgovori Krajec. „Naša ne hodi po krčmah. Pa sem ji rekel, naj ostane doma. A nerada izpusti krščanski nauk. — Pij, Anton, pij! da si namažeš jezik. Saj veš, ženske so že take, da jim moraš sladko govoriti. Na lepe besede gredó kakor medved na med.“

Tako nagovori Krajec žalostnega ženina in mu napije. To je bil namreč mladenič za mizo. Toda Polone le ni bilo.

Oče Čadnik je bil doma iz bližnje vasi: sosed ženinov in bratranec njegov.

Ženin pa je bil drugi sin vdove Loparice. Prvega so ubili v vojski tam doli na Laškem. Ker je bila že priletna in bolehava, reče nekda svojemu sosedu:

„Čadnik! Pojdi, pojdi z našim fantom tje doli v Bičje h Krajcu, da se s Polono malo spoznata.“

In Čadnik je izpolnil Loparičino voljo.

Loparjev Anton je imel še dva mlajša brata in sestro. Kmetija je bila lepa in hiša trdna. Loparica je bila dobra gospodinja, in njen mož je prikupil marsikako njivico, dokler je še živel. Hiša je stala bolj na samem, in otroci niso zahajali dosti v družbo. Le s Čadnikovimi so si bili dobri prijatelji. Zaradi samote so bili otroci tudi bolj molčeči in drugih ljudij so se skoro bali. Vajeni jih niso bili. Vendar je Loparica otroke prav dobro vzgojila in povsodi so spoštovali njeno družino.

Možje pri Krajcu so se že naveličali čakanja. Mladi ženin pravi Čadniku:

„Oče, ali greva? Saj ni daleč: pa drugič prideva.“

„Saj res, fant govori prav“, potrdi Čadnik in vstane izza mize.

Krajcu pa odhod ni bil nič kaj po volji. Rad bi bil videl, da se stvar dožene do konca. Predpust je kratek. Naposled pristavi:

„I no, tudi prav: bodo pa gospod župnik jedenkrat za vse trikrat oklicali, če ne bo drugače. Nekaj več bo sitnostij in pa stroškov.“

„E, kaj za tiste krajcarje“, odvrne Čadnik in prime za kljuko.

Kmalu nato je dirjala Čadnikova kobilica proti domu. Ljudje so stali po pragovih in zijala prodajali.

Krajec pa je strašno jezen pokladal živini.

„Še Janeza ni, da bi živini položil“, godrnja pol na glas.

Kakor hitro pa ženin odide, oglasi se kmalu na pragu Agata.

Hude besede je čula od gospodarja.

Polono pa so nagovarjala dekleta po poti:

„Ženina imaš doma, ti pa okrog hodiš.“

„Naj bo, če hoče“, odgovarja vsa zardela.

Tovarišice pa se ji posmehujejo za hrbtom:

„Kaj ne, Polonica, dveh ne maraš?“

„Kaj to komu mar?“ odvrne jezno Polona in hiti brez pozdrava proti domači hiši.

In oče jo hudo ošteje.

Drugi dan pa je zvedel tudi Krajec, kar je vedela vsa vas: Polona je imela že dopoldne ženina v hiši. Več dnij ni dal Poloni dobre besede in klel je in togotil se, da so se ga vsi bali. Večkrat pa je mislil sam zá-se:

„To je vragovo maslo.“

(Dalje.)

Jarem pregrehe.

(Povest. — Spisal P. Bohinjec.)

XI.

Ono noč smo fantje zbili
Se pod lipo zeleno.

Národna.

Tisto nedeljo po sv. Juriju je vselej semen ali žeganje pri podružnici sv. Jurija.

Komaj se je mašnik zadnjikrat obrnil po cerkvi in zapel „Ite, missa est“, že je nategnil pri Trosniku godec, tisti Krevsov Tine, svoje harmonike, ki so se ustavile navadno šele v ponedeljek popoldne ali celó v torek zjutraj. Mladi svet se je zbiral v pivnici, jel, pil, pel in se vrtel.

Izba je prostrana. Tri mize se vrsté ob klo-péh, ki se naslanjajo na stene. Okrog miz pa se gnetó pivci na gosto kakor slaniki v sodu. Mladi ljudje pa morajo imeti svoje tovarišice. Besede v pesmi: „fantje dekleta napajajo“ imajo pač svoj izvor v takih prilikah. To so vam dekleta vsa druga, kakor je njih prilastek: „sramežljiva“. Tako vam izlivajo kozarce kakor fantje. Okoli peči pa zijajo — nebodi jih treba — otroci. — To vam je hrušč in trušč, da drug drugega ne razumejo. Po sredi izbe se premika par za parom v največjem ognju in potrkava z nogami na povelje, katero daje nagajivi godec.

V veži pa sedé že bolj postarni možakarji, vlečejo ga po svoje iz kozarcev in pip ter zabavljajo mlademu svetu v izbi, češ: kakó je neumen!

In ko bodo kdaj sedeli v veži tisti, ki plešejo sedaj v izbi, porekó tudi tako. Resnica in izkušnja hodita skupaj.

„Danes bo zopet Trosnik vzal nekaj krvi na svoje rame“, reče možiček, ki so mu lasje zlezli že precěj na tilnik.

„Čudež bi bil, ako ne“, odgovori mu sosed.

„In ženske, te jih bodo mirile; vsaj jih je dosti vmes: vsaka ima svojega.“

„Poglej, poglej, tále je Ostnikova. Kakšna je že! Saj se je komaj dedec oženil.“

Te besede so merile na dekletce, ki je prišlo iz izbe ter si na hišnem pragu hladilo vroče čelo. Polsvilnati obleki se pozná na hrbtu več dolgih lis, ki pričajo, da dekle dobro greje v hrbet. Ob pasu se pozná, da krilna barva ni kaj stanovitna. Sicer pa je dekle čednega obraza in precejšnje postave, dasi se ji pozna, da še ni tako dolgo, kar je še z materjo hodila v cerkev.

Smejala se je otrokom, ki so prodajali zijala okrog hiše in se učili gledat. Sedaj pa sedaj prime ta ali oni otrok svojega tovariša ali tova-

rišico za roko ter poskuša, kako bo šlo, kadar bo velik.

A ni dolgo gledala po otrokih. Kmalu za njo pride iz hiše druga podoba. Poznamo jo že. Krajčev Janez je. Zadere se najpoprej nad otroki: „Otroci, domov spat!“ A kdo bi ga slušal? Tam izza vogla se je čula iz otroških ust celó kaka nagajiva beseda, ki je pričala o razposajenosti vaške mladine.

„Franica, kaj ti je, da si šla venkaj?“ nagovori Janez svojo plesno znanko.

„Nič! Samó vroče mi je strašnó. Oh, kakšen si pa ti?“

In res je bil Janez nekako čuden.

Kratke hlače so se ga dobro oprijemale in golenice pri črevljih si je nagrbal nazaj pod kolena, da so se videle bele praznje gate. Život mu je krila samo bombaževa srajca, mokra, da bi jo lahko ovil kakor mokro cunjó. Z rdečim vlakencem prepletena prsna stran je kazala, da rdeče vlakence ne drži barve. Krog vratú mu je visela svilena rdeča ruta, le na koncéh majhno zvezana. Glavo mu je dičil lep kastorec. Iz obraza pa mu je kar puhtelo: tako soparno je bilo v hiši.

„Soparno je“, izpregovori zopet Franica.

„Soparno, soparno“, ponovi Janez in nehoté zaškriplje z zobmi. Franica ga ostro pogleda:

„Kaj pa vendar misliš?“

„Ta hudik mora pomniti, kdaj sem mu jaz rebra ravnal.“

„Oh, Janez, nikar! Kaj porekó naši...? Jaz grem domov. Strašno me bodo karali, ako zvedó, da sem bila jaz pri tepežu.“

„Ne pojdeš ne, Franica! Jaz te spremim do doma in izgovorim očetú.“

In Janez vleče za roko svojo plesalko v izbo. Godcu vrže na mizo šmarno petico in zakliče: „Štajariš“.

Hipoma preneha godec, in vsi pari izginejo za mize. Iz nova potegne Tine harmonike, Janez in Franica pa se sama sučeta po izbi. To je res ples, ki ga ne zna vsak. Saj je bil pa tudi Krajčev Janez ponosen! Tako je sukal Franico kakor pajek muho.

Janez je bil ves očetov. Precěj velike in močne postave je bil; a tudi čednega obraza. Kako tudi ne? Dobra hrana, stanovitno delo, brezskrbno življenje: to človeka krepí. Doma

je bil bolj tih nego zgovoren. Pred očetom je imel opravičen strah, zakaj stari je bil koščen in trden. Rad se je ponašal, da je vzdignil v svojih prejšnjih letih pet mernikov pšenice, stoječ v merniku. Nekoč se mu je Janez ustavil. Toda starec ga prime za rami in posadi trdo na klop, rekoč: „Tu-le boš nocoj!“ In od tistega časa se sin nikdar ni uprl očetovi volji. A kadar je bil Janez v družbi (in to mu je oče včasih še prerad dovolil), takrat je bil zgovoren in dobre volje. Bil je nekak vodja Bičenskih fantov. Ni jih bilo dosti, a korenjaki so bili in že od nekdanj na glasu, da se radi tepó. Bali so se jih fantje sosednih vasij.

Ko je Janez s Franico plesal najlepše, da je bilo vse tiho po izbi, takrat mu nekdo nogo nastavi, da se izpodtakne. To ga silno pogreje.

„Le čakaj, hudik!“ zakliče nastavljalcu in strašno grdo ga pogleda. Vendar pleše ples do konca. A tako gladko mu ni šlo, kakor poprej.

Ko pa godec konča svojo, tedaj vzame Janez bokal in ponudi Franici kozarec, rekoč: „Na, pij!“ Nato se obrne proti pivcu, ki sedi na vogalu druge mize:

„Ti, kaj sem pa jaz tebi na poti?“

„Kaj ti je? Ali te srce boli?“

Vsi se zasmеjejo pri drugi mizi.

„Zakaj si mi nastavl nogo?“

„Kaj meniš, da bom noge pestoval na rokah?“

„Kaj ne, diši ti tá-le; pa ti je ne boš imel, pri moj dunaj, da ne.“

In Janez pokaže z levico na Franico, z desnico pa udari po vogalu mize, da je kri brizgnila izpod dlani, od dela razpokane.

Vse postane tiho. Tam pri drugi mizi pa si mladi pivci drug drugemu namežiknejo. Iz veže se začuje žensko kričanje. Deklet se loti groza in vse se pomikajo pri durih v vežo. Le Franica drži za roko Janeza in ga prosi: „Janez, ne, ne!“

Kar se začuje šum in vriskanje na cesti. Vseh oči se obrnejo skozi okna, nekateri pa gredó celó iz izbe. Po cesti se pripelje čuden voz. Suho kljuse ga vleče. Na vozu leži koš za listje in v košu je polno fantov. Vsi vriskajo in pojó; voznik pa drži v jedni roki vajeti, v drugi pa dolgo prekljo, katero polaga kljusetu na stare kosti.

To je bilo že o mraku. Vendar je bilo gledalcev kakor pustne dneve okrog voza. Pri Trosniku pa je drlo vse venkaj.

Čudni voz se ustavi pred gostilno. Vsi fantje zlezejo iz koša. Šepasti voznik pa se je peljal še parkrat po vasi gori in doli na veliko veselje vaške mladine in zaklical vselej pred gostilno: „Štacijon Trosnik. Pet minut.“ — Vsakikrat je

naložil v koš nekaj otrok, in ko so se že malone vsi spravili v koš, tedaj požene kljuse s svojim bičem in v hitrem teku jih odvêde daleč iz vasi. Večji otroci so splezali polagoma iz koša, manjši pa zagnali tak jok v košu, da je bilo skoro strah tudi šepastega voznika.

Zato vendar-le obrne kljuse in privêde prestrašene otroke nazaj do Trosnika, kjer hitro nekdo pristopi in prevrne koš, da so se otroci s šepcem vred izkocabali izpod njega.

Otrók pa ni bilo videti več tisti večer na vasi.

To je bila fantovska šala. Pripeljali so se na „semenj“. A ko so fantje še skakali iz koša, že pristopi k njim tisti pivec, ki je bil nogo nastavlil Krajčevemu Janezu.

Vsi so kmalu pri svoji pijači. Zopet plešejo, pijó in se šalijo in pojó.

Šepasti voznik se je odpeljal še jedenkrat s svojim kljusetom iz vasi in se ustavil poleg njive, na kateri je rastle detelja prve košnje. Kljuse izpreže in je priveže za vajeti k vozu. Voz pa zapelje na sredo detelje.

„Sedaj pa žri in čakaj!“ potolaži kljuse ter odide proti Trosniku.

Dekleta so se poizgubila. Tudi po Franico je prišla mati in jo gnala domov. Plesale so pa sedaj tolikanj bolj Trosnikove dekle.

„Reza, ali greš plesat?“ povpraša Krajčev natakario, veliko deklo Trosnikovo.

„Počakaj; sedaj sem obljubila Tripčevemu.“

„E, boš pa potlej šla z onim“, odgovori Janez in jo potegne na sredo izbe.

Takrat pa skoči izza mize Tripčev Tone iz sosedne vasi, Janezov tekmeč:

„Pusti jo! Ali meniš, da moraš ti povsod zvonec nositi!“

In predno Krajčev odgovori, že pograbi Tripčev bokal in mu ga položi na glavo, da se razleti na kosce in vino lije po Janezu, kakor bi bil v kopeli.

Boj se začne. Ženske beže in kričé. Možakarji pa so bili izvečine odšli z nočjo vred domov. Kdor se je pa še obešal po klopi, pokazala mu je ženica pot proti domu.

Trosnik gleda pri vratni oknici v izbo, kako se bo izteklo. Ravno je premišljeval, kdo mu dá največ potočiti.

„E“, misli si, „ta-le Krajčev tako malokdaj pride: ne bomo ga branili.“

Krajčev Janez je bil, kakor bi trenil, na mizi, da so kozarci poskakovali in noži se tresli. Tako pač malokdo zná, da bi poskočil s tal na mizo, ne da bi se kaj prijel za njo. Bokal je Krajčevega toliko omotil, da se je silno raztogotil.

Kamor je pala roka njegova, poznalo se je. Vendar je čutil, da se ne bo mogel dolgo braniti s samimi rokami. Njegovi tovariši so se

bili z drugimi. Precěj dolgo se tako bítejo — a le z rokami. Ti prigovarjajo, drugi odvrčajo.

Kar se odpró duri in v izbo stopi mladenič s tolkačem v roki. Naravnost ga pomoli Janezu na mizi. Sedaj je bil Krajčev na konju. Le jedenkrat je mahnil in zadel nekoga na ramo: vsi so zbežali iz izbe. Mladenič, ki je prinesel Janezu rešilno orodje, dobil je s potoma jedno pod nos, da se mu je kri pocedila.

„O, Cene, odkod si se vzel?“ zakliče Krajčev in hoče skočiti na tla. V tistem trenutku prileti kamen skozi okno Janezu naravnost za tilnik; Janez omahne in pade z mize na tla.

„Oh, noga je preč!“ zakliče Janez in obleži kakor mrlič. Pri padcu si je zlomil nogo.

Tovariši njegovi in Cene, ki se je zopet polastil tolkača, že niso čuli teh besedij. Iz hiše so stekli in udri za nasprotniki. Kamenje in polena so letela kakor ptiči po cesti.

Šepasti voznik je bil že napregel svoje kljuse v detelji. Toda Cene in Janezovi tovariši ga zvežejo in prenesó na vas. Tam ga položé v korito, kjer so vaščani napajali živino. Navlečejo vode nanj, da se je opral do dobra. Privezavši ga potem dobro k vodnjaku, odidejo po kljuse. Kljuse izročé z vozom vred Ostniku, čegar je bila tista njiva.

Toda pri Ostniku so imeli bolnika. Hiša je stala malo v stran od Trosnikove. Ker pa Krajčevega Janeza niso mogli prenočiti pri Trosnikovih, zato so ga odnesli k njegovemu sosedu.

Sedaj pa si, dragi bralec, sam razvozlaj zavozlane níti, katere je zavozlala spretna Cene-tova roka.

Kako so fantje iz treh vasij hodili k zaslišavanju v Kranj, kako je zdravnik šival rano Krajčevemu Janezu in uravnaval zlomljeno nogo njegovo, kako se je stari Krajec penil od jeze in srda, kako je klavrno hodila okrog Polona, kako je Ostnik godrnjal in kako se je Franica ustrašila: to vse polagamo v naročje bralčeve domišljije.

Cenetu se je s tem posrečilo, da je prirastel na srce Krajčevim ljudem. Ni težko umeti, da je to tudi hotel. Zato h koncu le še povemo, kako je Črevesnikov stopil tako nagloma na bojišče v Trosnikovi hiši.

Cene se je bil namenil tisto nedeljo popoldne Trosnika obiskat, ker sta si bila dobra zaradi vina in ker ga je bil Trosnik povabil na „bob“. Razni posli so ga zadržali, da je pozno odrinil od doma. Vendar je hotel počastiti tudi Trosnika, ker je počastil navadno vsakega krčmarja na „semanji dan“, ko se dá lahko na mizo kaj bolje pečene in kaj bolje skuhanega. In sreča ali nesreča je hotela, da je pridrdral v vas prav takrat, ko se je začel tepež. Takoj zvé, kaj se godi pri Trosniku, hiti na-

ravnost v kuhinjo po tolkač in stopi v izbo, kakor smo že povedali. Ni bil ravno lačen tepeža, toda za Janeza Krajčevega potegniti se zdelo se mu je ravno toliko, kolikor potegniti se za Krajčevo Polono.

In da je šel po poboju on takoj po zdravniku v mesto, ni mi treba še pristavljati. Ravno tako opuščamo popisovati Krajčevo, Polonino in Janezovo hvaležnost.

Janez je zdihoval pod posteljno odejo, Franica mu je stregla, Cene pa je tolašil in tudi potolažil Trosnika, ki je bil v silnih skrbéh, kdo mu poplača pobite kozarce in stekla pri oknih. Pili so tisto noč še do ranega jutra na Cenetov račun in celó neizogibni berač Bogme se je tako ojunčil, da je šel v ponedeljek zjutraj domov brez torbe in brez gorjače. Šepastega voznika pa je rešila iz korita zjutraj Trosnikova dekla, ko je prišla po vode.

XII.

Kaj nek' odlašajo?
Saj mi je rekel!
Kaj se zanašajo?
Čas bo le tekel!

V. Vodnik.

Bil je zopet semenj v Kranju. Že popoldne je bilo. Pri Cenetu so dobro tržili. Tudi Krajec je hranil svojo kobilico v njegovem hlevu. Ko je odpravil svoje opravke, odhajal je počasi iz mesta proti gostilni našega junaka. Polona je stopala nekaj korakov za njim. Janez je bil ostal doma. Nekoliko mu je še noga nagajala, nekoliko pa ga je bilo sram, odkar se je bil stepel pri Trosnikovih.

Naša znanca se ustavita pred gostilno.

„Kar noter pojdi pa naroči polič vina, ali pa me počakaj! Grem pogledat za kobilico, če ima kaj v jasliah.“

Tako reče Krajec hčeri in odide za zidom proti dvorišču.

Polona si ni upala sama v pivsko izbo. Zato je hotela počakati očeta. A komaj se oddalji oče, že stopi iz hiše Loparjev Anton in se prijazno nasmeje:

„Polonica, pojdi no pit!“

„Moram očeta počakati“, odgovori dekle.

„Saj pridejo oče tako noter, ali ne? Naša mati so tudi v hiši. Pojdi, pojdi, da se kaj pomenimo!“

„Počakaj malo, saj ne gori!“

V tem pa stopi iz veže sam gospodar.

„O, Polonica! poglej jo no! Kaj ne boš dala nič za pijačo? Kje pa so oče? Kobilo vašo sem videl.“

Tako pozdravi Cene Krajčevo in pristavi: „Daj no ročico!“

In ko podá Polona Cenetu roko, potegne jo tá za seboj in kmalu izgineta v vežo. Anton pa je gledal nekako čudno za njima. Sto mislij je preletelo hipoma njegovo glavo.

„Aha! Tako?“ zasepeče polglasno in odide v izbo.

Polonica pa je že sedela v zgornjici na mehkem naslonjaču. Cene je sedel njej nasproti na stolu in ji govoril sladke besede.

„Kaj porekó oče, ako me tukaj najdejo?“

„Nič ne porekó, Polonica! Saj sem že naročil natakariči, da jih pripelje gori. Danes moramo govoriti resno besedo!“

V tem se začuje Krajčev glas v veži. Od vseh strani ga kličejo in mu napivajo. Tudi Loparica in sin mu napijeta.

„Kje pa je Polona? Ali je ni?“ popraša Antona.

„Je, je! A zanjo je tukaj prekmečko“ prehitil odgovor Čadnikov stric.

„Kaj? Ali je šla gori? Tako? Boječe je dekle!“

„Aha!“ pritrdí mu vsi trije in piker nasmeh se jim pokaže na ustnicah.

Toda Krajec tega že ni opazil, ampak odhitel po stopnicah v zgornjico, kamor ga je bila spremila natakariča.

„O, kaj sta sama?“ pozdravi Krajec.

„Zdolaj je tako vse polno, oče! Zato sem pa za vaju pripravil tukaj-le.“

Krajec sede na stol. A nič kaj mu ni po volji. Ménil je, da najde Polono pri Loparjevih. Zato je le kratkih besedij od kraja.

Cene pa govori in povprašuje po Janezu, po letini, po kupu živine in drugih podobnih stvaréh.

Natakariča je nanesla na mizo izvrstno kosilo.

Krajec je le malo govoril, a mnogo pil. Ko ga je pa razvnelo vino, postajal je zgovornejši.

In takrat izproži Cene odločilno besedo:

„Oče Krajčev! ali ni lepo moje imetje?“

„Ne rečem, da ni. Pravijo pa, da ni nič tvojega.“

„Kdo je to rekel? Rad bi vedel.“

In Cene se začne veriti, da je vse to njegovo, in vrhu tega ima še lepo vsoto v hranilnici. Nato stopi k podstavcu v kotu sobe in vzame iz njega hranilnično knjigo.

„Poglejte, kdo govori resnico? Ali jaz, ali zlobni jeziki? Kaj menite, da bi se mi tako ponujale bogate neveste, ako ne bi imel ničesar pod palcem?“

„No, saj naša tudi ne bô prazna, če bo kaj! Ali jaz jo hočem dati poštenim ljudem. To mi je največ.“

„Kaj nimate mene za poštenega?“

„Bog varuj tega! Toda — i no, saj veš sam bolje kakor jaz . . .“

„Mešetarjev sem, kaj ne?“ reče Cene in se zaničljivo nasmeje. „Kaj vam je toliko za ime?“

„Toliko že, da jaz svojega ne dam zánje.“

„Vidite, oče! Ko bi mene Polonica ne izbrala in ko bi jaz nje ne bil izbral, kaj menite, da bi se jaz ženil pri vas? Kdaj sem bil že potreben gospodinje in že davno bi si jo bil izbral —“

„Ako bi ne bilo Repnikove Tone, kaj ne?“

In starec se zasmije prav iz srca.

Polono polije rdečica po obrazu. Cene pa nadaljuje ravnodušno:

„Mladost je norost. Nikar mi ne očitajte tega greha, zaradi katerega sem se pokesal že tolikokrat! Toda za Tono ne skrbite! Ta nam ne bo delala sitnostij. Je že vse poravnano.“

„Tako? Kaj pa je, Cene, s tvojo vero? Ali je imaš kaj, ali imaš le pasjo? Pravijo, da te tako malokdaj vidijo v cerkvi.“

„To vam je pa že kaka baba natvezla! Kaj res vsaki prismodi več verjamete kakor meni? Povprašajte župnika našega, kakšen kristijan sem?“

„To lahko rečeš, ker veš, da ne pojdem vprašat. Samo to ti povem: jaz hočem, da gre naše dekle v krščansko hišo, kakor je tudi naša hiša krščanska. Pri vas pa menda malo držite na poste in molitev.“

Še bi bil tekel ta pogovor, da ni rekla Polona:

„Jaz vaju ne morem nič več poslušati.“

„Pa pojdi, če nečeš!“ odgovori oče in izpije iz kozarca.

„Le potrpi tu, Polonica! Še jeden bokal ga bomo“, reče Cene in pokliče pri durih natakaričo.

In še so pili. Sedaj se je Krajčevo srce že bolj omečilo. Da je le povedal Cenetu, kar je imel na srcu, pa je bil zadovoljen. Zato so sčasoma zopet prišli na ženitev.

Sedaj je prišla tudi mati Cenetova. Dobra ženica je vidno vplivala na Krajca in hčer.

„Ker imaš dobro mater, imam že še nekaj upanja, da me ne vodiš za nos“, reče Krajec Cenetu.

„Kje so pa vaš oče?“ povpraša Polona.

„Že več dnij sem stočejo, da jih glava boli“, odgovori Cene. „Menda so tamkaj v oni sobi.“

„Kaj, ko bi jih poklical?“

„Najbrže ležé. Danes tako niso za pogovor.“

In še so pili, dokler jih ni noč vzela. Dogovorili so se pa vendar-le takó, da pride Cene na ogled.

„A pred adventom se še ne mudi“, reče Krajec.

„Predpustom torej, mislite?“ reče Cene.

Kmalu potem se odpeljeta Krajec in hči.

Pri Črevesnikovih pa tisti večer še dolgo niso pospali. Stari je hudo obolel. Poslati so morali po zdravnika.

„Najbrže ga bo zadel mrtvoud“, reče zdravnik odhajajoč.

In ni se varal. Drugi večer je bil stari Črevesnik že ves trd po jedni strani. Ne leva roka, ne noga mu ni služila. Tudi mešalo se mu je. Ko mu je pa bilo zjutraj nekoliko bolje, poželi duhovnika.

Ko se spravi z Bogom, pokliče Ceneta in ga poprosi, naj pošlje koga po berača Bogmeta iz Bičja.

Cnetu se je dozdevalo čudno, čemu hoče oče Bogmeta.

„Najbrže se mu meša“, menil je sam pri sebi in tolažil očeta, da Bogme že pride, a sedaj ne vé, kje bi ga iskal.

Toda bolnik je le ponavljal željo, in ko mu je sin ni hotel uslišati, poslal je skrivaj po dekli nekoga v Bičje.

A Bogmeta ni bilo doma. Šele čez dva dni prileze tam s hribov, kjer je beračil. Njegova zakonska polovica mu pové šele drugi dan, ko je minula nedelja, da ga želé pri Črevesnikovih.

Ko ženico dobro ošteje, odrine od doma.

Stari Črevesnik ga je težko pričakoval. Bogme sede poleg njegove postelje, bolnik pa mu začne

pripovedovati v pretrganih stavkih dolgo povest. Bogme se parkrat prekriža med pripovedovanjem. Ko pa bolnik konča svojo povest, zatrdi mu berač, da bo storil vse tako, kakor je bolnik želel.

Naposled seže Bogme bolniku v roko, v kateri se zasveti nekaj svetlega, ter zapusti sobo bolnikovo.

Cene ga je prestregel v veži. Toda Bogmetu se je strašno mudilo. Toliko, da je izpil kozarček brinjevčka in založil kos belega kruha, že je stopal iz hiše. Vselej pa, kadar ga je Cene vprašal, kaj mu je povedal bolnik, naredil se je Bogme ravnodušnega in dejal:

„Nič takega! Saj veste, gospod, kaj je bolnik? Vsaka stvarca ga peče.“

Bogme je odšel svojo pot, Cene pa je pre-mišljeval in se posvetoval z materjo, kaj bi bil oče utegnil beraču povedati.

„Nič takega!“ ti dve besedici mu nista mogli iz glave. Nevoljen je bil na očeta, da zakriva sinu, kar je povedal beraču. Le jedenkrat je bil še pri postelji bolnikovi, potlej pa ne več.

Med tednom je bolnik sklenil svoje življenje.

(Konec.)

Dve svatbi.

(Povest. — Spisal Dobrávec.)

(Dalje.)

III.

Hudo so popivali tiste dni potem mladenci na Veliki Polici. Po vsi okolici in še dalje so govorili samo o Lenčkovem Lovru, o Lenčkovi botri in o starem Lenčku. Bilo je joka in žalovanja o ločitvi, da bi se moral omečiti najtrši kamen. Ivanka se je oklenila bratu okoli vratú in ga ni pustila od sebe, in le s silo so jo odtrgali strani. Iskreno je prosila tudi Valentina, naj ostane, saj bo potem ostal tudi Lovro; a vse zastonj. Lovro je zgrabil Valentina za roko, rekel sestri in ostalim domačinom: „Z Bogom!“ pa sta odrinila. Vsi prebivalci na Veliki Polici so bili po koncu, ko sta odhajala. Nekateri so ju nalašč izpraševali, kdaj se vrneta, saj je le malokateri verjel, da ostaneta več časa po svetu. Tedaj je rekel Lenčkov in ponovil več kot stokrat ter s potno palico razbijal tla, da se je naredila luknja v zemljo: „Nikoli več; prej mora solnce premeniti svojo pot, da bo vshajalo zvečer, in luna se mora premisliti, da bo svetila po dnevu, kakor se vrnem jaz na Veliko Polico.“ Možinov je vedno trdil, da gré ž njim zato, ker ga ne more pustiti samega

po svetu. Zima je tukaj, doma nima dela; morda se vrne kdaj, a kmalu ne. Doma ga ne bodo pogrešali; oče je še krepek in trden, mlajši bratje in sestre mu pomagajo pri delu. Tudi brez njega jim ne bo sile. Vrat v rodno hišo si tudi ni tako trdo zaprl za seboj kakor Lenčkov, ki je klical zemljo in nebo, solnce in luno za pričo, da se ne vrne nikoli več.

Seveda je bilo pri Lenčku tudi nekoliko drugače po sinovem odhodu kakor pri Možini. Lovro je vzel denar na račun materine dote pri nekem trgovcu, ki ni hotel Lenčka prav nič čakati s povračilom. Zagrozil je s tožbo.

Stari Lenček in pa dolg v njegovi hiši! To sta bili po misli vseh sosedov, vseh sorodnikov in tudi po misli samega očeta Lenčka popolnoma nezdružljivi stvari. Pljunil je na tla, spravil pipo v žep, zaloputnil z vrati svoje kolarnice, kjer je baš popravljal dno nekemu sodu, ter se šel posvetovat z ženo in bratom, kaj bi ukrenil, ko mu je poslal trgovec tujatev. Ugibali so in ugibali, pa uganili niso ničesar. Lovra ni več doma, in denar treba pripraviti. To je tiščalo na vrata neizprosno kakor davkarski iztiraljec.

Po zimi kólja sem nabral,
Nabrusil si reznik,
Pomládi trsom kolje dal,
Očedil jih mladik.

Rad delal sem in se potil,
Vinógrad kopal, plel,
Pri delu sladko vince pil
In vriskal sem in pel.

Ko sveti je Mihél prišel,
Sem grozdjiče obral,
In vina dosti sem imel
In rad sem piti dal.

Ko prišel je Martinji dan,
Naš vinograjski god,
Gos pekla se je in puran,
In jaz sem bil gospod.

Nič nisem zimskih dnij se bal,
Ker v hramčku in domá
Bokal je poln pred mano stal,
In v hramu soda dvá.

Šentjanževac me je vedril,
Ogreval mi srcé,
Prijatelj moj je z mano pil
In bratje in sestré.

Pač pokal je gorenjski bič,
V Dolenjsko voz drdrál,
In mnog gorenjski je konjič
Dolenjsko stran poznál.

Gorenjski vrli so možjé
Pri nas se bratili,
Kupili vinca na vozé
In dobro platili.

Zdaj prišla v góro je mrčád,
Na trsje sedla je,
Požrla trsje mi in sad,
Vinógrad snedla je.

Prišel strupene rose strup,
Ožgal je trt mladjé,
Umrl je trs — umrl mi up,
Gorjé mi, oj gorjé!

Zelena gora, vinograd,
Sedaj si pust in gol,
Več ni zelenja, naših nad,
Tu, tam stoji le kol.

Na hramih strehe hirajo,
Trohni na tramu tram,
In stene se podirajo,
Seséda se mi hram.

Obroči s sodov pokajo
In doge se vežé,
In sodov dna se slókajo,
In čepki se sušé.

Majolike pokriva prah,
Stiskalnice gnijó;
Oh, mene pa prevzema strah,
Ko v golo zrem goró.

Anton Hribar.

Jarem pregrehe.

(Povest. — Spisal P. Bohinjec.)

XIII.

Imel sem ptičico,
Pa mi je zletela;
Srečna bo vejčica,
Kjer bo sedela.

Národna.

Zopet je prišel predpust.

Zima pa je bila huda tistega leta. Vsak se je držal najrajši peči. Le ženini in neveste so se vozili okrog, da je bilo kaj govorice pri pečéh.

V Bičju je je bilo dovolj takrat. Možje so modrovali, koliko dote bo imela Krajčeva Polona; žene so pomilovale Loparjevega Antona; dekleta so se pomenkovala o Polonini obleki, kakšno bo imela; fantje so se posvetovali, kako

bodo „voglarili“, otroci pa so se veselili, kako bodo zijala prodajali in „struklje“ jedli.

Na oklicih sta bila Cene in Polona.

Pri Krajčevih je kobila na dvorišču naprežena. Janez stoji poleg nje in v jedno mer se prestopa, ker ga zebe. Oče pa hodi oblastno po hiši, napravljen praznično.

„Polona, ali še nisi napravljena?“ zakliče.

„Kmalu bom, oče“, odgovori dekle z druge strani hiše, kjer ji je Agata spletala dolge lase.

Kar prisôpe po vrtu sêm berač Bogme.

„Janez, kam se popeljemo?“

„Bogmeta iskat“, ponorčuje se mladenič.

„Ahá, dobro, da sem prišel. Sedaj le izprezi, ker je že Bogme tukaj!“

„Pa ne bom še za sedaj.“

„Bomo videli“, reče berač in stopi proti veži. „Ali so oče v hiši?“

„Poglej, boš že videl.“

„Lej ga, lej, kako je košat!“ zamrmrá berač in stopi s pikrim zasmehom v vežo.

„No, prav tebe smo čakali, Bogme!“ pozdravi ga Krajec, in hoče stopiti v kuhinjo, da bi dal beraču merico moke.

„Le počakajte, oče! Nekaj vam moram povedati.“

„No, kaj se boš pa zlagal?“

„Stopite v izbo!“

„Zlažeš se lahko tudi v veži.“

„Pa ne mislim lagati.“

Krajec stopi nevoljen v izbo. Bogme zapre za njim varno duri. Nato ga prime za roko in ga privêde do mize.

„Krajčev oče! Danes vam imam povedati nekaj takega, kakoršnega še niste nikoli slišali in ne bodete nikoli več.“

„Le hitro povej, kar misliš! Meni se mudi.“

„Janezu lahko kar rečete, da izpreže kobilo. Tudi Poloni recite, da gre kar južino kuhat! Ali mi ne verjamete?“

„O Črevesniku boš povedal zopet kako novo, kaj ne?“

„Ta je pa res nova. Toda povem najprvo, da nikdo ne vé tega, kakor jedino jaz. Poprej je vedel jedino stari mešetar, sedaj pa vem jedino jaz. In starec mi je rekel na smrtni postelji, da povem še komu drugemu, ako bo treba. In sedaj je treba, da povem tebi. Toda rečem ti: môlčí! To bo najbolje zate in še za marsikoga drugega. — Sédí tukaj-le na klop in pripravi se, kar ti povem na uho. Težka bo ta beseda záte. Zato se nikar ne ustraši.“

Krajec sede na klop poleg berača. Bogme pa mu zašepeče nekaj na uhó. — — — — —

* * *

Janez je klel, ko je moral izpreči kobilo. Agata se je hudovala nad Bogmetom. Polona je povpraševala, čudeč se, sedaj očeta, sedaj Bogmeta. Toda oče Krajec ni črhnil besedice, Bogme pa je zadovoljno žvečil kruhovo sredico in srkal Krajčevo slivovko. Kadar ga je Polona povprašala, pomigal je z ramama in dejal: „Če ne morem, ne morem.“

„Pisma delat“ torej niso šli Krajčevi tisti dan. In zvedelo se je le prekmalu, da je Bogme vsega tega kriv.

Bogme pa je hodil odslej po vasi trikrat ponosnejši kakor doslej in malhe ni obesil čez rame. Pri vseh je zadobil na mah nenavadno spoštovanje. Tonček bi mu bil rad dajal žganje tudi na upanje, a sedaj Bogme ni hotel. Vedno je imel dovolj drobiža pri sebi.

Pri Krajčevih je bilo vse nekam potrto. Janez je prežal na Bogmeta, da bi ga ujel v besedi. Polona ga je kar klicala, da mu položi kaj na roko. Toda Bogme se je naredil nevednega kakor Lahov koš in, kolikorkrat ga je izkušal kdo upijaniti, ni se mu posrečilo, da bi izvabil iz njegovih ust kako skrivnostno besedo. Nekatero ženice so ga imele kar za čarovnika. Le s starim Krajčem je zinil včasih kako skrivnostno, a še ta je bila redka.

Sčasoma so ljudje pozabili tudi to, da se je možitev Krajčeve Polone podrla, in malokdo je že govoril o tem. Pri Krajčevih pa so imeli marsikako nedeljo popoldne Loparjevega Antona in strica Čadnika v gostéh.

Čas celi rane včasih celó hitro. Vsaj kaže se tako. Ali se pa srca tudi vselej tako zdravijo, to je druga stvar.

XIV.

Kdor vse verjame, temu je vse verjeti.

Fénelon.

Temna noč je bila. Ni bilo na nebu niti kosú lune in nobena zvezdica ni privoščila svoje svetlobice zemljanom. Še celó suh sneg je nalletaval v drobnih kepcah, nadležna burja pa mu je stregla prav po hlapčevsko. In vendar je pratika imela pokazati že prvi pomladanski dan.

O takem vremenu pač še ponočnjakov ni mikalo izpod strehe. Vsakdo se je narajši ugnezdil k peči, ako ne celó za peč.

Še je svetila luč malone po vseh hišah v Bičju. Izvečine so ali večerjali ali molili rožni venec. Pri Bogmetu pa ni bilo več luči. Oba prebivalca sta že močno dihala: jeden za pečjo, drugi pri peči.

Kar potrka nekdo na okno. Ženica za pečjo se takoj predrami in reče:

„Ti, slišiš? Nekdo trka.“

Toda Bogme je ležal kakor tnaló.

Kmalu zaropoče drugič okno.

„Ožbe, kaj tako trdo spiš?“ oglasi se zopet ženska.

Še predno se Bogme dobro predrami, že potrka nekdo tretjič na okno.

„Kdo trka? Gotovo si se zmotil, prijatelj!“ govori Bogme z zaspanim glasom in vzdiga počasi glavo.

„Bogme, odpri!“

„Kdo pa si?“

„Kaj me ne poznaš?“

„Kadar jaz nečem poznati, ničesar ne poznam.“

„Nikar me ne mudi, pasja dlaka! Mene zebe zunaj.“

„Povej, kdo si? Jaz te ne poznam.“

„I, jaz sem, Cene.“

„O, kako pa si ti prišel k meni? Najbrže si se zmotil. Pri nas se ne pravi pri Krajčevih.“

„Bogme, odpri! Nekaj posebnega imam govoriti s teboj.“

Bogme si ni upal dražiti starega znanca. Vstane, položi kučmo na glavo, čez rame vrže stari kožušček in odpiraje duri reče starki:

„Pridem kmalu.“

Ko varno odpre vežna vrata, zagleda pred seboj človeško podobo.

„Ali si res ti, Cene? Kaj pa te je neki prineslo nocoj semkaj-le, bogme?“

„Pojdi malo z menoj! Tukaj-le naju utegne kdo slišati. Noč ima ušesa.“

„Kam hočem, Cene? Tema je kakor v rogu.“

„Ako ti pravim, da pojdi z menoj! Ne bo ti žal!“

Bogmetu ni bilo nič kaj po volji zapustiti gorko peč. Tudi se mu je usilila v glavo še druga misel. Ceneta se je že tako izogibal, zlasti od tistega časa, kar mu je oče umrl. Sedaj pa naj gre ž njim, Bog vé, kam?

„Ta človek mi utegne še kaj narediti“, misli si Bogme in odločno pové, da iz hiše ne gre nocoj.

V tem se prikaže v Cenetovi roki nekaj svetlega, kar je zdrknilo v Bogmetovo roko.

„Bodi v božjem imenu!“ reče Bogme in se prekriža.

Hitro stopata za vasjo po stezi, ki drži skozi gozd. Sneg jima je dramil obraz, burja je sukala bele snežinke po zraku, sicer pa je bilo vse mirno.

Ko pa stopita v gozd, reče Bogme:

„Sedaj pa le povej, kar imaš na srcu! Tukaj naju nihče ne vidi in ne sliši.“

„Le stopiva še malo dalje, varnejše bo.“

In zopet hitita po malo uglajeni stezi. Pod nogami jima škriplje, burja pa stresa raz drevje prhli sneg.

„Sedaj pa postojva, Bogme! Saj že veš, kaj ne, kaj te mislim vprašati?“

„Jaz? Nič ne vem.“

„Ker ne veš, zato ti bom povedal. Zakaj si razdril mojo poroko s Polonico?“

„Jaz? Jaz nič razdril.“

„Vse vem. Ne delaj se nevednega!“ reče Cene osorneje.

„No, če vse veš, potlej je pa prav. Jaz nimam nič govoriti“, odgovori tudi Bogme ostreje.

„Bogme, saj me poznaš, ne? Veš, da nisem umazan“, deje zopet Cene mileje.

„Ako bi rad zvedel, kaj mi je povedal tvoj oče na smrtni postelji, potlej je zastonj vsaka beseda. Kar ne smem povedati, pa ne smem.“

„Zakaj pa si Krajcu povedal?“

„Zato, ker sem mu moral, bogme.“

„Pa tudi meni moraš povedati“, odgovori Cene odločno in v roki se mu nekaj zablješči.

Bogme se prestraši. Žal mu je bilo, da je šel po noči iz hiše.

„Bogme! povej, ali pa bo ta-le tebi nekaj povedal, česar še nisi slišal.“

In Cene nastavi samokres beraču na prsi.

„Stoj, Cene! Ne prenašli se! Pomisli na svojo in mojo grešno dušo!“

A Cene ga prime z levico za kožušček in reče:

„Kaj meni mar tvoja in moja pasja duša! Ušel mi ne boš! Ali povej ti, ali pa — jaz!“

„Če je tako, potlej naj bo v božjem imenu“, odgovori berač. Noge se mu tresejo in vroče mu prihaja po vseh udih. Vendar Cene ni opazil v temi na beračevem obrazu pikrega zasmeha.

„Veš, Cene, to je tako-le: Tvoj stari je bil bogat, da še ti tega nisi vedel. Kako pa je obogatel, to ti moram sedaj tudi povedati, ker mi pretiš s smrtjo.“

Tistega ‚muštáfarja‘ poznaš, ki denarje dela na svojo roko. Saj je bil že večkrat pri vas in z očetom sta se dobro poznala. Seveda tebi tega ni pravil in tudi sam ga je malo hotel poznati zaradi ljudij. Na tistem pa sta marsikatero noč prečula v tisti vaši izbi za ptujce. In kdo lože spravi med ljudi ponarejen denar kakor mešetar? In takega denarja je tvoj stari spravil med svet prav dosti. In veš-li, Cene, kdo ima ta denar, ki ga je zapustil tvoj stari? Le poglej ga, ta-le, ki ga hočeš ustreliti!“

Cene molči. Berač pa nadaljuje:

„Toda to še ni vse. Nikar ne kolni svojega očeta, ki te je ljubil, kakor bi bil res pravi njegov sin. Ti še ne veš, kaj si podedoval po njem. Ves tisti denar, ki ga imam jaz shranjenega, Cene, ves je tvoj. Zakaj pa rajni ni hotel tega denarja tebi izročiti, povedal ti bom tudi še. Veš, to je tako-le:“

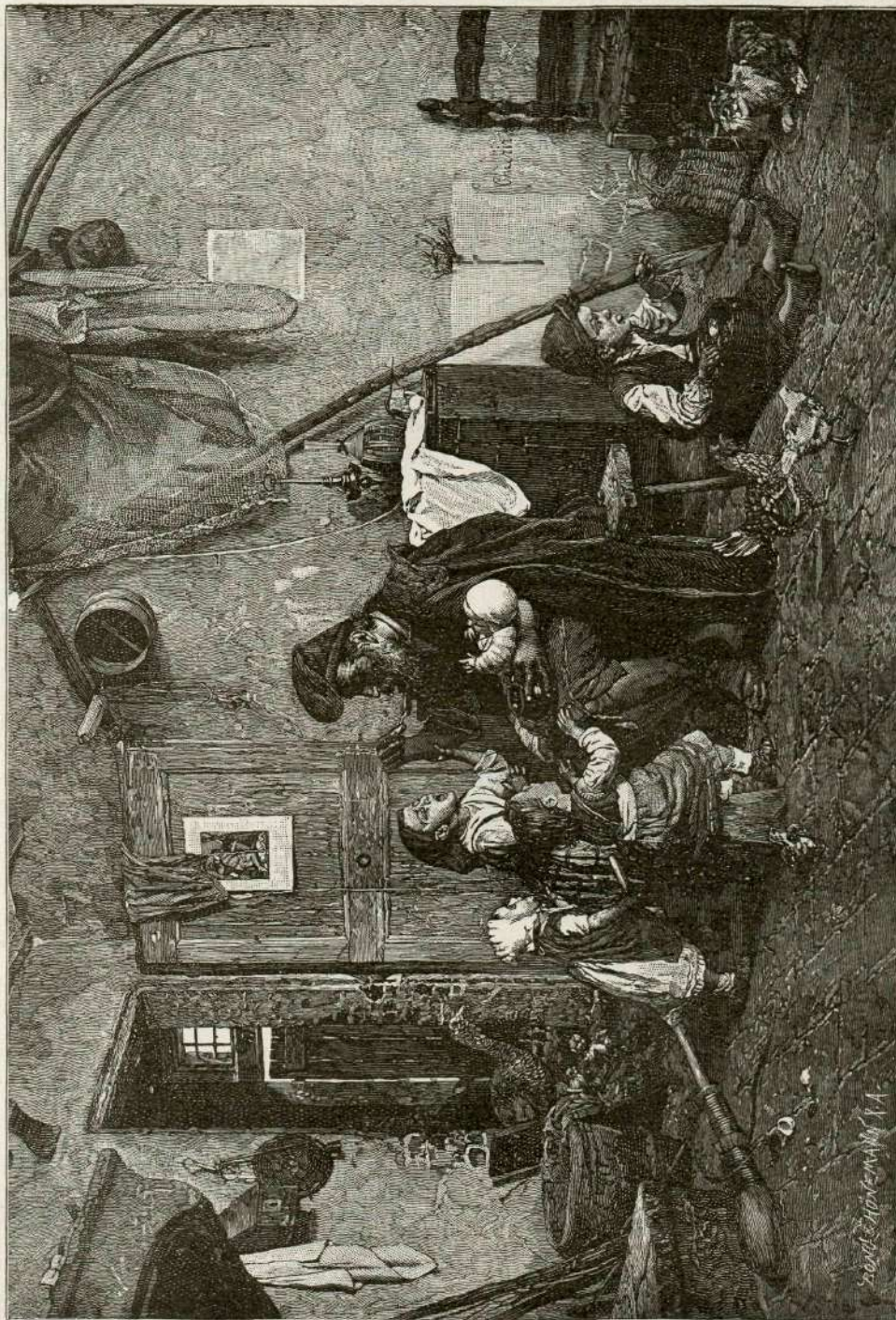
Tvoj stari nikdar ni bil volje, da ti vzameš to-le Krajčevo Polono. To ti je znano bolj kakor meni. In ker se mu je približala zadnja ura, tedaj je moral poravnati in urediti svoje skrite denarje. Ker pa se ti še nisi oženil in si mislil vedno na Polono, tedaj je napel starec zadnje moči, da bi te odvrnil od te ženitve. In izročil je meni na smrtni postelji vse svoje denarje; dejal je, da je vsega skupaj 20.000 gld.“

Cene mu preseka besedo in vpraša:

„Ali so pravi ali ponarejeni denarji?“

„Čisto pravi so vsi bankovci. Toda počakaj, da povem do konca. Stari mi je izročil denarje,

a pristavil je: „Ako Cene vzame kako žensko, bo že poroka minula. Ko bi pa imela biti ta tedaj mu izroči te denarje: a šele potem, ko ženska Krajčeva Polona, tedaj napni vse kriplje,

Mamice ni. (Naslikal prof. Chierici.)

da se ta poroka ne zvrši in če tudi potrosiš vse denarje za to. In glej, Cene! Preprečil sem jaz to poroko, a denarji so še vsi pri meni in sicer prav dobro shranjeni.“

„Zakaj pa se je oče tako branil Polone v hišo:“

„Tega ti pa jaz ne vem povedati. ljubi moj Cene, četudi zopet položiš samokres na moje

prsi. Povprašal sem ga pač, starega, a dejal je: Tega ti ni treba vedeti. In nisem si ga upal več nadlegovati.“

Bogme je govoril tako prepričevalno in ravnodušno, da Cene kar nič ni dvomil o njegovih besedah. Vedel je tudi, da se Bogme ničesar tako ne boji kakor smrti, in prepričan je bil, da je govoril samo resnico. Zato ga le še vpraša:

„Kje pa imaš denarje?“

„Doma.“

„Pa ravno kje?“

„Pod skrinjo so z desko na podnice pribiti.“

„Kdaj mi jih boš izročil?“

„Kakor hitro se oženiš.“

„S Polonico?“

„Iz te moke ne bo kruha, Cene!“

„Zakaj ne?“

„Zato, da ne. Saj veš, da Krajec vse to vé, kar veva midva.“

„Torej z drugo! Tudi dobro: samo denarje mi moraš poprej izročiti; saj veš, da dvajset tisoč nekaj veljá pri izbiri nevest.“

„Ne morem.“

„Torej res ne?“

„Res ne. Drugače ne, ako mi zopet samokres položiš na prsi.“

Cenetu začno strašne misli rojiti po glavi. Kaj, ko bi Bogmeta spravil s sveta? Za denarje tako vé, kje so. — Vendar se mu vzbudi dvom: Kaj ko bi Bogme ne bil resnice povedal gledé denarjev, kje ležé? Zato popusti strašno misel in reče:

„Še nocoj mi moraš dati denarje, drugače jutri ne boš več na zemlji.“

„Dobro; če je tako! Hajdi z menoj!“

In vrneta se v vas. Luči že ni videti v nobeni hiši. Pred vrati reče Bogme:

„Počakaj tukaj-le, da te moja stara ne zapazi. Saj veš, kaj so take babe.“

Komaj pa Bogme izpregovori besede, že stoji v veži in zaloputne vežna vrata. Cene sproži samokres, a svinčeno zrno je obtičalo v lesenih vratih.

Starka za pečjo se vzbudi, berač v veži zakliče: „Še ne poznaš Bogmeta!“ Cene pa steče po stezi za vasjo, kar so ga noge nesle.

XV.

Najhujša je vseh bolečin
Kesanje, krivice spomin!

S. Gregorčič.

Bogmetova zakonska polovica ni bila ravno jedna izmed tistih, ki znajo molčati. Njen mož ji je sicer pravil, da ni bilo tisti večer nič posebnega in da naj molči o tem, kar se je go-

dilo. Toda njene misli so bile vse drugačne kakor moževe. Takoj drugi dan je pripovedovala nočne dogodke svoji sosedu, ki je dejala, da je čula neki pok okrog polnoči. Tudi je slišala tisti večer ime Cenetovo, kaj bi ga ne? Saj je bolje čula nego njen mož. In tako sta s sosedo uganili marsikatero resnično in neresnično. Ako pa vesta kaj dve ženski, vedó kmalu vsi ljudje. In tako je bilo tudi takrat. Še tisti dan so govorili po vasi čudne reči o Črevesniku, Bogmetu in Krajčevih.

Nekaj dnij pozneje pa se je raznesla po vasi še druga govornica. Ceneta so pograbili orožniki. Zakaj neki?

To je bilo tako-le: Nakelskemu župniku so vzeli neko noč tatovi mnogo raznovrstnega blaga. Pozvedovali so na vse strani, da bi tatove zasačili, a vse zastonj. Kar spozna nekdo pri Črevesniku, da je njegova deža za maslo nakelskega župnika. In res pridejo nekega dne orožniki k Črevesniku preiskovat. Našli so ne samo dežo za maslo, ampak tudi več drugih stvari, katere so spoznali za last nakelskega župnika.

Gospodarja so izpraševali. Ta se je opravičeval, a nič ni pomagalo. V zapor je moral.

Seveda to ni ostalo skrito. Kmalu se oglašé še drugi, ki so vedeli marsikaj povedati o Cenetu, kar se doslej še ni vedelo.

Velika tožba ga je čakala. Toda to še ni bilo vse. Tudi po Bičju so hodili orožniki ter izpraševali to in ono. Marsikdo je dobil povabilo.

Jedni nesreči pa se pritisne tako rada še druga. Žida iz Linca in Varaždina sta tožila Črevesnika za več tisoč goldinarjev.

In naposled je prišla na dan še druga ovadba. Nekdo ga je tožil zaradi ponarejenih bankovcev. To že tako pride. Ljudskim pijavkam je malokdo kos. A kadar kdo tako pijavko porine v zágato, takrat dobi vsakdo pogum, ako ima le količkaj razlogov za pritožbo.

In kaj še? Kdo bi si mislil? Tožil ga je nekdo celó zaradi poskušane umora.

Dolga pravda se je začela. Trajala je leto in dan, predno se je končala. Seveda je prišel Cene tudi pred „krvavo sodbo“.

V tem pa, ko je Cene tičal v preiskovalnem zaporu, zapel je na domu boben. Židovski tvrčki iz Linca in Varaždina sta se pravočasno usedli na Črevesnikov dom. Žide je Cene parkrat preslepil, a naposled so mu vendar-le židje vzeli, kar je mislil, da je njegovo: vino, žganje in drugo blago, katero je jemal od židovskih tvrdek, nakopičilo se mu je do znatne vsote, katera ga je pokopala.

Ko je Cene premišljal v zaporu svojo žalostno usodo, takrat mu je pač rojil po glavi berač Bogme. In res je govoril ž njim, kakor

je želel. Toda spoznal je, da ga je Bogme bridko prevaril. Povedal mu je, da na vsem tem ni nič resnice, kar mu je takrat pravil pod smerekami v gozdu. Izmisлил si je vse to premeteni Bogme, da je le rešil svoje življenje. Kako je klel Cene berača, a ta se mu je smejal v pest in povedal, da bodeta še orala.

Ko pa so minile vse obravnave, tedaj se je raznesla novica, da je Cene obsojen na dve leti težke ječe.

Marsikdo je mislil, da Črevesnika ne bo več iz ječe. Toda Cene je bil zvit kakor kozji rog. Dasi ni imel kdo vé koliko prič, vendar se je znal jako dobro zagovarjati, malone bolje nego njegov dohtar. Mnogo mu je tudi pomagalo njegovo dosedanje življenje, o katerem niso vedeli nič posebnega do teh časov.

Najbolje je pač jezila ta mala kazen berača Bogmeta. Ménil je, da bo imel mir pred njim. Toda ta mir je trajal zanj le dve leti.

Zvedavi bralec pač pričakuje, kako se je godilo v tem čudnem času pri Krajčevih?

Krajec je najrajši molčal o Cenetu. Janez je uporabljal včasih v primerah njegovo ime. Agata je Polonico blagrovala, da ji Bog ni naklonil takega ženina. Polonica pa je posnemala svojega očeta.

Ljudje so kajpak natvezli marsikako čudno in nečudno. Kako bi imeli drugače toliko govoriti? Dostikrat je priletela kaka pikra zabavljica na Krajčeve. Vendar posebnega ni bilo. Glavni predmet zabavljanja je bil vendar-le nesrečni Črevesnikov Cene.

Loparjevega Antona tudi že dalje časa ni bilo v vas h Krajčevim. Včasih se ni utegnilo, včasih ni bilo prilike, včasih se Loparjevim ni ljubilo, največ pa — da smo odkriti — je bila tega pomišljanja kriva Cenetova nezgoda.

Za Krajčevo družino je bil to hud udarec, dasi se je bilo prijateljstvo že pred nekaj časom razvozlalo. Javno mnenje je pač velikega pomena.

Berač Bogme pa je hodil svojo pot kakor nekda. Vendar se mu ni več tako ljubilo šale uganjati kakor prejšnje čase. Bolj zamišljenega obraza je taval okoli. Ljudje so dejali: „Star je že, star.“

Drugega ne moremo povedati koncem tega čudnega poglavja kakor še zgodbo o Cenetovem domovanju.

I, kaj je bilo? Gostilno so zaprli, hišo so prodali, zemljišče so razdelili, živino so postavili na javno dražbo, orodje so raznesli in posle so odslovili. In mati Cenetova?

V najem je vzela prodajalnico, kjer je prodajala še po stari navadi, kakor je bila vajena. Postarala pa se je silno žena. Kako tudi ne?

XVI.

En čas sem jokala,
En čas pa pela;
Zdaj se pomislila,
Da bi ga vzela.

Národna.

Stari Krajec se je bil zares naveličal gospodariti. Rad bi se bil na stare dni veselil otroške sreče. Tudi je večkrat potožil, da ne more več tako delati kakor poprejšnje čase.

Neki sopraznik reče po kosilu svojemu sinu:

„Janez! Meni se že ne ljubi tako, kakor se mi je ljubilo. Tudi nisem več tako trden, kakor sem bil. Danes je sopraznik in delali ne bomo. Naprezi, naprezi kobilico in pojdi poiskat nevesto! Pa še katerega vzemi s seboj! Če izbereš nevesto, kakor se gre, izročim ti takoj vse posestvo. Kaj misliš?“

„Pa grem.“

„Kam pa se misliš obrniti?“ povpraša Krajec sina in se dobrohotno nasmeje.

„Oče, menda ne daleč“, vtakne se vmes Polona in se prav iz srca zasmeje.

„Pri Ostnikovih imajo že jedno Franico odveč“, reče takoj zopet Polona.

„Pri Loparjevih pa jednega Antona“, odvrne Janez in se porogljivo nasmeje.

„Pojdi v božjem imenu, Janez! Saj vem, da si dober fant“, reče Krajec in potrka sina po ramah.

Janez pa je čutil pri srcu nekaj tako prijetnega, kakor še nikoli ne tako.

„Polonica, ali greš z menoj?“ povpraša nalašč sestrico.

„Kam bom šla? Saj ni pri Ostnikovih Antona.“

Ko se tako šalita, brat in sestra, odšel je oče iz izbe.

Janez pa se začne napravljati v praznično obleko.

Uro pozneje sta že zdrdrala s sosedovim Francetom iz vasi.

Ko pa pri Krajčevih odjužinajo, pridrdra na dvorišče drug voziček.

„Lepa je ta“, nagovori Krajec prišleca. „Ženina sem poslal od hiše, sedaj pa pride drugi.“

„Krajčev oče! Midva bi rada nevesto“, reče Čadnik.

„Najprej jo mora Janez pripeljati: potlej bo šele kaj.“

„A tako?“ reče Loparjev Anton in izpreže konjička.

„Naš Janez hoče na vsak način Franico. Kaj pa ti, Anton?“

„Jaz pa Polonico.“

„Bodemo poskusili, če se dobi.“

Polone pa ni bilo v hiši. Z Agato je šla na vozare, da bi izpulila v zeljniku par hre-

novih korenin in natrgala nekaj kumar za malo.

Agata vleče iz zemlje hrenove korenine, Polona pa išče kumar med zelenim listjem.

Kar zapazi na zeljnati glavi hrošča. Oh, tako dobro ga je poznala! Saj ima ravno tako ime kakor ona. Nekateri mu pravijo tudi božji volec, a Polona ga je klicala le za polončico. Hitro stegne roko po hrošču in ga položi na dlan.

„Agata, poglej sedaj polončico, kam bo zletela?“

„Ovbe, ne bodi tako otročja! Ali ne veš, da so vraže zoper prvo božjo zapoved?“

„Zakaj pa si mi povedala, da je polončica dobra prerokovalka? Le poglej jo, že leti! Uh, kako visoko — v nebesa!“

Dobro se je zdelo Poloni, da je hrošč zletel kvišku in ne na tla, čeprav ni verjela, da je kaj na tem.

„Polona, poglej, poglej, nekdo gré sem po našem vrtu! In pes tako laja.“

„Kdo pa je?“

„Kdo vé! Vendar ne snubači?“

Polona zardi v obraz. Takoj je spoznala Loparjevega Antona.

Kmalu nato se vrnejo vsi trije proti hiši. Mlada dva sta malo govorila. Agata pa seveda ni mogla zamolčati, da je Polona pestovala „polončico“. Govorila je ves čas sama, dokler niso stopili na dvorišče.

Kako se snubi, to je pač stara pesem. Začne se pri junicah, nadaljuje se pri stotakah in konča se z vinom in suhim mesom. — —

Začel je že mrak objemati zemljo.

„Treba bo iti, Anton“, reče Čadnik, stopivši v vežo.

„Pa pojdeva.“

Ko pa gré Anton naprezat, pridrči domov Krajčeva kobilica.

„Sedaj pa še ne greva“, reče Čadnik Antonu, ki je veselega obraza in srca segel v roko Janezu, kateremu se je razcvetla po licih vsa mladeniška svežost.

Vsi se vrnejo v hišo. Janez je pripovedoval, kako se je ženil in da se je vse dobro izteklo.

Pili so ga še pozno v noč in še celó starim se je pomladilo lice.

Ko so se razhajali, tedaj ni bilo sezanju v roke ni konca ni kraja, in Loparjev Anton se je tako navdušil, da je pri odhodu jedenkrat celó šaljivo rekel Polonici: „Kar danes pojdi k nam! Ne bo treba še jedenkrat pó-te hoditi.“

Ko pa sta se Agata in Polona pomenkovali še pozno čez polnoč na postelji, kaj in kako je bilo in kaj in kako bo, pravi Polonica naposled:

„Saj ni tak zmrznjenec, ta Anton, kakor sem si ga zmerom mislila.“

„Pusti pri miru nocoj Antona in zaspi! Saj ga boš še sita“, odgovori ji Agata in se obrne na postelji.

„Kaj ti veš?“ zamrmrá Polona bolj zase in začne posnemati deklo in moliti, da bi preje zaspala.

Toda škratek ji je nagajal vso noč. Komaj začne moliti, pride ji zopet Anton na misel.

In ko je zaspala, sanjalo se ji je nekaj, kar je drugo jutro Janezu pripovedovala.

„Glej ga treska, Polonica, meni tudi.“

Tako je brat ponovil večkrat, ko mu je sestra pripovedovala, kaj se ji je sanjalo.

In Bog je hotel, da so se njiju sanje izpolnile.

XVII.

Prečudne in skrivne so božje reči,
Človeku presodit' mogoče jih ni.

Slomšek.

Drugi ponedeljek po tistem soprazniku so šli delat pismo; kdo, ni treba praviti.

Tretji ponedeljek potem sta bili dve imenitni poroki v župniji. Krajčev Janez je pripeljal na dom nevesto, Ostnikovo Franico. Loparjev Anton pa je odpeljal iz doma nevesto Krajčevo Polonico.

Cene je prestal zapor pred tremi meseci. Na svatovščino ga seveda niso vabili.

Ali povabil se je sam!

Ko pridejo svatje na dom, odpró kmalu tudi podna vrata, da se prične ples. Krevsov Tine potegne za harmoniko, s komolcem pritisne kljuko, z nogo sune vrata, da se odpró do kraja.

Na sredi poda pa je visel na vrvi nepovabljeni svat — Črevesnikov Cene — — — — —

XVIII.

Što je život? —

Roman, koga svaki dan
komadič izlazi, i koga bi
pisac Bog zna dokle raz-
tezao, da mu vječni Su-
dija ne ugasne luči, za-
grnio: Dosta je črčkanja,
lezi!
Fr. Mažuranić.

Stari Krajec ni bil dolgo za „starega“. Bolehal je že nekaj let sem. Ko pa je pomlad priromala v vas, prenehalo je njegovo življenje. Umrl je za prsno boleznijo. Janez mu je oči zatisnil.

Jeseni so tudi Bogmetu noge odpovedale. Vedel je, da pred pustom ne bo več hodil po ženitovanjih. Zato se je prav izpodbudljivo pri-

pravil na pot v večnost. Celó stare Črevesnice ni mogel več obiskati, kakor je namerjal. Žena je zapustila po sinovi nesrečni smrti domači kraj in šla osebenkovat v Ljubljano.

Ko pa se je Bogme spravil s svetom, naroči svoji ljubeznivi polovici, da pokliče mladega Krajca in mlado Loparico.

Prišla sta rada. Bogme pa jima je tako-le govoril:

„Sedaj me še vidita živega. Toda Božiča ne bom več čakal. Pripravljen sem stopiti pred sodbo božjo. Vendar bi vama rad razodel neko skrivnost, predno se poslovim od sveta. Vedel je to skrivnost vajin oče. Razodel sem mu jo jaz, ker sem jo moral. Meni pa jo je razodel stari Črevesnik, ker jo je tudi moral. Sedaj je znana le meni. A vest mi pravi tako, da jo tudi vama razodenem. Torej le poslušajta me!

Jaz sem bil tudi jedenkrat mlad. In takrat sem služil za hlapca v Kranju. Stari Črevesnik je bil moj sovrstnik in malone tudi prijatelj. Vajina mati pa je bila takrat tudi v Kranju nekaj časa. Učila se je kuhati. In mladi svet, saj vesta, kaj je? Na vajetih se mora držati, drugače je lahko gorjé. Rajnega Črevesnika ni brzdal nikdo. Živela sva lahkomišljeno, kakor ptica v zraku. In je moralo že tako biti, da sta se spoznala — preveč spoznala, vajina mati in Črevesnik. Ona je bila takrat še mlado, ne-

izkušeno dekle. A kaj bi razkladal take žalostne stvari na široko! Vajina mati je bila nesrečna; njenega otroka so krstili za Ceneta, matere same pa niso zapisali v krstno knjigo s pravim imenom. Za vse to ni vedel nihče drugi kakor jaz, potem Črevesnik in vajina mati, ki je dala otroka na rejo in ob enem vložila nekaj denarjev zanj. Črevesnik se je oženil kmalu potem in vzel Ceneta za svojega. To je bilo tem lože, ker mu Bog ni dal otrok v zakonu.

In tako se je stvar zamotala in pozabila. Sicer so govorili nekaj časa o vajini materi ne-lepe reči, a le ugibali so, gotovega ni vedel nihče. Tudi je vás, kjer je bila doma vajina mati, preveč daleč od nas, da bi kdo v Bičju utegnil kaj takega zapaziti. In tako se je vajina mati lahko omožila z vajinim očetom, ki je iskal dobre in petične neveste.

Sedaj vesta vse. Molita torej za svojega brata, ki ni pokopan na blagoslovljeni zemlji. Morda mu je Bog vendar-le dodelil milost spokornosti v zadnjih trenutkih, ko si že ni mogel sam pomagati. Spomnita pa se včasih tudi berača Bogmeta, ki vama želi vse dobro. Bog vaju potolaži, kakor je potolažil vajine stariše in tolaži tudi mene.

Več vama ne morem povedati, bogme!“

In berač se obrne na postelji, hiteč prebirati jagode na molku. — — —

Dve svatbi.

(Povest. — Spisal *Dobrávec*.)

(Dalje.)

IV.

Domovinska ljubezen!

V srcu preprostega seljaka, v srcu bogatega meščana in tudi v srcu najvišje gospóde imaš svoje korenine. Le skrajno pokvarjeno srce ne pozna tega sladkega čustva. Nikjer ne sije solnce tako prijazno, nikjer ni nebo tako lepo modro, nikjer niso ljudje tako domači kakor v ljubem rojstvenem kraju. Domači zvonovi najmileje vabijo k molitvi, domači zvonik, dasi skromen in ponižen, dviga se najlepše pod oblake, domača cerkev je sveti hram, kjer je najprijetneje moliti. In ti holmci, te livade, ta drevesa, travniki in vrtovi: ali niso to živi svedoki naših mladih let, iz one srečne dóbe, ko nam je bil ta kraj ves svet? Hladni potok šumlja tam v vrbovi senci, šumlja in vrši sicer kakor nekđaj, a poslušaj ga, popotnik, postoj in glej njegove brze valčke!

Ali ti ne doné na uho znani glasovi? Da, to so glasovi nekđanje mladosti, to je pesem prošlih, cvetočih let.

Rodna hiša, nikdar zabljeni mili dom! Kolikokrat so se že trudila peresa, pesniki so ubirali strune, da ti ovekovečijo slavo, da natanko in obširno razodenejo čustva, kakoršna prevevajo srce o taki priliki, ko se po dolgih letih zopet vrača trudni sin v naročje ljubljene māmice, v okrilje očetove hiše! Kolikokrat je že donela pesem tebi v slavo, mili dom: a vse pesmi in vse izbrane besede ne morejo v meni nadomestiti tega, kar mi je rodna hiša!

Iz vsakega kotička nam glasno govoré dogodbe iz otroških let, z vseh sten nam doné spomini na drage pokojnike, ki so tu živeli, tu nas učili in slednjič pod to blagoslovljeno streho zatisnili svoje oči. Kdo si ne želi umirati v rodni hiši, kdo ne želi počivati poleg domače